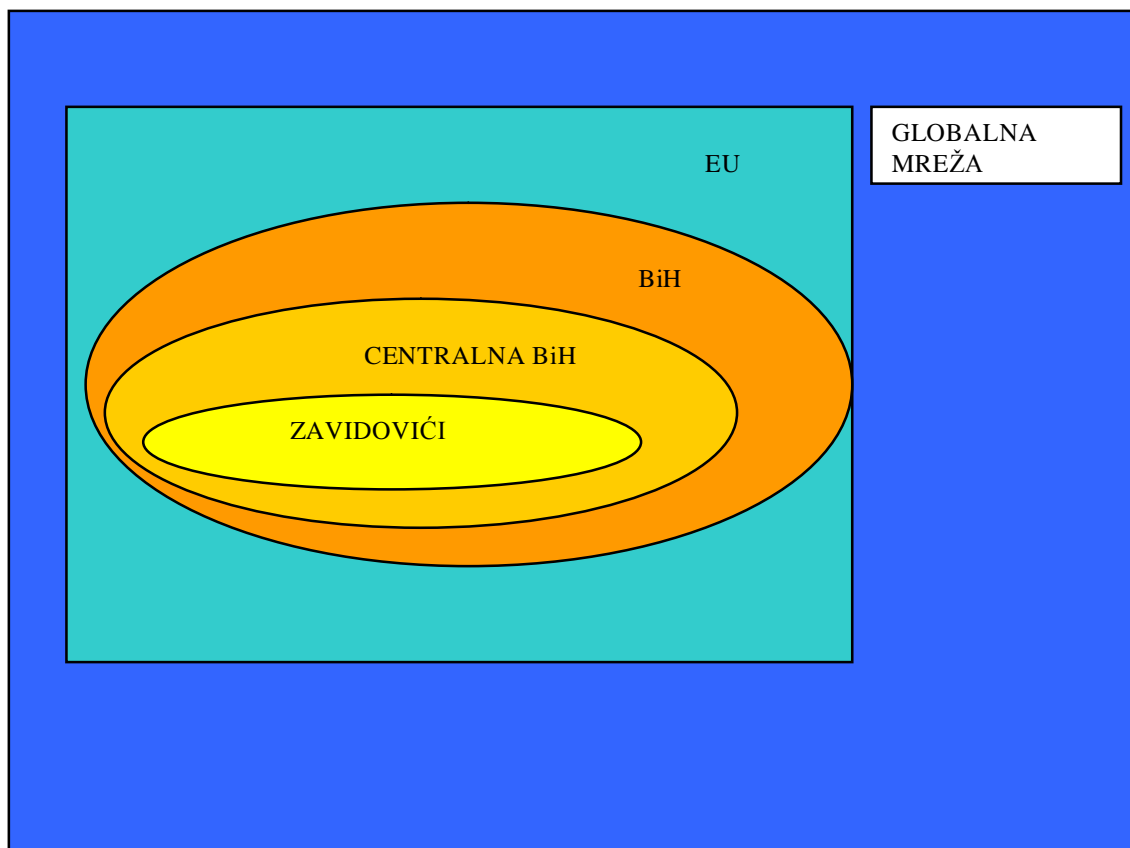

**STRATEGIJA EKONOMSKOG RAZVOJA OPĆINE
ZAVIDOVIĆI**

SADRŽAJ

DIO I UVOD

DIO II OSNOVE I ELEMENTI RAZVOJA

II 1. Socioekonomska analiza

II 2. SWOT analiza

II 3. Ključne i komparativne prednosti

DIO III VIZIJA

DIO IV STRATEŠKI DIO

DIO V PROGRAMIRANJE / OPERATIVNI DIO

DIO VI KRITERIJI ZA VREDNOVANJE RAZVOJNIH
PROGRAMA

DIO VII OBRAZCI 10 "TOP" PROJEKATA

DIO VIII IMPLEMENTACIJA I KONTROLA PROVOĐENJA
STRATEŠKOG PLANA

DIO IX MEDIJSKO PREDSTAVLJANJE I JAVNOST

I UVOD

I.1. MISIJA I PRINCIPI

Održivi razvoj u zemljama u tranziciji, kao što je naša, zahtijeva strateške planove razvoja, budući da neusmjereno finansiranje pojedinačnih projekata vodi ka rasipanju sredstava ukoliko ne postoji odgovarajući sistem planiranja.

Strateško planiranje je kontinuiran i dinamičan proces putem kojeg bi se trebale preduprijeti opasnosti od bilo kakvih iznenađenja, smanjiti rizike, maksimalno iskoristiti raspoložive podobnosti i eliminirati nedostatke koji koče razvoj. Lokalnim vlastima strateško planiranje omogućava sagledavanje budućnosti, generisanje razvojnih projekata i aktiviranje raspoloživih resursa i uključivanje zainteresovanih strana. Planovi omogućavaju privlačenje investitora, ekonomski razvoj i razvoj partnerskih odnosa.

Strategija je instrument upravljanja organizacijom, odnosno zajednicom, posebno važan u vremenu brzih promjena, oskudnih resursa i nepovoljnih stanja kakvo je u Bosni i Hercegovini u posljednjim decenijama.

Gradovi nisu nikad statični, "nikad potpuni, nikad mirni"(Kostof). Širom svijeta gradovi u raznim dijelovima prolaze kroz transformaciju koja ih čini još sličnijim u njihovim prostornim strukturama.

Lokalni identitet postao je visokoprodajni proizvod, a prisutni su zahtjevi i za regionalnim identitetom. Iskustva BiH, a i Evrope pokazuju da su jake općine osnov za dobro organizovanu i humanu državu. Zato je veoma važno pronaći sklad na relaciji porodica – mjesna zajednica, općina – kanton – država, odnosno obezbijediti harmonizaciju ovih odnosa. To se uklapa u izreku "Razmišljaj globalno, djeluj lokalno".

Zavidovići, kao jedan od značajnih industrijskih centara Zeničko-dobojskog kantona, nalazi se u posebno teškom položaju zbog strukture svoje privrede, posljedica privatizacije velikih industrijskih kompleksa kao što je IP "Krivaja", globalnih promjena na tržištu, tehnološkog zaostajanja, neriješene komunalne i urbane infrastrukture, demografskih i drugih promjena.

Samo dobro smišljen, planiran, organiziran, energičan i efektivan proces upravljanja promjenama uz maksimalno angažiranje svih zainteresiranih učesnika organiziranih u neku vrstu koalicije može dovesti do izlaza iz krize.

I.2. OKVIR

Shvatajući situaciju Općinsko vijeće Zavidovići je 08. jula 2005. godine na svojoj 10. sjednici donijelo Odluku o pristupanju izradi Strategije ekonomskog razvoja općine Zavidovići, br. 01-05-306/05. Općinski načelnik je na osnovu Odluke imenovao radnu grupu kao nosioca aktivnosti u procesu izrade Strategije, koju čini tim koji se sastoji od predstavnika lokalne vlasti i tim spoljnih saradnika iz segmenata ekonomskog, političkog i društvenog života zajednice.

Slijedeći utvrđenu metodologiju, kao slijedeći korak, formirana je partnerska grupa koja se sastoji od glavnih donosilaca političkih odluka i predstavnika poslovne zajednice, obrazovnih institucija, udruženja itd. Partnerska grupa pozvana je da, na svojim sastancima, diskutuje o privremenim rezultatima procesa izrade strategije, da daje primjedbe na njih, te da ih izmijeni i dopuni.

I.3. AKTERI U PROCESU

U procesu pripreme, donošenja i sprovođenja strategije naročito je važno učešće svih grupa građana iz oblasti: biznisa, obrazovanja, rada, zdravstveno-socijalnih službi, turizma, kulture, zaštite okoliša i slično.

Partnerstvo u pripremi i implementaciji Strategije prijeko je potrebno za održivost i neophodno za mijenjanje ekonomskih uslova. Ovo nije administrativni dokument, već dokument konsenzusa u zajednici na osnovu kojeg općinski menadžment, poslovna zajednica, javne organizacije i građani preuzimaju određene obaveze za budućnost. Strategija razvoja je izrađena i implementirati će se uz učešće svih ključnih osoba i institucija koji imaju uticaj na razvoj, uz poštovanje javnosti. Ovo nije direktiva, nego kompilacija konsenzusa i razumnih zahtjeva adresiranih od strane zajednice na upravne strukture. To je sporazum o specifičnim mjerama od strateške važnosti i za građane i za privredu.

I.4. METODOLOGIJA I POSTUPAK

Fokus je na elementima važnim za konkurentnost općine. Općine i regije se nalaze na tržištu na kojem se bore da privuku investitore i kreiraju nova radna mjesta, poboljšaju kvalitet življenja i stvore izvjesne razvojne perspektive. Stoga smo u našem pristupu pošli od tradicionalnog strategijskog planiranja baziranog na konkurentskim prednostima i slabostima, kao i na izboru odgovarajuće tržišne strategije. U nastojanju da ostvari svoje ciljeve općina Zavidovići mora kontinuirano identificirati i upravljati svojim prednostima. Uz to, mora znati koje svoje funkcije može i treba razvijati, koje se sve prepreke nalaze na putu realizacije ciljeva i kako te prepreke mogu biti efikasno eliminirane ili pretvorene u prednosti. Strategija razvoja je sintetiziran dokument fokusiran na glavne i obećavajuće pravce razvoja općine. Plan sadrži ideje i principe koji osiguravaju orijentaciju poslovnoj zajednici, potencijalnim investitorima, općinskoj administraciji i građanima, čime im pomaže u

donošenju odluka za budućnost. Ovaj dokument ne zamjenjuje i ne poništava ostale postojeće planove. On je prije svega usmjeren na identificiranje razvojnih politika u oblastima koje smatramo prioritetima razvoja. Svaki, pa ni ovaj plan, stoga nije konačno sveobuhvatan.

Postupak izrade strategije sadrži skup faza i koraka koji su međusobno povezani na način da se rezultati jednog koraka koriste kao ulazni podaci (inputi) za slijedeći.

Proces izrade strategije je započeo i nastavio se kao proces »odozdo prema gore« kroz osnivanje radne i partnerske grupe. Neprekidne konsultacije članova grupa garantovale su partnerstvo i konsezus.

Postupak se sastojao od kombinacije radionica za obuku o metodologiji, formiranja radne grupe i grupe spoljnih saradnika, kao i partnerske grupe, stručnih radionica na kojima su obrađivane oblasti za socio-ekonomski pregled općine, SWOT analiza, SWOT matrica, vizija, komparativne prednosti, strateška usmjerenja, stablo ciljeva i operativni plan, a sve uz strogu koordinaciju rada svih grupa i svih faza postupaka.

I.5. ZAKLJUČAK

Usvajanje ovog dokumenta predstavlja obavezu permanentnog rada na Strategiji. Rad na strategiji razvoja ne prestaje njenim odobravanjem i publikovanjem. Njena implementacija će biti kontrolisana i evaluirana. Takođe, potrebne su godišnje revizije napretka plana i njegove eventualne modifikacije i prilagođavanja novonastalim uslovima, jer svaki implementirani projekat i svako ekonomsko poboljšanje mijenja okolinu za dalje strateško planiranje.

Izrađujući prvu ovakvu razvojnu strategiju općine Zavidovići, pokazan je visok nivo javnog konsenzusa, uz poštivanje glavnih razvojnih prioriteta, kao i visok nivo političke kulture, poslovnosti i javnog djelovanja.

S jedne strane, strategija je dinamičan dokument podložan promjenama, dok se, s druge strane, ona mora poštivati i implementirati. Iako Strategija ekonomskog razvoja općine Zavidovići ne predstavlja normativni akt, ona, kao i planovi aktivnosti koje je neophodno uraditi na njenoj implementaciji, trebaju imati normativnu snagu.

S druge strane, između Regionalne strategije ekonomskog razvoja (Ekonomska regija Centralna Bosna i Hercegovine – 16 općina) i Strategije razvoja općine Zavidovići ne postoji nesaglasnost, jer u toku rada na strategiji dosta pažnje se posvetilo slaganju sektorskih razvojnih planova kako bi se omogućilo koherentno vođenje i implementacija.

II OSNOVE I ELEMENTI RAZVOJA

II.1. SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA

1. GEOGRAFIJA I TOPOGRAFIJA

Opština/Općina	Km2
ZAVIDOVIĆI	521

Teritorij općine Zavidovići nalazi se u središnjem dijelu Bosne. Sastavljena je od četiri manje prirodne cjeline (mikroregije) koje zajedno predstavljaju jednu geografsku i ekonomsku cjelinu sa 21 mjesnom zajednicom.

Novim teritorijalnim ustrojtstvom pripada ZE-DO kantonu. Zahvata značajan dio istočnog dijela ovog kantona na granici prema TPK i Sarajevskom kantonu.

Kroz nju protiču rijeke Bosna i njene pritoke Krivaja i Gostović.

PLANINA	VISINA
KLEK	777
VELEŽ	915
RAPTE	960
TAJAN	1297
UDRIM	789

RIJEKA	KM (ukupno)	KM (u toj općini)
BOSNA	cca 300	16
KRIVAJA	73,5	38
GOSTOVIĆ	16,5	16,5

JEZERA:

Jezero na Mašici nastalo 1985.god. duboko oko 4 metra dimenzija 50x15 m. Posljednje poplave su ga znatno umanjile, prvobitna veličina mu je bila oko 300x25 m i dubine oko 8 metara.

1.2. Posebne razvojne mogućnosti koje proističu iz geografskog položaja.

Uzgoj i eksploatacija šume, korištenje hidroenergije, proizvodnja zdrave ekološki čiste hrane, skupljanje ljekovitog bilja i šumskih plodova, proizvodnja građevinskog materijala.

Idealni tereni (Kamenica, Mitrovići i Maoča) za razvoj eko i avanturističkog turizma (planinarstvo, alpinizam, speleologija, mountain bike, izletništvo, kampiranje pored rijeke, rafting...)

Tereni za lov i ribolov. Samim tim geostrateški i geografski položaj predstavlja odgovarajuću razvojnu šansu općine.

1.3. Prepreke općinskom razvoju

Vodni resurs rijeke Krivaje radi hidroakumulacije «Krajnići» blokira razvoj. Prirodne karakteristike terena kao ograničavajući faktor razvoja infrastrukture.

Malo poljoprivredno obradivog zemljišta, dosta neobrađene zemlje i dosta zemlje koja nije iskorištena na odgovarajući način.

Udaljenost od magistralnog puta(budućeg auto puta)

Planirana izgradnja mini hidroelektrana u području predviđenom za park prirode.

1.4. Povezanost i umrežavanje sa drugim općinama.

ODREDIŠTE (od-do)	Km unutar općine	kvalitet
ZAVIDOVIĆI- MAGLAJ	25	Asfalt-regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI-MAOČA	38	Asfalt-regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI- ŽEPČE	12	Asfalt-regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI-KAKANJ	32	Asfalt-makadam
ZAVIDOVIĆI-PONIJERI	23	Asfalt- regionalna cesta i makadam
ZAVIDOVIĆI- KAMENICA	18	Asfalt-regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI-OLOVO	39	Asfalt-regionalna cesta
ZAVIDOVIĆI-BANOVIĆI	39	Asfalt-regionalna cesta

Iz ovoga možemo zaključiti da je općina prilično dobro uvezana sa okolnim većim centrima (Tuzla, Zenica, Doboj) uz nedostatak kvalitetne ceste Zavidovići-Kamenica-Kakanj- i Kamenica- Mitrovići-Pepelari zbog razvoja turizma i poljoprivrede.

Postoji mogućnost i budućeg kvalitetnijeg (kraćeg) uvezivanja teritorije općine sa budućim auto putem V-C.

- Glavne željezničke veze sa drugim općinama

Međunarodna pruga Šamac – Sarajevo, na dionici kroz Zavidoviće (Doboj-Zenica je dupli kolosijek)

ODREDIŠTE (od-do)	Km unutar općine	Željeznica koja radi/koja ne radi
Zenica- Doboj (Šamac- Ploče)	16	radi

- Elektro sistemi: općina je povezana dalekovodima sa gradovima Tuzla, Zenica, Maglaj, Kakanj i Doboj
- Telekomunikacije: optički kabal prema Zenici, maglaju i prema Vozućoj(Olovo i Varešu) uvezano u prsten; pokrivenost 70%signalom GSM-a

1.5. Razdaljina od glavnih centara razvoja i mjesta sa najvećom naseljenošću.

U odnosu na centre sa najvećom naseljenošću položaj Zavidovića je povoljan

Grad/grad	Zenica	Travnik	Sarajevo	Tuzla	Banja Luka	Bihać	Mostar
ZAVIDOVIĆI	50	105	120	80	190	250	226

1.6. Glavne veze sa regionalnim, trans-regionalnim, međunarodnim saobraćajnicama (putevi,željeznice, aerodromi)

Odredište od/do	Pruga Šamac-Sarajevo	Auto-put	Aerodrom Sarajevo	Aerodrom Banja Luka	Aerodrom Mostar	Aerodrom Zagreb
ZAVIDOVIĆI		Cca 120km	120 km	160 km	230 km	320 km

U ovom kontekstu možemo općinu okarakterisati kao općinu koja ima adekvatnu željezničku infrastrukturu, što za samu općinu, pa i regiju predstavlja značajnu razvojnu mogućnost.

2. PRIRODNA BOGATSTVA I KLIMATSKI UVJETI

2.1. Unutrašnja struktura općine

Tip općine

Općina ima značajno izdiferenciran industrijski dio – urbano područje grada i veliki dio zaposlenih je u industriji, dok s druge strane se može svrstati u općine ruralnog tipa radi broja stanovnika koji žive u ruralnom tipu (2/3).

2.2. Glavna prirodna bogatstva

Glavnim prirodnim bogastvima naše općine smatramo šume, vodotoke (u smislu hidroenergije) i vode za piće, a i sam mogući razvoj turizma se bazira na prirodnim bogastvima koje imamo i sl. Kao i čistu i nezagađenu životnu sredinu.

- Mineralna bogatstva
- Zemlja i šume
- Voda

Mineralna bogatstva

Minerali/Rude	Lokacija	Nalazište/ količina
KREČNJAK	«SOKOLICA» KAMENICA	
ŠLJUNAK	Riječni tokovi	
KAMEN DIJABAZ	Mala Ribnica	
MAGNEZITI	Bajvati	
BAKAR	Kablovac	Nije stručno potvrđeno istraživanje

Krečnjak i šljunak se već eksploatišu, a trebalo bi izvršiti istraživanja količina i rentabilnosti eksploatacije magnezita i bakra.

Nema sumnje da mineralni resursi mogu biti veliki potencijal za razvoj općine, posebno u kontekstu da ovi resursi nisu eksploatirani u dovoljnoj mjeri, pa čak ni istraženi. To je više nego očevidno da mineralni resursi sa odgovarućom zaštitnim ulogom države mogu biti područje svih vidova poslovnog i poduzetničkog okruženja.

Zemlja i šume

Vjerovatno najbitniji i sveprisutan prirodni resurs je drvo, te stoga bi šuma i drvna industrija trebali biti prirodna osnova strateškog razvoja općine. Treba u drvnoj industriji finalni proizvod razviti do najvećeg potencijala sa većom dodanom vrijednošću, ostvarajući profit, koji bi se mogao reinvestirati i tako revitalizirati osnova prirodnog resursa. IP «Krivaja» je najrazvijenija drvoprerađivačka industrij u regiji, ali i kompanija koja ima problem u vođenju (a sada i privatizacija).

Zemlja (km ²)		Šuma (km ²)
Poljoprivredno zemljište	Od toga: oranica	
180	60	320

Voda

Rijeke	dužina u km	Jezera			
		Prirodna	km2	Rezervoari	km2
BOSNA	16				
KRIVAJA	38	Mašica	0,0075		
GOSTOVIĆ	18				

Rijeka Bosna je veoma zagađena, a Gostović, Krivaja i njihove pritoke se mogu iskoristiti za razvoj turizma, ribolov, rafting, izletništvo, kampovanje... niti jedna rijeka nema mogućnost organizovane plovidbe, odnosno mogućnost organizovanja riječnog saobraćaja. Dovoljne količine vode i za punionice pitke vode.

Prirodni fenomeni

Posebno zanimljivo područje po prirodnim fenomenima je šire područje planine Tajan koje je i predviđeno za proglašenje parkom prirode. U tom području se pojavljuju sljedeći prirodni fenomeni:

- Vodopadi (dva veća vodopada na rijeci Gostović)
- Pećine i jame (najveća gustoća speleoloških objekata po jedinici površine u Bosni i Hercegovini sa više od 100 speleoloških objekata od kojih su posebno interesantne za turističko uređenje Lukina pećina i Pećina u Srednjoj stijeni. Tu su i najdublji i najduži objekti u širem regionu. Takođe, većina njih ima osobenost da su nastali u kontaktu magma i karsta)
- Arheološki lokaliteti (2 nalazišta paleolitske kulture, 3 neolitske kulture i desetina nalazišta iz ranog srednjeg vijeka)
- Kanjoni (Tajašnica, Mašica su najdublji kanjoni u širem regionu)
- Izron Suhe (najjače kraško vrelo u regionu više od 300l/sec)
- Endemske biljke:
  - Euphorbia gregersenii (Gostović)
  - Viola beckiana (Gostović)
  - Halacsya sendtneri (Gostović)
  - Liliium bosniacum (Tajan)
- Zanimljiva flora
  - Hedera helix (Srednja stijena) –najdeblje stablo u Bosni i Hercegovini
- Rijetka fauna
  - Triturus alpestris (Kamanica- Rapte-Srednja stijena)
- Paleontološki nalazi
  - Ursus spelaeus – pećinski medvjed (Lukina pećina, Ukrasna pećina, Ponor Novara, Pavlova pećina)
  - Cave hyaeanana – pećinska hijena (Ukrasna pećina)
  - Cervus elaphus –crveni jelen (Ukrasna pećina, Pavlova pećina)
- Mašička stijena (najviša litica u širem regionu, visoka oko 250 m)
- Stalagmit u obliku Bogorodice (Pećina u Srednjoj stijeni)
- Stablo Ginko biloba – gradsko područje
- Blizna- špilja «Glatki kamen» i iza nje malo jezero

Iz ovoga popisa vidimo da područje planine Tajan sigurno zavređuje da se zaštiti i promoviše u turističke svrhe (u skladu sa održivim razvojem). Potrebno je zakonski riješiti, a potom riješiti kvalitetnu dostupnost područja (cesta Zavidovići- Kamenica- Kakanj i Kamenica- Mitrovići).

2.3. Klima

▪ (tip klime)

Geografski položaj općine kao i njene planine ima veliki uticaj na klimu. Općinu karakteriše umjereno kontinentalno klimatsko područje koje se približava tipu planinske klime (u južnom dijelu općine Kamenica i Maoča). Klimu karakterišu hladne zime i topla ljeta. U posljednje vrijeme, usljed promjene klime dešavaju se poplave koje mogu imati uticaja na komunikacije, poljoprivredu i turizam. Klima ne ometa općinski razvoj.

Minimalne temperature	Maksimalne temperature	Prosječne god. temperature	Prosječan broj sunčanih dana	Prosječne god. padavine	
-27° C	+ 39° C	+ 21° C	83	1000 mm	

GODIŠNJI TOK SREDNJIH MJESEČNIH TEMPERATURA

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	SREDNJA GODIŠNJA
-1,6	1,0	5,6	11,1	15,2	19,0	20,4	19,7	16,2	11,4	6,7	1,4	10,5

3. STANOVNIŠTVO I DEMOGRAFIJA

3.1. Opšti demografski trendovi i karakteristike.

Posljedica zadnjeg rata su neprirodne demografske promjene i posmatrano na području regije homogenizacija nacionalnih grupa u određenim općinama uz istovremeno značajnije smanjenje broja stanovnika u usporedbi sa brojem stanovnika u 1991.god. Prateći osjetno opadajući trend prirodnog priraštaja logično je zaključiti da je starosna struktura stanovništva ozbiljno narušena. Na neizbalansiran razmak između starosnih grupa utiču dva vrlo bitna faktora

- mlada populacija napušta zemlju
- povratak starije populacije

Demografski trendovi tj.odnos nataliteta i mortaliteta i broj sklopljenih brakova imaju negativan uticaj na «snabdijevanje» radnom snagom. Povratkom raseljenih lica i izbjeglica povećava se broj penzionera odnosno radno nesposobne kategorije stanovništva.

Broj stanovnika u opštini/općini:
Po etničkoj pripadnosti

Stanovnici/ Etnička pripadnost	Srbi	Bošnjaci	Hrvati	Ostali	Ukupno
1991.	11.640	34.198	7.756	3.750	57. 164
1996.	676	35.815	90	11	36. 592
2001.	1.713	38.982	2.143	-	42. 838
2003.	1.727	39.289	2.158	-	43.175

Natalitet / Mortalitet – osjetno opadajući trend prirodnog priraštaja ozbiljno narušava starosnu strukturu stanovništva (1996.god - 2003.god.)

1996			2003		
Natalitet	mortalitet	Prirodni rast	Natalitet	mortalitet	Prirodni rast
904	282	622	372	272	100

Gustina naseljenosti

Na općini Zavidovići 1991.god. je bilo 97 stanovnika po km² dok je 2004.god. to 84 stanovnika po km². Na ovo stanje je uticala migracija i emigracija stanovništva i smanjenje teritorije općine Odlukom Visokog predstavnika.

1991		
Naselja	Domaćinstva	Prosječna porodica
53	15.064	4

▪ Prognoza trendova

Smanjuje se broj domaćinstava kao i broj članova domaćinstava što je posljedica napuštanja općine mladih populacija i povratak starijih populacija koje su obično dvočlane porodice

3.2. Starosna struktura stanovništva i ravnoteža polova.

▪ Broj stanovnika po starosnoj strukturi

ukupno	0-14	15-64	65+
Zavidovići 2002.	9.768	25.283	2.968
Zavidovići 2004.	11.300	28.900	3.500

Broj stanovnika po polnoj pripadnosti

Stanovnici po starosnoj dobi i polu 1991.god.

0-14		15-64		65+	
Muškarci	Žene	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene
7.855	7.454	19.514	18.706	964	1.477

Stanovnici po starosnoj dobi 2001.god. - 0-14god 14.620
 - 15-64god 25.283
 - 65 i više 2.968 (procjena)

Na osnovu procjene radne grupe o starosnoj i polnoj pripadnosti stanovništva općine Zavidovići u 2004.god. zaključeno je da više žena u svim starosnim grupama, što je i razumljivo, u svjetlu nedavnih ratnih zbivanja. Razlika nije zabrinjavajuća, jer se ta neravnoteža osjetno primijeti tek u starosnoj kategoriji od preko 65 godina to osjeti iz razloga što žene u prosjeku žive duže od muškaraca. Iz predočenih tabela se može zaključiti da je dominantan broj u kategoriji radno sposobnog stanovništva što se može tretirati kao značajan potencijal za daljnji razvoj općine.

3.3. Etnički sastav. (broj stanovnika po etničkoj pripadnosti)

Etnički sastav po mjestu stanovanja

	Srbi		Bošnjaci		Hrvati		Ostali	
	1991.	2003.	1991.	2003.	1991.	2003.	1991.	2003.
Grad	3.756		6.765		1.856		2.979	
Selo	7.884		27.433		5.720		771	
Ukupno	11.640	1.727	34.198	39.290	7.576	2.158	3.750	-----

Za poslijeratne godine se može zaključiti iz posmatranog stanja na terenu da 2/3 stanovništva živi u ruralnom dijelu, što se može tretirati kao značajan podatak, kao stratešku osnovu za razvoj poljoprivrede.

Bez političke stabilnosti nema čak ni elementarne osnove za stabilan razvoj i nema dileme da je prihvatanje evropskih standarda i pridruživanje Evropskoj uniji nedvojbeno je jedini način da se osigura odgovarajući okvir za političku i ekonomsku stabilnost regije pa i općine.

3.4. Migracijski trendovi i situacija vezana za povratnike/raseljene osobe.

Podaci vezani za raseljene osobe i povratnike su indikator narušene etničke strukture u poređenju sa prijeratnim općinskim balansom. Drugi aspekt migracije je ekonomska migracija: posebno mlađa populacija odlazi iz općine zbog loših ekonomskih uslova. Ovo bi moglo da predstavlja ogromnu prepreku stvaranja mogućnosti za strateški razvoj općine

- Podaci o implementaciji imovinskih zakona – povratci

opština/ općina	Državno vlasništvo		Privatno vlasništvo	
	Zahtjevi	Riješeno	Zahtjevi	Riješeno
ZAVIDOVIĆI	1051	1051	2654	2634

Implementacija imovinskih zakona je uspješno riješena.

Ekonomska migracija –napuštanje općine zbog loših ekonomskih uslova posebno od strane mladih bi mogao biti ozbiljna prepreka za stvaranje šansi za strateški razvoj općine.

4. LJUDSKI RESURSI I TRŽIŠTE RADA

4.1. Aktivno stanovništvo-godine i struktura

Trendovi aktivnog stanovništva:

Zaposlenost na općini Zavidovići: 2000.god.	6.651
2001.god.	6.473
2002.god.	6.357
2004.god.	6.270

Zaposlenost ne iskazuje tendenciju rasta što je potvrda konstatacije da nema novih radnih mjesta niti novih poslovnih poduhvata. Posmatrano sa obrazovnog nivoa zaposlenih među zaposlenom populacijom dominiraju radnici sa srednjom stručnom spremom i kvalifikovani radnici. Privatizacija i ekonomske reforme koje će neminovno dovesti do smanjenja zaposlenih u postojećim firmama dovest će mnoge zaposlene pred odluku selo ili grad. S jedne strane, to bi trebalo dovesti do poboljšanja poljoprivredne proizvodnje, a s druge strane bitan preduslov su investicije i povoljno poslovno okruženje.

Upoređujući zaposlenost i nezaposlenost evidentno je da područje općine karakterizira izrazito visok stepen nezaposlenosti- veći od prosjeka kanton i FBiH. Stopa nezaposlenosti je čak 51,37% što predstavlja ogroman problem i ozbiljnu prepreku ekonomskom razvoju. Kako je visoka stopa nezaposlenosti tako je razina neto plaća koje primaju zaposleni izrazito niska, ispod prosjeka kantona i FBiH.

DINAMIKA AKTIVNE POPULACIJE (općinski nivo)

4.2. Radna snaga i strukture prihoda

Nezaposlenost

Nezaposlenost jeste najteži problem za lica bez zaposlenja i za članove njihovih porodica. Ali, nije samo njihov. Međutim, kada govorimo o nezaposlenosti moramo uzeti u obzir i činjenicu da jedan broj zaposlenih u privatnim preduzećima nije prijavljen zvaničnim službama, zbog izbjegavanja plaćanja doprinosa i poreza. Izvjestan broj nezaposlenih bavi se «neformalnim biznisom» odnosno sivom ekonomijom. Stimulacijom privatnog poduzetništva bilo bi moguće jedan dio njih vratiti u legalne tokove poslovanja čime bi lokalna zajednica imala višestruku korist.

Najveće broj nezaposlenih su KV i NKV lica, pa iza njih SSS. Razlozi koji utiču na porast nezaposlenosti su ograničene mogućnosti za novo zapošljavanje u društvenom sektoru odnosno državnom, nedovoljna razvijenost privatnog sektora, konstantan priliv novih generacija (završenih srednjoškolaca i fakultetski obrazovanih lica), rad na «crno», ekonomska migracija mlade populacije.

Iz predloženih podataka vidljivo je da je broj nezaposlenih veći od broja zaposlenih.

Mjere koje provodi Služba za zapošljavanje ZE-DO kantona je niz podsticajnih mjera na zapošljavanju pripravnika VSS i VŠS. Još jedna stimulatívna povlastica bila je dodjeljivanje kredita poslodavcima za zapošljavanje i samozapošljavanje pod povoljnim uslovima otplate. Biro za zapošljavanje je vodio još jednu aktivnost sa Službom PIO za sticanje uslova za starosnu penziju oko dokupa radnog staža za određeni broj lica kojima je nedostajalo do 3 god.

Nezaposlenost i ravnopravnost polova

KVALIFIKACIONA STUKTURA	Ukupno	žene
VSS	37	20
VŠS	51	37
SSS	1378	711
NSS	28	27
VKV	26	0
KV	2992	911
PKV	224	46
NKV	2341	1081
UKUPNO	7077	2833

Nezaposlenost po godinama nezaposlenosti i obrazovanju

Godine nezaposlenosti	Ne kvalifikovani	Polukvalifikovani	Kvalifikovani	Visoko-kvalifikovana	Niža školska sprema	Srednja stručna sprema	Viša školska sprema	Visoka školska sprema	Ukupno
Do 6 mjes.	147	8	270	4		161	16	16	622
6 do 9mj	60	3	323			126	4	4	
9 do 12mj.	59	2	78	1	1	64	2	6	213
12do 18 mj.	131	5	220	3	3	110	100	1	483
18 do 24mj.	109	8	269	2	4	124	2	1	519
2-3 god.	207	26	382	3	5	164	1	1	789
3-5 god.	319	32	447	3	5	211	3	1	1021
5-7 god.	385	26	258	3	167	3			847
7-9 god.	593	47	403	1	4	154	2		1204
9 i preko 9 god.	358	68	298	1	1	99			825
SUMA	2368	225	2948	21	28	1380	45	28	7043

Uz opšti neprivlačni društveno-ekonomski ambijent nema ni pravih ekonomskih i socijalnih mjera koje bi stimulisale privatni biznis i zapošljavanje. Ukupno stanje u zemlji se ne popravlja.

Nezaposlenost pogađa ljude u najboljim godinama od 31-50, što je stvarno veliki problem.

Zaposlenost po sektoru

sektor	2001	2002	Indeks 02/01
Poljoprivreda, šumarstvo	222	220	99
Rudnici, enrgetika	272	269	98
Procesne industrije	2770	2794	100,8
Trgovina	251	236	94
Ugostiteljske usluge	138	133	96
Komunikacije	63	61	96
Građevinarstvo	365	349	95
Bankarstvo/finskijske institucije	24	26	108
Transport	193	192	99
Servise za lične usluge			
Javni sektor/vlasti	170	170	100

Zaposlenost po opštini/općini

Opština/općina	2001	2002	Indeks 02/01	2004	Indeks 04/02	Indeks 04/01
Zavidovići	6473	6357	98	6270	98	97

Neto plaće/plate po sektoru

Sektor	2001	2002	Indeks 02/01
Poljoprivreda, šumarstvo	325,30	348,56	107,1
Rudnici, enrgetika	371,84	421,18	113,2
Procesne industrije	230,58	308,12	133,6
Trgovina	265,10	331,88	125,1
Ugostiteljske usluge	254,37	315,86	124,1
Komunikacije	842,14	1026,28	121,8
Građevinarstvo	210,50	283,90	134,8
Bankarstvo/finskijske institucije	502,54	592,36	117,8
Transport	267,16	318,34	1191,1
Servise za lične usluge			
Javni sektor/vlasti	500,70	548,42	109,5

Vrlo nizak nivo prosječne plate, što je značajno niže od prosječne plaće FBiH upotpunjuje slike o tržištu rada i ekonomskoj situaciji općini kao stvarnoj prepreci razvoja.

5. INFRASTRUKTURA

5.1. Saobraćaj (oprema, postojeća povezanost)

5.1.1. Putna mreža

Putna i željeznička struktura – karakteristika općine se može sagledati kroz putnu i željezničku infrastrukturu.

Putevi			Željezničke linije		
Glavni	Lokalni Regionalni	Gustina saobr. mreže	km	Industrijska linija	Gustina saobraćaja mreže
	218,10		13,52		

- Regionalne ceste - 96,5 KM
- Lokalne ceste - 121,6 KM
- Nekategorisane ceste bitnije 220 KM
- Na lokalnim cestama - asfalt, 48,30 KM
- Kameni materijal 73,30 KM
- Dotrajao asfaltni kolovoz na lokalnoj cesti 15,9 KM
- Na regionalnim cestama - asfalt 80 KM, od toga oštećen 15 km
- Kameni materijal 18 K M, dosta oštećen
- Regionalni putevi - ceste zadovoljavaju kvalitetom osim ceste Zavidovići - Kamenica - Ponijeri - ne zadovoljava,
- Svi lokalni putevi uglavnom imaju nedostatke,
- Uska grla su stari i dotrajali mostovi: mostovi uz Krivaju, mostovi na cesti za Kamenicu, svi mostovi u Vozućoj, Maoči, srušeni mostovi u Stogu, Ribnici, 10 mostova na nekategorisanim cestama ne zadovoljavaju za teretni saobraćaj

Generalno govoreći većina puteva su u lošem stanju.

5.1.2. Željeznički sistem

Željezničku konekciju sa željezničkim pravcem Šamac-Sarajevo-Ploče , neposredno kroz urbano područje grada, treba posmatrati kao snagu (na potezu Šamac-Sarajevo dupli kolosijek). U okviru grada postoji dovoljan broj kolosijeka koji su povezani sa industrijskom zonom, s obzirom da se radi o međusobno povezanom pružnom pravcu, ovaj vid transporta predstavlja prednost općine razvojnim pravcima. U post-ratnom periodu željeznički sistem su zatvorile firme koje imaju kamione (lobiranje) osim za redovne linije manjeg obima, što treba promijeniti, jer željeznički sistem je glavna podsticajna injekcija za privredu, posebno za ovaj kanton i općinu (jeftiniji transport roba što je preduslov konkurentnosti u Evropi). Dupli kolosijek kombinovan sa budućim putnim koridorom može biti velika razvojna šansa za općinu.

5.1.3. Zračni, riječni morski saobraćaj

Glavni aerodromi i luke

Aerodromi, luke	Udaljenost u km
Luka Brčko	
Luka Ploče	
Luka Bar	
Aerodrom Sarajevo	110
Aerodrom Banja Luka	160
Aerodrom Tuzla	110
Aerodrom Mostar	230
Aerodrom Bihać	246
Aerodrom Beograd	
Aerodrom Zagreb	280

5.3. Središnja infrastruktura

-U urbanom području grada Zavidovića razvoj industrijskih kapaciteta planiran je na lokalitetima "Majdanska polja" i "Ekonomija-Batvice" za koja je u toku izrada Regulacionih planova. Na predmetnim parcelama planirano je ukupno 21 građevinska parcela površine od 1926 m² do 5994m², ukupne površine 76.837 m².

Raspoloživi industrijski kapaciteti trenutno se nalaze unutar kruga I.P. Krivaja i na lokalitetu Ekonomija - Batvice objekat servisno remontnog centra.

- 380 vodovoda, komunalni vodovod Zavidovići (20.000 stanovnika), 5 mjesnih vodovoda (500-1500 stanovnika) i oko 374 vodovoda (od 1 do 500 stanovnika) nedostaje vode u naseljima Hajderovići, Mahoje, šire područje Stavaka, Fojnica-Marušići i još neki mikrolokaliteti.
- Veliki broj izgrađenih kanalizacija koje su se gradile za manji broj korisnika. Nedostaju izgrađene kanalizacije odnosno problemi sa otpadnim vodama su prisutni najviše u gradskim, prigradskim naseljima (Ćumurana, Podubravlje, Dubravica, Biljačić, Ridžali, Džebe, Majdan, Naselje Vučjak itd.) kao i u selima (Hajderovići, Mečevići, Krčevine, Brijeg itd.).

Snabdijevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama

Upravljanje otpadom i kapaciteti

Gradski vodovod snabdijeva 6448 korisnika od toga su 6127 fizička lica, a 321 korisnik pravna lica. Snabdijevanje vode u hidrološkim povoljnim uslovima je zadovoljavajuće izuzev perioda ljetnih mjeseci i dužih suša kada se mora pribjegavati redukcijama. Od ukupnog broja korisnika gradskog vodovoda na sistem odvodnje otpadnih voda je priključeno 3054 korisnika. Problemi sa otpadnim vodama izraženi su na dijelovima općine gdje nije izgrađen kanalizacioni sistem, a to su: Potklečje, Vučijak, ul. Gazije, Uljići, Mečevići, Dubravica, Biljačić, Ridžali, Dolina, Alići, korisnici gradskog vodovoda u slivu Gostovića i korisnici koji su priključeni na kanalizacioni sistem nemaju nikakvo prečišćavanje otpadnih voda nego se otpadne vode ispuštaju direktno u recipijent.

Problemi sa vodom za piće ogledaju se u gotovo konstantnoj hemijskoj neispravnosti koja se ogleda u povećanoj potrošnji kiseonika iz $KMnO_4$ kao i distribuciji vode prema krajnjim korisnicima kroz AC cijevi.

Organizovanim prikupljanjem otpada obuhvaćeno je 3497 korisnika u svojstvu fizičkih lica (stanovi, kuće) i 316 pravnih lica. Organizovano prikupljanje otpada vrši se na većem dijelu općine. Pojedina područja općine nisu obuhvaćena istim.

Najveći i najizraženiji problemi su: neuređenost gradskog smetljišta «Ekonomija», stara, loša i nedovoljna sredstava za odvoz smeća (vozni park, kontejneri), neprimjereno ponašanje korisnika . Cijene: u KM VODA: $0,70 / m^3$ (za pravna i fizička lica), SMEĆE: $0,50 / m^2$ za pravna lica i $1,25KM$ po članu, KANALIZACIJA : $0,10KM$ (za pravna i fizička lica). Cijene se formiraju Odlukom Općinskog vijeća, a na prijedlog Upravnog odbora javnog preduzeća.

Općina/opština	Organizovano upravljanje otpadom		Dovoljno snabdijevanje vodom	Problemi sa otpadnim vodama
	Privatno	državno		
ZAVIDOVIĆI		JKP»RADNIK»	nedostaje pitke vode	DA

5.5. Toplifikacija

Toplifikacija grada je potreba koja se može realizovati i iziskuje velika finansijska sredstva. Privatizacijom IP „Krivaja“ DC „Energetika“ mogu se očekivati aktivnosti i prijedlozi za realizaciju ovog veoma bitnog projekta za ovaj grad.

5.6. Komunikacijska infrastruktura

Telekomunikacijska mreža (kablovska)

Operator za fiksnu i mobilnu mrežu i pristup Internetu	Broj aktivnih pretplatnika na dan 31.03.2005.	Cijena priključka je:
DD «BH TELECOM» SARAJEVO	Fiksna mreža 9558 GSM 1092 BiH net 429	Fiksna mreža 200,00KM Mobilna mreža 45,00 KM BiH net mreža za dial-up korisnike je besplatna

Sektor stabilne telefonije razvijen. U nekim slučajevima centrale su stare, ali je primjetna dinamika znanovjanka starih centrala. U isto vrijeme i infrastruktura mobilne telefonije je visoko razvijena i osposobljena da ponudi i sve druge vrste servisa : internet, ISDN ...
Signal mobilne mreže je veoma slab u ruralnom dijelu općine.

TV i radio stanice:

Državne TV/Radio stanice	Privatne TV/Radio stanice	novine	
		mjesečne	povremene
	KABLOVSKA TELEVIZIJA ZAVIDOVIĆI		
	RADIO ZAVIDOVIĆI	List «Krivaja»	List ALD Zavidovići
			List novinarske sekcije

Navedene TV i radio stanice, koje prikazane, imaju sjedište u općini. Međutim upitan je rad medija zbog činjenice da mediji nemaju kvalitetnih novinara.

U ruralnom dijelu općine nije provedena Kablovska televizija Zavidovići, a za to postoji volja stanovništva.

Poseban problem uz rijeku Krivaju je nepokrivenost signalom FTV.

5.7. Obrazovna infrastruktura

Predškolsko obrazovanje

Predškolska ustanova JU «GRADSKI DJEČIJI VRTIĆ» radi u više odgojno-obrazovnih grupa.

Predškolska ustanova Dječiji vrtić «Mića Marković» otvoren je 28.04. 1959. god. u namjenskom objektu površine 400 m², koji je i u to vrijeme bio nedovoljan da zadovolji potrebe građana Zavidovića. Tako je 1989. god. izgrađen i stavljen u funkciju novi objekat vrtića površine 1350 m² sa kapacitetom oko 120 djece. Takođe, zbog velikog broja djece predškolske dobi i potreba došlo je do izgradnje dječijeg vrtića u Vozućoj površine 110 m² sa kapacitetom 25 djece. Vrtić je finansiran u sredstvima tadašnjeg SIZ-a, a danas vrtić je korisnik općinskog budžeta, a dijelom u finansiranju participiraju i roditelji. S obzirom na reforme u oblasti obrazovanja JU «Gradski dječiji vrtić» ne može u potpunosti zadovoljiti potrebe po Pedagoškim standardima zbog nedovoljne opremljenosti. JU«Gradski dječiji vrtić» danas svoju djelatnost izvršava sa 19 radnika. Vrtić prihvata 60 djece. U poslijeratnom periodu vrtiću su donirani uglavnom didaktički materijali od strane humanitarnih organizacija.

Osnovno obrazovanje

Začeci školstva na području općine Zavidovići bili su krajem 19.-tog vijeka. Danas je osnovnim obrazovanjem obuhvaćeno oko 5000 učenika. Materijalno prostorni uslovi za rad škola su obezbijeđeni, sve osnovne škole, izuzev nekih područnih, su rekonstruisane i obnovljene poslije rata, ali je opremljenost nastavnim sredstvima i učilima u svim školama ispod pedagoških standarda. Stručni nastavni kadar zadovoljava potrebe u izvođenju nastave, ali nedostaju stručni kadrovi iz oblasti engleskog jezika i matematike. Najveći nedostatak kod većine škola je nepostojanje sale za tjelesni odgoj, dotrajali sanitarni i mokri čvorovi kao i sistem grijanja. Svi završeni učenici nastavljaju dalje školovanje u raspoloživim srednjim školama na području općine.

Srednje obrazovanje

Za razvoj srednjeg obrazovanja u Zavidovićima i ako su obezbijeđeni približno materijalno prostorni uslovi, još uvijek je prisutna stara nomenklatura zanimanja koja ne odgovara potrebama i razvoju tržišta, a u svim školama prisutan je nedostatak nastavnih učila, stručne literature koji je neophodan za viši kvalitet nastave. Za potpuni odgoj i obrazovanje nedostaje stručnog kadra, posebno profesora matematike, informatike, fizike, stranih jezika, pedagoga i psihologa, a takođe nedostatak sportske dvorane za učenike gimnazije i srednje stručne škole utječe na potreban kvalitet nastave tjelesnog odgoja. Reforma srednjeg obrazovanja koja je započela u gimnaziji, a u toku je i u ostalim srednjim školama ne podrazumijeva i reformu potrebnih uslova za potpun i kvalitetan odgoj i obrazovanje.

Osnovna škola	Srednja škola	Tip srednje škole
JU «PRVA OSNOVNA ŠKOLA»	JU «OPĆA GIMNAZIJA»	4-godišnje školovanje, opći smjer i izborni smjer
JU «DRUGA OSNOVNA ŠKOLA»	JU «SREDNJA TEHNIČKA ŠKOLA»	4-godišnja tehnička škola sa strukama: drvoprerađivačka, ekonomska, elektrotehnička, građevinska, mašinska i šumarska
JU OŠ «KOVACI»	JU «SREDNJA STRUČNA ŠKOLA»	3-godišnja stručna škola za zanimanja: frizer, prodavač, krojač-konfeksionar tekstila, kuhar, konobar, elektroenergetičar, automehaničar, metalostrugar, bravar, instalater centralnog grijanja, zavarivač
JU OŠ «GOSTOVIĆI»		
JU OŠ «HAJDEROVIĆI»		
JU OŠ «VOZUČA»		

OSNOVNE ŠKOLE – tabelarni pregled broja učenika u posljednjih 12 godina

ŠKOLA	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
I OŠ	1440	1414	1425	1480	1487	1573	1480	1394	1261	1286	1348	1443
II OŠ	963	979	1063	1090	1071	1142	1121	1008	930	958	926	912
OŠ KOVAČI	903	899	906	909	923	900	884	823	755	784	821	839
OŠ GOSTOVIĆ	623	618	636	650	652	635	592	584	535	564	585	584
OŠ HAJDEROVIĆI	630	616	614	633	625	628	601	554	515	536	531	583
OŠ VOZUČA	-	-	385	712	809	933	896	816	801	738	614	597
UKUPNO:	4557	4526	5029	5474	5661	5811	5574	5179	4797	4866	4825	4958

Od školske 93/94.god. primjećujemo porast broja učenika, a od školske 00/01.god. pad broja učenika što je posljedica opadajućeg trenda nataliteta. I dalje se očekuje pad nataliteta.

SREDNJE ŠKOLE- tabelarni pregled broja učenika u posljednjih 12 godina

ŠKOLA	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05
Opća gimnazija	269	270	317	369	427	475	508	525	545	510	482	441
Srednja tehnička škol.	420	500	356	485	482	475	558	653	730	787	785	751
Srednja Stručna škola	733	686	676	680	727	900	921	957	999	966	897	784
UKUPNO:	1422	1464	1559	1534	1636	1850	1987	2135	2274	2263	2164	1976

Od školske 93/94.god. raste broj učenika u srednjim školama, a od školske 02/03. opada broj učenika – manje završenih osnovaca. Kako je demografska slika nepovoljna tako će to u narednim školskim godinama ostaviti traga.

Univerziteti i ostale akademske institucije

Na području općine Zavidovići ne postoje visokoškolske institucije, pa stoga učenici sa završenom srednjom školom nastavljaju školovanje u bližim gradovima regije; Zenica, Sarajevo, Tuzla.

5.8. Socijalna infrastruktura

5.8. Zdravstvena zaštita

Na našoj općini nema niti jedne bolnice (privatne ili državne), a ni termalnog lječilišta. Jedina državna zdravstvena ustanova jeste JU «Doma zdravlja sa poliklinikom» Zavidovići koja pruža usluge primarne i dijelom specijalističke zdravstvene zaštite za 43.740 stanovnika na 10 lokacija međusobno udaljenih i do 30 km te ista ne pruža bolničke usluge, izuzev stacionarnih usluga porodiljama, a kapacitet porodilišta je 6 porodiljskih kreveta.

Osim centralnog objekta koji se nalazi u centru grada JU «Doma zdravlja sa poliklinikom» Zavidovići posjeduje i terenske ambulante koje se nalaze na sljedećim lokacijama: Kovači, Vozuća, Pašin konak i Gostović, a organizuje i zdravstvenu zaštitu u mjesnim zajednicama u kojima nema vlastite objekte, kao što su Ribnica, Maoča i Dolina. Zdravstvena zaštita zaposlenika IP «Krivaja» Zavidovići organizuje se u posebnoj ambulanti u vlasništvu IP «Krivaja».

Na gore navedenim lokacijama zdravstvenu zaštitu pruža ukupno 101 zdravstveni radnik što je za 50% manje u odnosu na period prije 1992.god., a spektar zdravstvenih usluga i nivo zdravstvene zaštite je neuporedivo širi.

Kadrovska struktura zdravstvenih radnika : specijalista 10, doktori medicine 12, dr stomatologije 3, prof. Biohemije 1, VŠ medicinski tehničari 5 i SSS medicinski tehničari 70.

Prema informacijama Biroa za zapošljavanje Zavidovići krajem 2005. posao čeka 32 medicinska tehničara različitih smjerova.

Pored opreme koju u svom redovnom radu koriste doktori medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti

(EKG aparati, inhalatori, aparat za kisik, aparati za laboratorijski dijagnostiku i dr.) JU «Doma zdravlja sa poliklinikom» Zavidovići opremljen je i sa savremenijim dijagnostičkim aparatima kao što su: Spirometar, Bronhoskop, Color-doppler aparat, Gastroskop, Mamograf, RTG aparat, CT aparat, Transkranijalni analizator za hormone štitne žlijezde, automatski brojač krvne slike i dr.

Uspostavljanjem mreže porodične medicine na našoj općini će biti opravdane pretpostavke za razvoj i jačanje specijalističke poliklinike koja je značajna, ne samo za općinu nego i za cijeli region.

Plan razvoja ove ustanove koja je od vitalnog značaja i za projekat Strategije razvoja općine jeste razvoj porodične medicine i jačanje specijalističke poliklinike, s obzirom da je ustanova, pored obavljanja poslova koji spadaju u nadležnost primarne zdravstvene zaštite registrovana kod nadležnog suda i za obavljanje poslova specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite (Poliklinika). Uspostavljanjem mreže porodične medicine na našoj općini će biti stvorene opravdane pretpostavke za razvoj i jačanje specijalističke poliklinike koja je značajna, ne samo za općinu nego i za cijeli region. Razvoj porodične medicine planiran je po određenim geografskim područjima općine, a koje će se formirati prema broju stanovnika na tretiranom području.

Osim JU «Doma zdravlja sa poliklinikom» na našoj općini postoje još dvije privatne zdravstvene specijalističke ordinacije i tri privatne stomatološke ordinacije, koje su opremljene savremenim aparatima za pružanje specijalističke zdravstvene zaštite.

U gradu postoje 4 apoteke i sve na desnoj obali rijeke Bosne, dok na lijevoj obali nema nijedne apoteke.

5.9. Kapaciteti socijalnih usluga

Na području općine Zavidovići postoji JU «Centar za socijalni rad» bez smještajnih kapaciteta. Potrebno je na nivou kantona donijeti Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom. Sadašnji obim prava je nedovoljan. Potrebno je obezbijediti povoljniji status stručne institucije Centra za socijalni rad te permanentna edukacija stručnih radnika. Izvor podataka: JU «Centar za socijalni rad» Zavidovići.

5.10. Ekološki aspekti

1. Trenutno stanje ekološke zaštite na teritoriji općine Zavidovići

Ukoliko sa ekološkog aspekta pogledamo trenutno stanje stvari na teritoriji općine Zavidovići, ne možemo biti zadovoljni ocjenom ni u kom smislu. Više elemenata, ukoliko se analiziraju mogu uputiti na ovakvu ocjenu.

Sretna je okolnost što privredni kapaciteti, koji egzistiraju sa svojom djelatnošću na općini Zavidovići, nisu iz domena teške industrije, odnosno hemijske ili neke druge koja sama po sebi uništava i razara okolinu.

Međutim, ima dosta faktora koji ne koreliraju sa prethodno iznesenim stavom.

Ljudski resursi:

Ovo je glavni pokretač aktivnosti koji utiče pozitivno ili negativno u smislu zaštite okoliša. Ovaj faktor, u smislu održivog razvoja u svojoj sredini, ne preduzima dovoljno ni potrebno aktivnosti u cilju zadovoljenja svojih egzistencijalnih potreba (pokretaje masovnije poljoprivredne proizvodnje).

Šume:

Isti faktor neplanski uništava šumski fond na način nedomaćinskog odnosa spram tog prirodnog resursa što je u direktnoj vezi sa uništavanjem i zagađivanjem vodenih resursa. Ovaj segment lošeg gazdovanja utiče negativno i na: eroziju kvalitetnog pokrova zemljišta u zahvatu šumskih površina, smanjenje količine vode koju šume zadržavaju kao prirodni rezervoar, komunikacije po šumama se ne održavaju i dr.

Vode:

Smanjenje količine vode u vodotocima uzrokovanim slabijim protokom iz slojeva zemljišta koji gravitiraju šumskim revirima direktno utiče i na riblji i životinjski fond koji je evidentno narušen u posljednjoj dekadi.

Ovdje se posebno mora istaći činjenica da općina Zavidovići, i pored kvalitetnih voda i trenutne dovoljne količine za zadovoljenjem potreba ukupnog stanovništva, nema riješen sistem distribucije vode putem vodovoda u smislu hemijsko-bakteriološke kvalitetne vode. (detaljnije u tački 5.4.)

Zrak:

Stanje zagađenja zraka je trenutno povoljno osim mikrolokacije oko odlagališta smeća gdje okolno stanovništvo ima velikih problema (evidentirano je i zdravstvenih) zbog svakodnevnih emisija plinova koji se šire sa odlagališta. U zimskom vremenu posebno je naglašeno zagađenje zraka iz desetak aktivnih kotlovnica, te zbog velikog broja registrovanih automobila i dr. motornih vozila koji utiču na zagađivanje zraka u toku cijele godine, a zbog relativno velike starosti istih, neugrađene opreme koja bi dodatno filtrirala ispušne plinove, te zbog loših energenata koje koriste ova vozila.

Divlje deponije (DD) i odlagališta smeća:

Poseban problem u smislu zaštite okoliša i neposredne sredine uz naseljena mjesta, predstavljaju divlje deponije (DD) koje se formiraju odlaganjem smeća i otpada. One se formiraju u skladu sa potrebama stanovništva da se riješi smeća i otpada, to su obično mikro lokacije van urbanog gradskog područja koje nije pokriveno adekvatnom komunalnom uslugom i aktivnostima. Procjena je da trenutno na teritoriji općine Zavidovići ima između 450 – 500 DD kapaciteta od 1m³ do 200 m³. Nažalost sama lokacija najvećeg djela ovih DD stvara užasnu sliku i pretpostavlja ogromne posljedice koje proizilaze iz pasivnog djelovanja ovih DD koje stanovništvo formira.

Kanalizacioni sistem:

Veliki problem na cijelom teritoriju općine Zavidovići predstavlja kanalizacioni sistem koji je niskog kapacitativnog nivoa, neorganizovan i nesistematičan, što kao direktnu posljedicu ima izljevanje fekalnih voda direktno u sve manje i veće vodotokove. (detaljnije i konkretnije u tački 5.4.)

Zemljište:

Svi gore navedeni faktori koji loše utiču na životnu sredinu direktno se odražavaju na zemljište kao logičan medij za sve nabrojane faktore. Posebno sa aspekta ako se to zemljište posmatra kao poljoprivredno koje treba da proizvode kvalitetnu hranu. Poseban je problem što ovo zemljište u punom kapacitetu nije ni izbliza eksploatisano u tom smislu.

2. Ciljevi koje treba postići u pravcu zaštite životne sredine

Da bi se zaustavio trend u nagomilavanju evidentiranih problema potrebno je postaviti određene ciljeve i angažovati sve raspoložive resurse u ostvarenju tih ciljeva. A ciljevi se mogu definisati kroz praktičan i nadasve učinkovit rad na terenu što upućuje da se svaki od gore navedenih segmenata može posmatrati kao eventualni globalni cilj (šuma, voda, zrak, zemljište, flora, fauna i sl.). poseban cilj koji bi u sebi sublimisao sve ostale ciljeve jeste odnos prema divljim deponijama smeća.

Ukoliko se pristupi sistematskom rješavanju problema DD, što svakako podrazumjevalo fizičko uklanjanje i sanaciju terena, onemogućavanje stvaranja novih i reaktiviranje starih deponija i sl., to bi stvorilo dobre osnove za lakše rješavanje drugih isto tako bitnih ciljeva, kao što su zaštita većih i manjih vodotokova, izvorišta pitke vode, poljoprivrednog zemljišta ali i šumskog područja jer se obično ovakve deponije po nekoj čudnoj logici i formiraju uz gore nabrojane lokalitete. S obzirom da se radi o više hiljada kubnih metara nagomilanog smeća (otpada) koje se svakodnevno uvećava upućuje na potrebu ozbiljnog angažovanja oko rješavanja ovog problema. Svi dalji potezi bi bili koordinirani i potkrijepljeni kvalitetnim projektima čijom bi se vremenskom implementacijom uspostavio sistem vrijednosti koji bi se u narednim fazama dograđivao i oplemenjivao.

Krajnji cilj (živjeti u zdravoj sredini) možemo ostvariti svi zajedno ako podignemo nivo svijesti svakog pojedinca, grupe ili kolektiva što se može postići uspostavljanjem novog pristupa ovoj problematici. Kultura življenja postaje nasušna potreba a ne hir kako je to do nedavno izgledalo.

3. Mjere u cilju zaštite okoliša

Redni broj	EKOLOŠKE MJERE I AKTIVNOSTI
1	Uklanjanje divljih deponija -identifikacija i dokumentovanje -fizičko uklanjanje DD
2	Postavljanje kontejnera za smeće i sirovine na mjestima sadašnjih DD
3	Izrada eko-mape općine Zavidovići
4	Zaštita i uređenje vodotokova rijeka
5	Zaštita izvorišta Izron
6	Izgradnja novog vodovoda: Kamenica (suha) -grad i uključivanje u širu mrežu vodovoda na međuopštinskom nivou
7	Izgradnja novog kanalizacionog sistema sa kolektorima gradskih i prigradskih naselja
8	Aktivnosti na zaštiti od poplava
9	Kvalitetan tretman sekundarnih sirovina
10	Pošumljavanje ogoljelih šumskih površina 2 ciklusa
11	Šumski red (uklanjanje ostataka drveća nakon sječe šume u smislu protivpožarne zaštite, daljeg pošumljavanja i komunikacija)
12	Uređenje slobodnih zelenih površina
13	Formiranje nove deponije (Eko-ostrva) za potrebe općina Zavidovići, Maglaj i Žepče
14	Formiranje zaštićene Eko-zone na lokalitetu Kamenica-Tajan (Lobiranje; izrada studija; pokretanje zakonske regulative na nivou federacije i kantona)
15	Formiranje eko-bašta sa edukativnim centrom
16	Formiranje eko-kampa (lokalitet Maoča ili Kamenica ili Tajan)
17	Eko-škole (edukacija kadrova svih uzrasta)
18	Edukacija mladih školskog uzrasta iz tema ekologije
19	Međusobna saradnja na općinskom, kantonalnom i federalnom nivou iz oblasti bliskih ekologiji
20	Saradnja sa svim udruženjima i organizacijama čiji je rad usmjeren ka prirodi i prirodnim resursima

5.11. Sport i rekreacija

Ostala sportska infrastruktura

Zavidovići su oduvijek bili grad sporta, a dugi niz godina su bili prepoznatljivi po epitetu »grad drveta i rukometa«. Grad koji je u svojoj istoriji iznjedrilo niz reprezentativaca u nogometu i rukometu. Što znači da je TRADICIJA na našoj strani.

Pored tradicije prisutni su REZULTATI. Uz sve to tu je i LJUBAV GRAĐANA ZA SPORT I ENTUZIJAZAM SPORTSKIH AKTIVISTA.

Trenutno u općini djeluje više sportskih kolektiva, a najaktivniji su rukomet, nogomet, košarka i invalidski odbojkaški klub, koji se takmiče u ligama organizovanim od strane pripadajućih saveza. Navedeni kolektivi okupljaju veliki broj članova, većinom OMLADINE, što je evidentna SNAGA. Općina raspolaže sa zadovoljavajućim brojem sportskih terena, ali je problem slaba opremljenost isti, starost i skupo održavanje što se posebno odnosi na sisteme grijanja.

Svi klubovi egzistiraju na granici opstanka, a razlozi su:

- nepostojanje Zakona o sportu na nivou države
- mala budžetska sredstva od općine
- nazainteresovanost privrednika za ulaganje u sport
- nedostatak poreskih olakšica za privrednike koji ulažu u sport kako na državnom i kantonalnom tako i na općinskom nivou.
-

Na području općine Zavidovići nalazi se jedna sportska dvorana koja je data na upravljanje Rukometnom klubu »Krivaja«. U školama postoje sportske sale koje se koriste za redovnu nastavu i ponegdje za rekreaciju. Na uređenim izletištima postoje sportska igrališta koja su manijena rekreativcima. Takođe, postoji tkz. »Partizan» koji je bio objekat za sport, a danas nije u funkciji sporta.

Nogometni stadion sa uređenim tribinama, u središnjem dijelu grada, travnati teren za pomoćni stadion su objekti vrijedni spomena za ovu oblast.

Takođe, ne smijemo zaboraviti teniski teren koji može zadovoljiti obuku mladih populacija.

Po selima postoje igrališta na kojima se organizuju turniri, ali treba napomenuti da nema svaka MZ takav teren, a bio bi neophodno radi svrhe sporta u životu jedna zajednice, sa posebnim akcentom na mladu populaciju.

Zavidovički atletski klub je razvio saradnju na međunarodnom nivou u održavanju tradicionalne trke mira VIVICITTA koja se odražava na ovim prostorima svake godine. Sport kao eksponent zdravog života može biti jedan od važnijih faktora predstavljanja ove općine svijetu kao i razlog zbog kojeg bi drugi došli kod nas.

Neophodno je ovom gradu izgraditi sportsku dvoranu koja bi sigurno opravdala svoje postojanje vrlo pozitivnim rezultatima na cijelu zajednicu.

6. EKONOMIJA I POSLOVANJE

6.1. Makro-ekonomski indikatori

Više je nego očigledno da je finansijski uspjeh općine nezadovoljavajući. Očito je da nedostaje znanja kako voditi biznis na uspješan i zakonit način, te da se ne ispoljava dovoljno poduzetničke inicijative. Zavidovići, kao industrijski grad, nema tradiciju privatnog poduzetništva, a uz to neodgovarajući fondovi, nedostatak poslovnog treninga i edukacije su jako izraženi. Osnovne prepreke za pokretanja vlastitog biznisa, samim tim i za zapošljavanje su: nedostatak vlastitog početnog kapitala, nepovoljni uslovi zaduživanja-visoke kamate, pravna regulativa i birokratija, neuređeno tržište i nelojna konkurencija, destimulativna poreska politika. Na teritoriji općine registrovano je 650 biznisa (pravnih i fizičkih) koji zapošljavaju oko 1200 radnika. Uglavnom dominiraju manji ugostiteljski i trgovački obrti.

Srazmjerno usponu proizvodnih snaga «Krivaje» razvijali su se i uslovi i standardi života stanovnika zavidovičke općine. Izgradnja škola, kulturnih i sportskih objekata, zdravstvenih ustanova, trgovinskih i ugostiteljskih preduzeća, stambena izgradnja, izgradnja saobraćajnica i elektrifikacija sela, jednom riječju sve što život čovjeka čini dostojnim bilo je u direktnoj vezi s ekonomskim uspjesima «Krivaje». Tokom minulog rata i poratnih zbivanja kako «Krivaja» tako i zavidovička općina je ostala bez trećine stručno obrazovanih radnika, tržišta i proizvodno osposobljenih objekata.

Općinu karakterizira generalno govoreći , kao i mnoge druge općine, neposjedovanje dovoljnog znanja kako voditi biznis na uspješan i zakonit način, te se ne ispoljava dovoljno preduzetničke inicijative. Uz to, neodgovarajući fondovi, nedostatak poslovnog treninga i edukacijskog znanja je, isto tako prisutan.

STRANE INVESTICIJE

Na području općine postoji firma TTI –holandska firma sa domaćom radnom snagom i u fazi pregovora je otvaranje još jedne takve firme iz Holandije koja bi uposlila domaću radnu snagu i zakupila poslovne prostore na području općine.

TRŽIŠTE

Na strano tržište jedini izvoznik je IP “Krivaja” d.d. Zavidovići koja ima i svoje pogone za montiranje finalnih proizvoda u SAD.

Na strano tržište sa područje općine se izvoze proizvodi iz drvne industrije, prehrambene (čips) i zaštitne opreme.

6.3. FINANCIJSKE INSTITUCIJE

Naziv Institucije	Sjedište filijale		Štednja		Kreditiranje građana		Kreditiranje pravnih lica		MKO		Osiguravajuće društvo		Garancijski fond	
	lokal	Strana	lokal	strana	lokal	strana	lokal	strana	lokal	strana	lokal	strana	lokal	strana
IKB ZENICA	X		X		X		X							
UNION BANKA	X		X		X		X							
HVB CPB		X	X		X		X							
MI.BOSPO	X								X					
TRIGLAV O.	X										X			
BOSNA OS.	X										X			
LIDO OS.	X										X			
SARAJEVO	X										X			
VGT OSIG.	X										X			
SUNCE OS.	X										X			
BOS.NJEM.	X										X			
ZOVKO OS.	X										X			

Apsolutni je nedostatak pomoći u započinjanju MSP, osim od strane mikro kreditne organizacije. Ovo je problem koji se mora najurgentnije razmotriti za brzi napredak i poboljšanje poduzetničke klime.

6.4. POLJOPRIVREDA

Poljoprivredni resursi nisu iskorišteni na odgovarajući način. Poljoprivredna dobra su podijeljena na manje parcele, a sama poljoprivreda nije tretirana na odgovarajući način. Ima dovoljno zemlje koja leži neobrađena, koja je nedovoljno iskorištena ili nije iskorištena do svojih maksimalnih potencijala koji bi mogli da se pripisu poljoprivredi.

Općina ima zemlju koja predstavlja solidan potencijal za razvoj poljoprivrede i sa dobrim sastavom zemlje za rast. Dosta zemlje ostavlja prostora za razvoj rezervata divljih životinja.

Različiti oblici raspoložive zemlje stvaraju okvir za mnoge različite modele i koncepte preduzetničkog djelovanja.

Poljoprivredna udruženja

Naziv	Zemljoradnička udruženja	Stočarska udruženja	Pčelarska udruženja	Voćarska udruženja	Druga udruženja	Broj aktivnih članova
POLJOPRIVREDNIK	1					60
UDRUŽENJE PČELARA			1			100
TOTAL:	1		1			160

Poljoprivredne zadruge

Naziv	Zemljoradničke zadruge	Stočarske zadruge	Pčelarske zadruge	Voćarske zadruge	Druge zadruge	Broj aktivnih zadrugara
"MALINAR"	1					50
"GOSTOVIĆ"	1					40
TOTAL	2					90

U pripremi se nalazi projekat otkupa mlijeka na području sliva rijeke Krivaje. Za akciju se prijavilo 317 domaćinstava koji se žela baviti otkupom mlijeka, a od toga 219 domaćinstava ima krave.

PZ „Malinar“ je u projektu zrada i uzgoja malina na području općine, tako da su u jesen 2004.god. malinu zasadili: - osnivači, njih 27 je zasadilo 58400 sadnica i

- kooperanti, njih 49 zasadilo 72100 sadnica

Struktura upotrebe zemljišta (u ha)

VRSTA	Privatno vlasništvo		Državno vlasništvo		TOTAL
	obrađeno	neobrađeno	obrađeno	neobrađeno	
Polja – oranice	2000	5691			7691
Voćnjaci	1300				1300
Travnjaci	2923				2923
Pašnjaci	3208				3208
Visoko kultivirano (staklenici)	1				1
Navodnjavano zemljište					41510
Šume					
TOTAL					
Neplodno zemljište		2120			2120

Vrsta kulture

Kultura	Privatno (u ha)	Državno (u ha)	TOTAL
Žito	900		900
Industrijske biljke			
Povrće	1100		1100
Čajevi i mirodije			
Trava			
Jagodičasto voće	60		60
Stočna hrana	600		600
Ostalo			

Stočarstvo

Vrsta	Privatno (grla/komada)	Državno (grla/komada)	TOTAL
Goveda	6800		6800
Svinje			
Ovce	1500		1500
Koze	700		700
Perad	40000		40000
Ostalo (činčile, kunići,...)			

Ribogojstvo

Postoje dva ribogojišta u Kamenici i Mitrovićima, a nemamo podatke o količinama. Uzgaja se isključivo pastrmka. Uzimajući u obzir veliki riječni potencijal općine jasno je da je uzgoj ribe ekonomski sektor koji nije dovoljno razvijen.

Ribogojilište Mitrovići ima kapacitet 5 tona.

6.5. TURIZAM

Turistički potencijal prirodnih resursa postoji, ali nije razvijen. Prirodne pogodnosti koje posjeduje općina nisu praćene odgovarajućom infrastrukturom, opremljenošću kao i edukativnim mjerama. U Kamenici postoji potencijal za koji se vodi aktivnost oko proglašenja tog područja parkom prirode.

Općina posjeduje jedan hotel «B» kategorije sa 35 soba i 50 ležaja. Hotel se uglavnom koristi za poslovne partnere IP «Krivaja» i rijetko za turističke aranžmane. Ostvareni broj noćenja u 2003.god. 722 ili 14,44% kapaciteta, a u 2004.god. 922 ili 18,44%. Iskorištenost restoranskog kapaciteta u 2003.god. je 25% , a u 2004.god. 30%.

«Solaris» je turistički kapacitet sa 25 ležaja i restoranskim uslugama, koji se pokazao spremnim odgovoriti zahtjevima turističkog tržišta.

Destinacije Maoče i Kamenice imaju povoljne početne turističke korake, ali je potrebno veliko ulaganje za stavljanje u funkciju i iskorištenost ovih prirodnih ljepota .

Bogatstvo tekuće vode je prirodni resurs koji treba čuvati i treba mnogo raditi na razvijanju svijesti o očuvanju ove prirode koja okružuje zavidovićane kako bi se takvi resursi mogli ponuditi tržištu i ostvariti dobit.

Turistički kapaciteti

Vrsta usluge	Privatni sektor	Državni sektor	
Noćenje	Solaris	hotel Kristal	
Restoran	Solaris, Grab, Lovački dom	Restoran Kamenica	
Banja	-		

Lovni turizam – lovište Kamenica danas ima neriješen status.

6.6. KULTURA

Trenutno stanje u oblasti kulture refleksija je cjelokupnog stanja političkog i društveno-ekonomskog života. Ono što karakteriše potrebe savremenih urbanih sredina limitirano je, prije svega, činjenicom nedostatka finansijskih sredstava. Dom kulture u Zavidovićima je objekat od važnosti, kako funkcionalno tako i ambijentalno. Nažalost, objekat je oštećen tokom ratnih razaranja i potrebna su znatna ulaganja. Svijetla tačka je činjenica da postoji volja i ljudi da kulturu i događaje iz te oblasti vrate na nivo savremene urbane sredine, te se organizuju pozorišne predstave i druge kulturne manifestacije. Pojedine manifestacije su već dobile karakter tradicionalnih i kao prepoznatljiv imidž grada i novih talenata. Takođe, se ugoste razna udruženja iz okolnih mjesta kao i iz drugih država.

U objektu Doma kulture nalaze se prostorije Javne biblioteke, koja zadovoljava potrebe čitalaca.

Dalje, prisutno je aktiviranje Udruženja građana iz oblasti kulture, što daje svijetli primjer u fazi obnove u ovoj oblasti.

KONAČNI ZAKLJUČCI:

Istraživački proces-rezime

Budući da je ovo prvi pokušaj izrade strategijskog dokumenta za općinu sam tim je imao znatnih poteškoća u procesu prikupljanja primarnih podataka. Poteškoće su se ispoljavale u nedostatku podataka, nezainteresovanosti za saradnju i nerijetko potpunim nerazumijevanjem naših zahtjeva što je rezultiralo i sporim procesom izrade Strategije. Uzimajući u obzir naznačene probleme, tim ipak nije nezadovoljan nivoom i kvalitetom prikupljenih podataka, što ne znači da se svi podaci ne mogu i naknadno kompletirati. Socioekonomska analiza služi timovima i radnim grupama u narednim koracima u unapređivanju dokumenta i izradi SWOT analize općine producirajući jedan kvalitetan strategijski dokument- Strategija razvoja općine Zavidovići.

Generalni zaključak, za svaku oblast koju smo naprijed izložili, je da nisu dovoljno razvijeni na pravilan i integriran način, te stoga ima dosta prostora za poboljšanje.

II 2. SWOT ANALIZA

Ovo je ključni alat za identifikaciju komparativnih prednosti općine i pruža glavne ulazne podatke za određivanje elemenata razvoja . Izvodi se putem «brainstorming» diskusije (unutar grupa) o internim snagama i slabostima te eksternim prijetnjama i prilikama.

SNAGE

1.
PRIRODNA BOGATSTVA : voda , šume, planine, agro-ekološko područje (Kraft standard), geomorfološka i biološka raznolikost
2.
LJUDSKI POTENCIJAL
3.
INFRASTRUKTURA: saobraćajne komunikacije(željeznice, telekomunikacije, postojeći industrijski objekti, regulacioni planovi, urbane zone)
4.
SLOBODNO NEIZGRAĐENO GRAĐEVINSKO ZEMLJIŠTE
5.
DEMOKRATIZACIJA I OTVARANJE PREMA SVIJETU
6.
POSTOJANJE OBJEKATA I INSTITUCIJA IZ OBLASTI: predškola, školstva, zdravstva, kulture, sporta i sudstva
7.
GEOGRAFSKI POLOŽAJ
8.
POSTOJANJE I JAČANJE NVO U SVIM SFERAMA
9.
TRADICIJA, OBIČAJI I KULTURNA BAŠTINA

SLABOSTI

1.
NEPOSTOJANJE ADEKVATNE ZAKONSKE REGULATIVE ZA STVARANJE PRAVNE SIGURNOSTI U POSLOVNOM AMBIJENTU
2.
STANJE INFRASTRUKTURE (putevi, vodovod, kanalizacija, el. energija)
3.
KORUPCIJA
4.
VISOKA NEZAPOSLENOST
5.
NEPOSTOJANJE STIMULATIVNIH MJERA ZA TALENTOVANE STRUČNJAKE I UVOĐENJE NOVIH TEHNOLOGIJA
6.
ODLIV KADROVA
7.
NEKONTROLISANA EKSPLOATACIJA PRIRODNIH RESURSA I NISKA EKOLOŠKA SVIJEST I GOSPODARENJE OTPADOM
8.
NEUSKLAĐENOST PROFILA I STRUKA SA POTREBAMA TRŽIŠTA RADA (škole i postojeće struke i zanimanja)
9.
SIVA EKONOMIJA
10.
INERTNOST GRAĐANSTVA

MOGUĆNOSTI

1.
FORMIRANJE I RAZVOJ DRVNOG KLASTERA I UDRUŽENJA DRVOPRERAĐIVAČA

2.
IZGRADNJA POSLOVNE INFRASTRUKTURE

3.
RAZVOJ ZNANJA I VJEŠTINA PUTEM DOPUNSKOG OBRAZOVANJA

4.
SUZBIJANJE SIVE EKONOMIJE, MITA I KORUPCIJE

5.
ISKORIŠTENJE EKOLOŠKIH POTENCIJALA

6.
IZGRADNJA TURISTIČKO-REKREATIVNE INFRASTRUKTURE, ZDRAVSTVENIH CENTARA

7.
RAZVOJ INFRASTRUKTURE

8.
IZGRADNJA PROTOČNIH HIDROCENTRALA

9.
JAČANJE I UMREŽAVANJE NVO

10.
POBOLJŠANJE SADRŽAJA DRUŠTVENOG ŽIVOTA , SPORTA, KULTURE, UMJETNOSTI

PRIJETNJE

1.
GUBITAK I PAD MORALNIH VRIJEDNOSTI I PORAST KRIMINALA-SIVA EKONOMIJA

2.
IZGRADNJA BRANE “KRAJNIĆI” U VODOZAŠTITNOJ ZONI

3.
DOMINACIJA POLITIKE NAD STRUKOM

4.
NEADEKVATNA I SPORA ZAKONSKA REGULATIVA NA VIŠIM NIVOIMA

5.
TRANSFER NOVIH TEHNOLOGIJA U SREDINE I ZEMLJE SA BOLJIM OKRUŽENJEM

6.
NEUSKLAĐENOST OBRAZOVANJA SA POTREBAMA TRŽIŠTA

7.
ODLAZAK (NEPOVRATAK) SRUČNIH KADROVA

8.
NEDONOŠENJE ADEKVATNIH PROSTORNIH PLANOVA tj. PLANSKE DOKUMENTACIJE NA VIŠIM NIVOIMA

9.
POLITIČKA I EKONOMSKA NESIGURNOST

10.
POLOŽAJ LOKALNE VLASTI U ODNOSU NA KANTONALNU, FEDERALNU I OSTALU VLAST

11.
LOŠ SISTEM INFORMISANJA
INFORMISANJE NIJE KVALITETNO, NIJE PRAVOVREMENO

UNAKRSNA ANALIZA

Analiza razvojnih mogućnosti općine bazirana je na njenim jakim stranama (maxi-maxi)

INTERNE SNAGE - lista -		INTERNE SLABOSTI - lista -
EKSTERNE MOGUĆNOSTI - lista -	<p>Sn M</p> <p>Upotreba internih snaga radi korištenja eksternih mogućnosti (maxi-maxi)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Formirati drveni klaster 2. Eksploatacija pitke vode 3. Izgradnja mini hidrocentrala van vodozaštitne zone 4. Razvoj turizma – vazдушna banja Mitrovići 5. Razvoj poljorivrede: uzgoj plemenite ribe, razvoj pčelarstva, sakupljanje šumskog bilja, izgradnja sušare i hladnjače 6. Sakupljanje šumskog bilja, izgradnja sušare i hladnjače 7. Izgradnja poslovne infrastrukture 8. Urbaniziranje Kamenice i Maoče 9. Razvoj ekologije - Eko kamp u sklopu Parka prirode, donošenje, izmjena i provođenje zakonske regulative(uzgoj i eksploatacija šuma, zaštita voda, zemlje i zraka od zagađenja, stalna ekološka edukacija stanovništva te korištenje represivnih (kaznenih) mjera i zabrana mini hidrocentrala u vodozaštitnoj zoni ; aktivnosti Vijeća o zabrani mini hidrocentrala u vodozaštitnoj zoni 10. Razvoj putne infrastukture; informisanje ljudskog potencijala/kadra o planovima/aktivnostima u razvoju infrastrukture 	<p>Sl M</p> <p>Prevazilaženje internih slabosti upotrebom eksternih mogućnosti</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aktivan i stalan uticaj NVO i UG na donošenje, izmjenu i provođenje zakonske regulative u interesu stvaranja pravne sigurnosti u poslovnom ambijentu 2. Izgradnja vodovoda (sanacija ili izgradnja novog) - Razvoj putne, vodovodne i kanalizacione mreže 3. Jačanje pravne države (ambijenta) kroz donošenje i provođenje zakona, te adekvatno sankcionisanje aktera korupcije 4. Osavremenjavanje školstva i pružanje mogućnosti školama na brzo prilagođavanje potrebama tržišta rada (analiza potreba tržišta –uvođenje ovih smjerova u školstvu) 5. Korištenje modernih tehnologija, materijalna potpora inovatora i naučno istraživačkog rada 6. Donošenje, izmjena i provođenje zakonske regulative(uzgoj i ekspl. šuma zaštita voda, zemlje i zraka od zagađenja), stalana ekološka edukacija stanovništva, te korištenje represivnih (kaznenih) mjera 7. Pобољшanje sadržaja društvenog života (sport, kultura, umjetnost) te jačanje i umrežavanjem NVO i UG 8. Centar za odvikavanja od droga

Sn   ⇨   P
**Upotreba internih snaga radi izbjegavanja
eksternih prijetnji**

1. Potencirati od strane vlasti I NVO općine bolju mogućnosti iskorištavanja doline Krivaje
2. Inicirati i lobirati na višim nivoima donošenjem urban. / regul. planova bolje korištenje općinskog neizgrađenog građevinskog zemljišta
3. Na svakom mjestu stručna osoba iz vlastitih potencijala (Program :Motivacija i optimalizacija – stručno korištenje potencijala
4. Razvijanje svijesti o razvoju i vrijednostima građanskog društva korištenjem postojećih institucija obrazovanja/zdravstva
5. Korištenje programa jačanja svijesti i demokratizacije za dokazivanje povoljnog poslovnog ambijenta
6. Informisanje ljudskog potencijala /kadra o planovima/aktivnostima u razvoju infrastrukture

SI   ⇨   P
**Umanjivanje internih slabosti radi izbjegavanja
eksternih prijetnji**

1. Stvaranje i provođenje adekvatne zakonske regulative – obrazovanje
  - inspekcija
  - sudstvo
  - policija
  - kaznena politika
  - podizanje svijesti
  - NVO instituc. sektor – pokretanje antikoruptivne kampanje
2. Lobiranje na višim nivoima vlasti u interesu općine
3. Stimulativne mjere za razvoj poduzetništva

II 3. KLJUČNE I KOMPARATIVNE PREDNOSTI

Opis općine ukazuje na postojanje određenih i jasnih prilika privlačnih za odabrana ulaganja, ali i na neophodnost iznalaženja načina i sredstava sa ciljem potpunog iskorištavanja njihovog potencijala. Osim toga, opis ukazuje i na postojanje mnogih prepreka koje je neophodno prevazići da bi se istinski ojačala privreda u korist stanovništva i biznisa. SWOT analiza je omogućila prepoznavanje komparativnih prednosti općine i strateških pravaca koje je neophodno slijediti da bi se u potpunosti ispoljio potencijal općine.

KOMPARATIVNE PREDNOSTI:

1. DRVNI KLASTER
2. RAZVOJ POSLOVNE INFRASTRUKTURE
3. RAZVOJ TURIZMA I EKOLOGIJE
4. RAZVOJ POLJOPRIVREDE
5. DIJASPORA (POTENCIJAL I FINANSIJSKA SREDSTVA)
6. NEISKORIŠTENOST GRAĐEVINSKOG ZEMLJIŠTA
7. NEISKORIŠTENA STUČNA RADNA SNAGA (u industriji)
8. PRIRODNA BOGATSTVA (drvo, rijeke, šume, zemljište)
9. INFRASTRUKTURA
10. NVO
11. INDUSTRIJSKA TRADICIJA U DRVOPRERADI

Komparativne prednosti, po važnosti za općinu, nakon usaglašavanja pogleda svih članova grupa konačno su:

KONAČNO – PREDNOSTI

1. **PRIRODNA BOGATSTVA**
2. **INDUSTRIJSKA TRADICIJA**
3. **GRAĐEVINSKO ZEMLJIŠTE I INDUSTRIJSKA INFRASTRUKTURA**
4. **STRUČNI LJUDSKI POTENCIJAL**
5. **INVESTIRANJE DIJASPORE I STRANA ULAGANJA**

III VIZIJA

Vizija je optimistična slika koju su članovi grupe imali o realnom razvoju općine. Definicija se zasniva na analizi trenutne situacije i dogovorenih razvojnih potencijala u narednih 20 godina.

VIZIJA: Općina Zavidovići za 20 godina je:

Općina prosperiteta koja po međunarodnim standardima uživa vrijednosti građanskog društva i privrednog, socijalnog blagostanja zasnovanog na razvijenim ljudskim potencijalima.

VRIJEDNOSTI (PRETPOSTAVKE) VIZIJE

Vizija općine se zasniva na realizaciji sljedećih vrijednosti (predpostavki):

- Razvijena infrastruktura i optimalno iskorištenje prirodnih bogatstava
- Razvijena prerađivačka industrija
- Razvijern proizvodni i izvozno orijentiran sektor malih i srednjih preduzeća
- Razvijen obrazovni sistem i visoka stopa uposlenosti
- Ekološki održiv razvoj
- Općinski uravnotežen razvoj
- Očuvanje prirodnih ljepota i kulturnog identiteta
- Društveni konsenzus kroz jaku međusektorsku saradnju privatnog, vladinog i nevladinog sektora

Da bi ostvarila ovu viziju općina Zavidovići će ojačati tradicionalne sektore, obogaćivanjem novim znanjima, iskustvima i tehnologijama. Korištenjem prednosti svog geostrateškog položaja općina će razviti infrastrukturu za osiguravanje međupovezanosti, trgovine i razmjene. Turizam će biti razvijen u ekološkom okruženju, baziran na postojećoj infrastrukturi, historijskom i kulturnom naslijeđu. Ljudski resursi će biti prilagođeni tako da osiguraju visok nivo zaposlenosti.

IV STRATEŠKI DIO

STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETNI CILJEVI I MJERE

Prvi korak u procesu realizacije dogovorene vizije, u periodu od dvadeset godina, je da se definišu strateški ciljevi. Starteški ciljevi su veoma globalni, dugoročni ciljevi. Oni su, zapravo, odgovor na pitanje : Gdje treba da idemo uzimajući u obzir naše resurse?

Da bi se ostvarila dogovorena vizija definirana su četiri (4) strateška cilja. Međusobni odnos strateških ciljeva kontrolise se «push-pull» metodom. Ovo je važno za sinergetski pristup razvoju te za utvrđivanje scenarija koji prevazilazi potencijalne negativne uticaje.

Realizacija vizije se zasniva na ostvarenju:

- 4 strateška cilja
- 15 prioriternih ciljeva
- 25 razvojnih mjera

STRATEŠKI CILJ	PRIORITETNI CILJEVI	MJERE
1. Razvijena mala i srednja preduzeća i adekvatna infrastruktura	1.1.Razvijen MSP sektor i zajedničke poslovne aktivnosti 1.2.Razvijeno konkurentno poslovno okruženje 1.3.Razvijena promocija općine 1.4.Razvijena infrastruktura	1.1.1.Razvijanje mreže za pružanje poslovne podrške i usluga za mala i srednja preduzeća 1.2.1.Kreiranje i podsticanje privrednog ambijenta kroz formiranje inkubatora 1.2.2.Uspostavljanje poslovne infrastrukture za podršku razvoja MSP i privlačenja investitora 1.3.1.Uspostavljanje kontinuirane promocije mogućnosti općine 1.4.1.Izgradnja potrebne poslovne infrastrukture

STRATEŠKI CILJ	PRIORITETNI CILJEVI	MJERE
<p>2. Razvijena održiva privreda (poljoprivreda i prerađivačka djelatnost i potencijali za razvoj turizma)</p>	<p>2.1. Razvijena prerađivačka industrija</p> <p>2.2. Razvijena poljoprivreda</p> <p>2.3. Razvijen turizam</p> <p>2.4. Razvijena ruralna područja općine</p> <p>2.5. Stvaranje povoljnog okruženja za ekološki održiv razvoj</p>	<p>2.1.1. Osnivanje nove industrijske infrastrukture za podršku prerađivačkim preduzećima i restrukturiranje postojeće</p> <p>2.1.2. Pобољшanje i diverzifikacija prerađivačke industrije</p> <p>2.2.1. Razvoj prateće infrastrukture za porodične poljoprivredne biznise-zadruge, klasteri i udruženja</p> <p>2.2.2. Razvoj finansijskih instrumenata za razvoj poljoprivrede kroz uvezivanje zainteresovanih subjekata</p> <p>2.2.3. Stručno osposobljavanje i edukacija poljoprivrednih proizvođača</p> <p>2.3.1. Zaštita i valorizacija prirodnih područja i kulturno istorijskih spomenika</p> <p>2.3.2. Razvoj turističke infrastrukture i usluga</p> <p>2.3.3. Promocija turističkih resursa</p> <p>2.4.1. Razvoj ruralne infrastrukture</p> <p>2.4.2. Uspostavljanje subcentara na području općine Zavidovići</p> <p>2.5.1. Podizanje ekološke svijesti stanovništva</p> <p>2.5.2. Izgradnja kapaciteta za zaštitu okoliša</p> <p>2.5.3. Usklađivanje postojeće infrastrukture sa ekološki održivim razvojem</p>

STRATEŠKI CILJ	PRIORITETNI CILJEVI	MJERE
3. Uspostavljena međusobna dobra saradnja privatnog i javnog sektora	<p>3.1. Uspostavljen dobar mehanizam saradnje između privatnog i javnog sektora</p> <p>3.2. Uspostavljen operativni okvir za dobru međusobnu saradnju i razmjena dobre prakse na lokalnom nivou i šire unapređenje</p> <p>3.3. Unapređenje kvaliteta življenja i društveno socijalne sigurnosti građana</p>	<p>3.1.1. Uspostavljanje komunikacije i partnerskih odnosa u ostvarivanju saradnje između privatnog i javnog sektora</p> <p>3.2.1. Utvrđivanje ciljeva koji treba da rezultiraju međusobnu saradnju i razmjenu dobre prakse</p> <p>3.3.1. Pобољшanje sadržaja života građana 3.3.2. Podizanje svijesti građana o značaju sporta, kulture i svih drugih oblika nadgradnje</p>

STRATEŠKI CILJ	PRIORITETNI CILJEVI	MJERE
4. Razvijeno tržište rada i ljudskih potencijala, kao i postignut veći životni standard građana	<p>4.1. Uspostavljen sistem kontinuiranog planiranja tržišta rada</p> <p>4.2. Razvijen komplementarni sistem edukacije i obuke</p> <p>4.3. Izgrađen potreban obrazovni profil u skladu sa potrebama razvoja i osposobljavanja radno sposobnog i neaktivnog dijela stanovništva općine</p>	<p>4.1.1. Izgradnja kapaciteta sa ciljem praćenja potreba u razvoju tržišta i efikasnosti biroa rada u kreiranju pozitivnog poslovnog ambijenta</p> <p>4.2.1. Analiza i razvoj ljudskih resursa i transfera znanja kroz institucije za nastavu u kvalifikaciji i prekvalifikaciji radno sposobnog stanovništva</p> <p>4.3.1. Kreiranje podsticajnog privrednog ambijenta kroz osposobljavanje radno sposobnog i neaktivnog stanovništva</p>

Četiri strateška cilja daju detaljan razvojni okvir, koji će doprinijeti realizaciji vizije općine Zavidovići.

1. Strateški cilj 1. Razvijena mala i srednja preduzeća i adekvatna infrastruktura

Odnedavno, sve više i više modernih ekonomija se zasniva na MSP sektoru, koji predstavlja 90% od ukupnog broja preduzeća. Ona su aktivno orijentirana ka potrebama tržišta, stvaranju novih radnih mjesta.

Pod ovim pretpostavkama mogu se razviti nove ekonomske aktivnosti zasnovane na zajedničkim biznis-uslugama (biznis-inkubatori, klasteri).

Poslovna podrška takođe podrazumijeva veliki broj komercijalnih i administrativnih uslova za upravljanje biznisom. Preduslovi za biznis, kao što su porezi, podsticajne mjere za investicije, raspoloživa kvalificirana radna snaga i čvrste finansijske usluge, imaju najveći uticaj na razvoj biznisa u općini.

Prirodni resursi predstavljaju budućnost općine. Pažljivo korištenje i planiranje prirodnih potencijala je neophodno, tako da bi ekonomski razvoj mogao napredovati, bez narušavanja prirodnog ekološkog sistema, koji čuva okoliš čistim. Jedan od trenutnih prioriteta je da se iskoristi vodeni potencijal za razvoj uzgoja ribe (uspješan primjer već postoji).

Razvoj produktivnog okruženja nije, međutim, dovoljan. Naglasak bi se trebao staviti na razvoj transportne infrastrukture, u cilju obezbjeđenja dobre mobilnosti tereta i putnika, kao i odgovarajuće pristupačnosti općine.

Općina Zavidovići ima dugu tradiciju u razvoju drvo-prerađivačke industrije bazirane na prirodnim resursima- IP «Krivaja». Ovo preduzeća nije bilo samo uspješno, nego je zapošljavalo veliki broj ljudi prije rata. Poslije rata prolazi kroz spor proces privatizacije. Danas, uz podsticanje ljudi da budu poduzetnički orijentirani, MSP sektor može prepoznati dobre poslovne mogućnosti i imati ključnu ulogu u procesu tranzicije i stvaranju novih radnih mjesta. U svjetlu razvoja ovog sektora posebna pažnja se treba posvetiti razvoju mreža za pružanje pomoći biznisu i poslovnim uslugama. Malim biznisima je potrebna pomoć, posebno u procesu osnivanja.

Upravo zbog toga, prvi strateški cilj je uglavnom orijentiran ka razvoju MSP zasnovanom na međusobno povezanim poslovnim aktivnostima. Posticanje osnivanja drvnog klastera¹ će pomoći novim, kao i postojećim preduzećima da imaju koristi od visoko-kvalitetnih pomoćnih usluga (uvođenje kvalitetnih sistema menadžmenta i menadžerske pomoći) što će obezbijediti njihovu tehničku i finansijsku održivost.

Prioritetni ciljevi su izvedeni iz strateškog cilja, tako da stavljaju prioritet na aktivnosti, koje bi se trebale preduzeti u određenom vremenskom okviru. S tog stanovišta, svi prioritetni ciljevi su neophodni koraci u procesu realizacije strateškog cilja i približavaju razvoj vizije.

Mjere su putevi za postizanje konkretnih ciljeva (prioritetnih) u vremenskom periodu. One su instrument za korištenje resursa kako bi se postigao konkretan cilj. Mjere su «most» između strateških i operativnih dijelova strateškog dokumenta.

Očekivani rezultati ovog strateškog cilja bi trebali biti:

- uspješna privatizacija velikog drvo-prerađivačkog preduzeća- IP «Krivaja»
- razvijen MSP sektor
- uspostavljena konkurentna poslovna klima i poslovna infrastruktura
- sistematsko korištenje prirodnih resursa

¹ Klaster osigurava povezanost među firmama koje imaju isti domen aktivnosti i koje dijele troškove, potrebne za investiranje u opće usluge za poslovni menadžment (odgovornost, marketing i pomoć, nabavka sirovina, ljudskih resursa itd.)

- razvoj industrijskih zona
- lakši pristup svim relevantnim informacijama
- otklonjene administrativne procedure (zapreke) za osnivanje biznisa
- promocija općine

2. Strateški cilj 2. Razvijena održiva privreda (poljoprivreda i prerađivačka djelatnost i potencijali za razvoj turizma)

Strateški cilj 2. je u dijelu prerađivačke industrije usko povezan sa strateškim ciljem 1. Restruktuiranje i privatizaciju IP «Krivaja» je potrebno uraditi, što je prije moguće, kako bi se zaustavila erozija kapitala. Taj proces treba završiti što prije zbog važnosti ovog preduzeća za čitavu regiju. U tom kontekstu, prerađivačka industrija može iskoristiti eksploataciju postojećih industrijskih pogona, kao izvora za nove usluge poslovne podrške i aktivnosti. Prerađivačka preduzeća zahtijevaju odgovarajuću naučnu, tehničku i istraživačku pomoć, kako bi bila konkurentna na domaćem i stranom tržištu.

Poljoprivreda, kao poseban sektor, uglavnom se bazira na malim individualnim proizvođačima. Međutim odgovarajuća konfiguracija, kvalitet zemlje i klimatski uslovi (za specifične vrste poljoprivredne proizvodnje (jagodičasto voće, uzgoj riba-pastrmka, proizvodnja meda, ljekovitog bilja, šumskih plodova) predstavljaju jaku osnovu za dobar poljoprivredni razvoj. Realno je, poljoprivredna proizvodnja će uglavnom ostati zasnovana na porodici, ali sve vrste pomoći bi se trebale pružiti preko poljoprivrednih udruženja i različitih centara, kako bi se poboljšale mogućnosti proizvodnje. U sklopu ovog prioritarnog cilja, naglasak će se staviti na razvoj infrastrukture za porodične poljoprivredne inicijative i na poboljšanje i diverzifikaciju prehrambeno-prerađivačke industrije, kao osnove za povećanje ekonomske vrijednosti poljoprivrednog sektora.

Pod pretpostavkom razvoja transportne infrastrukture, turizam je takođe jedna od industrija, koja privlači brojne ljude, da posjete nova mjesta, koristeći prirodnu ljepotu, historijsko i kulturno bogatstvo općine. Zaštita okoliša iziskuje institucionalni okvir, regulaciju i sistem menadžmenta koji obezbjeđuje održiv razvoj općine. Usko povezana prepreka je vrlo loše stanje puteva. Ratno oštećenje i nemogućnost da se obezbijedi odgovarajući sistem održavanja drži kao regionalnu tako i općinsku transportnu infrastrukturu na veoma niskom nivou, sa veoma niskom sigurnošću saobraćaja. Usko povezano sa ovim je nedostatak finansijskih resursa i projektne dokumentacije za izgradnju putnih komunikacija.

Postoji mnogo interesantnih lokacija u općini koje mogu privući turiste. No, ponuda je izlomljena i nema sistemskog pristupa. Općina je blizu drugih turističkih lokacija koje su interesantne (Ponijeri i dr.). Nažalost, nema odgovarajuće razvijene turističke infrastrukture (promotivni centri). Potrebno je objediniti i standardizirati ono što je u ponudi i poboljšati pristup. Edukacija turističkih operatora je takođe potrebna u cilju poboljšanja kvaliteta usluga. Aspekt ekologije i stvaranja povoljnog okruženja za ekološki-održiv razvoj je osnovni zahtjev, ne samo turizma kao specifične industrije, nego i očuvanje kvaliteta življenja. Neke bitne lokacije, historijske i prirodne, treba staviti pod zaštitu države.

Zaostatak u ruralnom razvoju u post-ratnom periodu rekonstrukcije i razvoja općine, kao i regije, negativne socijalne konotacije koj eprizilaze iz toga, rezultiralo je emigracijom mladih ljudi sa sela. Takve negativne društvene pojave, ne dovode samo do određenih «poremećaja», u smislu aktivnosti zajednice, ali istovremeno nanose ogromnu štetu poljoprivrednom potencijalu sela. U svrhu smanjenja razvoja disbalansa između ruralnog i gradskog životnog standarda, te ispunjavajući tako osnovne predušlove za očuvanje ruralnog stanovništva potrebno je, kroz mjere uspostavljanja subcentara i razvoja ruralne infrastrukture, stvoriti

uslove za promociju života na selu, uglavnom u smislu zaposlenja i opstanka. Kroz navedene mjere treba da raste poljoprivredna proizvodnja, seoski turizam i manje ekonomske aktivnosti. Stvaranje povoljnog okruženja za ekološki održiv razvoj, peti prioritetni cilj, je direktno povezan sa svim drugim prioritetnim ciljevima, gore pomenutim, posebno u svjetlu razvoja poljoprivrede i turizma. Da bi se stvorilo ekološki-zdravo okruženje neophodno je pridržavati se i prihvatiti regulacije i standarde Evropske Unije. Implementacija ovog prioritetnog cilja će se zasnivati na koordinaciji javnog sektora sa NVO koje djeluju u sektoru okoliša. Povećana donatorska sredstva za ekološke projekte, kao povećan interes ka međunarodnim zajedničkim projektima o odlaganju otpada , aktiviranju i upotrebi ekoloških mreža . Glavna intervencija u ovom sektoru je razvijanje kampanje u cilju podizanja svijesti, kako bi uključili javnost u ekološke aktivnosti.

Očekivani rezultati ovog strateškog cilja bi trebali biti:

- potpuno restrukturirano i privatizirano predratno industrijsko preduzeće u općini, koje bi trebalo da postane okosnica budućeg klastera
- povećan kvalitet i diverzifikacija poljoprivredne proizvodnje
- poboljšana prehrambeno-prerađivačka industrija
- porast zaposlenja i samo-zaposlenja
- zaštićeno autohtono historijsko naslijeđe i prirodne lokacije
- intenzivna promocija općine
- usklađen i održiv razvoj regije
- poboljšanje administrativnih i javnih usluga u selima
- osnivanje šema za podršku organizaciji kulturnih događaja u selima
- poboljšanje infrastrukture u selima
- smanjenje nivoa zagađenja
- bolje upravljanje otpadom
- povećana ekološka svijest među ljudima

3. Strateški cilj 3. Uspostavljena međusobna dobra saradnja privatnog i javnog sektora

Veoma važan preduslov kvalitetnog društvenog života u općini je koncenzus među društvenim grupama, kao što su privatni sektor, vladin sektor i ne-vladin sektor, koji imaju određeni uticaj na specifična očekivanja od društva. Od ključne je važnosti, da svaka društvena grupa može slobodno izražavati svoja očekivanja i interese. One bi takođe, trebale napraviti mehanizme, kroz koje bi mogli izražavati svoje interese, koji bi bili odlučujući faktor pri dostizanju društvenog koncenzusa. Društveni koncenzus bi se trebao dostići na taj način, da harmonizira različite interese kroz demokratsku dijalog. Kultura demokratskog dijaloga, gdje različite grupe poštuju interese drugih grupa, treba da se promovira kao jedna od glavnih vrijednosti u čitavoj općini, a i šire. Potrebno je napraviti i slijediti mehanizam, u cilju dobijanja socijalnog koncenzusa, u procesu prihvatanja institucionalnog okvira za ekonomski razvoj, baziran na okviru Evropske Unije.

Loša ekonomska situacija i slab općinski budžetski resurs su napravili loše pretpostavke za razvoj masovnog, rekreativnog sporta i kulture. Sadržaju života građana je potrebno posvetiti posebnu pažnju. U svakoj zajednici ima mnogo socijalnih grupa, sa različitim interesima i

potrebama. Zrelost bilo koje društvene zajednice se mjeri razumijevanjem potreba i očekivanja društvenih grupa. Porast nezaposlenosti, smanjenje životnog standarda su se posebno odrazili na mladu populaciju, kao najosjetljiviju grupu. Ulaganje u mlade je najbolja investicija za svako društvo. Droga, kriminal, nedostatak volje i destruktivno ponašanje su veoma česti među mladima. Ova socijalna grupa se treba tretirati pažljivo. Ulaganje u mlade je najbolja investicija za svako društvo. U procesu realizacije ovog cilja i mjere potrebno je raditi na kampanji o podizanju svijesti i vrijednosti o razvoju sportske i rekreativne kulture u općini. Ova mjera ima dodanu vrijednost. Isto se odnosi i na kulturne događaje i manifestacije. Poboljšanje kvaliteta življenja i društveno socijalne sigurnosti građana je stalan zadatak.

Očekivani rezultati ovog strateškog cilja bi trebali biti:

- efektivno prepoznavanje potreba mladih
- pravljenje mehanizma za dijalog između društvenih grupa
- uspostavljenje povezanosti sa sličnim općinama, pa i regijama
- razvijena povezanost među vladinim i nevladinim institucijama
- povećan kvalitet socijalnog života i lične odgovornosti među mladima

<p>4. Strateški cilj 4. Razvijeno tržište rada i ljudskih potencijala kao i postignut veći životni standard građana</p>
--

Ponuda ljudskih resursa na tržištu rada nije odgovarajuća i nije u skladu sa stvarnim potrebama tržišta. Istovremeno konvencionalni obrazovni sistem ne «stvara» ljude u skladu sa stvarnim ekonomskim potrebama. Očigledan je nedostatak nekih neophodnih kvalifikacija, a s druge strane, prezasićenost drugih. Kako bi se zadovoljile stvarne potrebe neophodno je organizovati izvjestan broj institucija koje će moći da ponude posebne kurseve, sa različitim programom/formatima, popunjavajući tako prazninu između ponude i potražnje na tržištu rada. Ovaj prijedlog bi mogao iskoristiti postojanje obrazovne infrastrukture i kadrova, koji bi mogli razviti potreban sistem stručne preobuke. Biroi za zapošljavanje bi trebali imati ključnu ulogu u iniciranju osnivanja različitih dodatnih obrazovnih kurseva. Veoma je bitno da se uspostavi odlična saradnja između biroa za zapošljavanje, konvencionalnog sistema obrazovanja i institucija koje će moći da ponude stručnu preobuku. Stručna preobuka je ključna veza sa ekonomskim razvojem, te smanjenjem nezaposlenosti i siromaštva. Privatni sektor treba podstaći na ulaganje u ovo područje. Da bi se ovo realizovalo treba uspostaviti jako partnerstvo.

Naslijeđe pred-ratnog političkog i ekonomskog sistema doprinose nedostatku poduzetničkog duha, nedostaku znanja o biznisu. Proces mijenjanja stavova je dugoročan proces koji zahtijeva strpljenje. To je proces, za koji je potrebno dosta vremena i koji se odvija korak po korak. Mladi su grupa koja je najspremnija da prihvati novi način razmišljanja. Razlog je jednostavan: njihovo mišljenje nije formirao pred-ratni sistem. Da bi se mladi ohrabрили, da stupaju u biznise kada postanu zreliji, preporučuje se da se uvede predmet poduzetništvo/preduzetništvo u zadnjoj godini osnovnog obrazovanja i tokom čitavog srednjoškolskog obrazovanja. Predmet preduzetništvo/poduzetništvo treba osmisliti tako da postavi temeljne vrijednosti poduzetništva i da pruži osnovno znanje o obavljanju biznisa. Druga orijentacija ove mjere je ohrabrivanje žena u biznisu. Posebne napore treba uložiti u prepoznavanju talentiranih i ambicioznih osoba, uz stvaranje mogućnosti, za dodatno

investiranje u njihovu edukaciju i ohrabrivanje na razvijanju svog potencijala. Samo ljudski potencijal, kao snaga općine, je najpouzdaniji izvor konkurentne prednosti za biznis.

Očekivani rezultati ovog strateškog cilja bi trebali biti:

- međusobno povezani biroi za zapošljavanje u regiji, pa i šire
- efikasni biroi za zapošljavanje
- usklađena ponuda i potražnja na tržištu rada
- podsticanje poduzetničkog duha
- povećan broj ljudi spremnih da samostalno krenu u biznis
- poboljšan nivo znanja o vođenju biznisa
- uveden predmet o poduzetništvu
- efektivna stručna preobuka
- više uspješnih biznisa
- efektivno korištenje ljudskih resursa

V PROGRAMIRANJE / OPERATIVNI DIO

Programi i projekti su kratkoročni alati za provođenje mjera. Projekt ima samo jednu svrhu (neposredan cilj) dok ih programi imaju više (program se sastoji od više projekata). Prvi korak je bio nabranje projekata, a zatim i faktora koji su značajni za donošenje odluke. Oni su zatim stavljeni u tabelu sa opcijama i faktorima. Potom se odredila relativna važnost faktora ocjenama od 1 (slabo) do 3 (veoma dobro). Množenjem bodova sa vrijednošću relativne važnosti dobila se lista izabranih najboljih projekata.

Programiranje je zasnovano, pored zadatih faktora, i na tri glavna principa:

- **uslovljenost** znači da je jedan projekt preduslov za implementaciju drugog projekta odnosno drugih projekata ili da kreira osnovu za implementaciju drugog projekta
- **komplementarnost** znači da dva ili više projekata zajednički doprinose ostvarenju strateških ciljeva, dok implementacija samo jednog od projekata iz grupe će teško voditi ostvarenju postavljenog cilja
- **sinergija** znači da će dva ili više projekata, kada se implementiraju zajedno, stvoriti dodatne efekte, u odnosu na kada bi se bilo koji od projekata implementirao zasebno.

U Strategija razvoja općine Zavidovići dizajnirano je 5 programa:

1. Modernizacija prerađivačke industrije i podrška MSP sektoru
2. Razvoj turizma
3. Razvoj poljoprivrede i ruralnih područja
4. Jačanje i razvoj okruženja
5. Pобољшanje ljudskih resursa

PROGRAMI PRIORITETNI CILJEVI- P.C.	POTPROGRAMI MJERE M	PROJEKTI
<p>1. Modernizacija prerađivačke industrije podrška MSP sektoru</p> <p>P.C.1.1. Razvijen MSP sektor i zajedničke poslovne aktivnosti</p> <p>P.C.1.2. Razvijeno konkurentno poslovno okruženje</p> <p>P.C: 1.3. Razvijena promocija općine</p> <p>P.C: 1.4. Razvijena infrastruktura</p>	<p>1. Modernizacija prerađivačke industrije</p> <p>M 1.2.2. Uspostavljanje poslovne infrastrukture za podršku razvoja MSP i privlačenje investitora</p> <p>M 1.4.1. Izgradnja potrebne poslovne infrastrukture</p> <p>2. Razvoj i jačanje poslovnog okruženja</p> <p>M1.1.1. Razvijanje mreže za pružanje poslovne podrške i usluga za mala i srednja preduzeća</p> <p>M 1.2.1. Kreiranje i podsticanje privrednog ambijenta kroz formiranje inkubatora</p> <p>M 1.3.1. Uspostavljanje kontinuirane promocije mogućnosti općine</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osnivanje Agencije za lokalni ekonomski razvoj 2. Ojačavanje rada Službe za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva 3. Izrada Prostorno planske dokumentacije koja omogućavaju izgradnju 4. One-stop shop jedinstven šalter za proizvodne djelatnosti i poljoprivrednike 5. Formiranje inkubatora (zanatsko-uslužni) 6. Formiranje zanatskog centra 7. Implementiranje industrijske zone Batvice i Majdanska polja 8. Jačanje sistema za suzbijanje sive ekonomije 9. Pakovanje i proizvodnja pitke vode 10. Reciklaža otpada 11. Projekat podsticanja ljudi na poduzetništvo i samoupošljavanje 12. Izgradnja pogona za izradu peleta i briketa od otpadnog drveta 13. Urbanizacija turističkih destinacija Kamenica, Mitrovići, Klek, Maoča 14. Edukacija u smislu promovisanja potencijala općine 15. Projekat podsticaja ino-ulagača-investitora kroz kontakte i obezbjeđivanje boljeg poslovnog ambijenta 16. Izgradnja puteva: <ul style="list-style-type: none"> - Zavidovići-Kamenica-Lužnica-Ponijeri-Kakanj - Vozuća-Slivići- Crnjevo - Vozuća –Osječani - Ribnica-G.Gosovica - Vozuća-Gare-Brdo-Zabrdo - Pepelari-Trbušnica-Kamenica - Stavci-G:Kovači - Ulica Ćumurana - Prigradska naselja: Vučjak-Dragovac i Alići-Dolina 17. Infrastruktura: Most na rijeci Bosni (pješački)

		<ol style="list-style-type: none"> 18. Elektrifikacija Priluk-Stojanovići- Mitrovići 19. Sportsko-rekreativni centri po kvartovima 20. Izgradnja podhodnika na mjestu «stara rampa» 21. Izgradnja šetališta sa biciklističkim stazama obalama rijeka 22. Park i pješačka staza prema Kleku 23. PTT signal 24. TV signal za cijelo područje 25. Razvoj poslovne infrastrukture 26. Izgradnja i priključak na koridor V-C 27. Kanalizacija sa kolektorima gradskih, prigradskih i ruralnih naselja 28. Sportsko - rekreativni objekti
--	--	--

PROGRAMI PRIORITETNI CILJEVI- P.C.	POTPROGRAMI MJERE M	PROJEKTI
<p>2. Razvoj turizma</p> <p>PC 2.3. Razvijen turizam</p>	<p>1. Očuvanje prirodnih vrijednosti i kulturnog naslijeđa</p> <p>M 2.3.1. Zaštita i valorizacija prirodnih područja i kulturno-istorijskih spomenika</p> <p>2. Razvoj i promocija turizma</p> <p>M 2.3.2 Razvoj turističke infrastrukture i usluga M2.3.3.Promocija turističkih resura</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uspostava Parka prirode Tajan 2. Uspostava Geološkog parka u Zavidovićima 3. Analiza stanja stećaka na općini Zavidovići i njihova valorizacija 4. Kuća prirode u Kamenici ili u Mitrovićima 5. Info punktovi 6. Didaktičke, biciklističke i planinarske staze 7. Zavičajni muzej 8. Ski-liftovi 9. Sportsko-rekreacioni tereni u Kamenici, Mitrovićima, Maoči i Kleku 10. Izrada suvenira općine 11. Turistička karta 12. Štampa promotivnih materijala 13. Promocija turističkih potencijala na štampanim i elektronskim medijima 14. Stvaranje preduslova za jačanje lovnog i ribolovnog turizma 15. Uvezivanje postojećih smještajnih kapaciteta u smisli komercijalizacije 16. Jačanje manifestacionog turizma (sajmovi, turniri, simpoziji ...) 17. Uvezivanje lokalne turističke ponude sa širom regionalnom ponudom 18. Promocija seoskog turizma

PROGRAMI PRIORITETNI CILJEVI- P.C.	POTPROGRAMI MJERE M	PROJEKTI
<p>3. Razvoj poljoprivrede i ruralnih područja</p> <p>PC 2.2. Razvijena poljoprivreda PC 2.4. Razvijena ruralna područja općine</p>	<p>1. Razvoj agro-biznisa</p> <p>M 2.2.2. Razvoj finansijskih instrumenata za razvoj poljoprivrede kroz uvezivanje zainteresovanih subjekata M 2.2.3. Stručno osposobljavanje i edukacija poljoprivrednih proizvođača</p> <p>2. Razvoj ruralnih područja</p> <p>M 2.2.1. Razvoj prateće infrastrukture za porodične poljoprivredne biznise-zadruge, klasteri, udruženja M 2.4.1. Razvoj ruralne infrastrukture M 2.4.2. Uspostavljanje subcentara na području općine</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osnivanje klastera jagodičastog voća 2. Organizovanje otkupa i prerade mlijeka 3. Jačanje postojećih zadruga i udruženja poljoprivrednika 4. Izgradnja hladnjača i sušara 5. Organizovanje otkupa ljekobilja i šumskih plodova 6. Planski razvoj proizvodnje pčelinjih proizvoda 7. Uvezivanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivača 8. Organizovanje edukativnih seminara iz oblasti poljoprivredne proizvodnje 9. Plastenički praktikum 10. Lokalni razvojni fond za poljoprivredu 11. One-stop shop jedinstven šalter za proizvodne djelatnosti i poljoprivrednike 12. Uspostavljanje subcentara na području općine 13. Uspostavljanje programa podrške organizovanja kulturnih i sportskih događaja na selu

PROGRAMI PRIORITETNI CILJEVI- P.C.	POTPROGRAMI MJERE M	PROJEKTI
<p>4. Jačanje i razvoj okruženja</p> <p>PC 2.5. Stvaranje povoljnog okruženja za ekološki održiv razvoj</p> <p>PC 3.1. Uspostavljen dobar mehanizam saradnje između privatnog i javnog sektora</p> <p>PC 3.2. Uspostavljen operativni okvir za dobru međusobnu saradnju i razmjenu dobre prakse na lokalnom nivou i šire unapređenje</p> <p>PC 3.3. Unapređenje kvaliteta življenja i društveno socijalne sigurnosti građana</p>	<p>1. Zaštita životne okoline u općini i poboljšanje kvaliteta življenja</p> <p>M 2.5.1. Podizanje ekološke svijesti stanovništva</p> <p>M 2.5.2. Izgradnja kapaciteta za zaštitu okoliša</p> <p>M 2.5.3. Usklađivanje postojeće infrastrukture sa ekološki održivim razvojem</p> <p>M 3.1.1. Uspostavljanje komunikacije i partnerskih odnosa u ostvarivanje saradnje između privatnog i javnog sektora</p> <p>M 3.2.1. Utvrđivanje ciljeva koji treba da rezultiraju međusobnu saradnju i razmjenu dobre prakse</p> <p>M 3.3.1. Poboljšanje sadržaja života građana</p> <p>M 3.3.2. Podizanje svijesti građana o značaju sporta, kulture i svih drugih oblika nadgradnje</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eko- kamp 2. Edukacija djece i ostalog stanovništva na temu ekologije 3. Uređenje korita rijeka i uklanjanje «divljih» deponija 4. Botanički park i eko bašte 5. Izrada LEAP-a 6. Ekološko ostrvo (reciklažno dvorište) 7. Toplifikacija grada 8. Promjena namjene vodovodnih azbestnih cijevi u kanalizacione cijevi 9. Izgradnja nove trase vodovoda Suha-grad Zavidovići 10. Izrada filterskih postrojenja na vodovodima 11. Program zaštite od poplava, erozije zemljišta i klizišta 12. Organizovano prikupljanje otpada na teritoriji cijele općine Zavidovići 13. Uređenje zelenih površina u gradskom i prigradskom području 14. Uspostava efikasnog sistema informisanja na općinskom nivou 15. Zaštita potrošača 16. Edukacija vijećnika (približavanj eprivrednicima, sportskim klubovima, nevladinim organizacijam i dr.) 17. Formiranje koordinacionog tijela koje se sastoji od privatnog i javnog sektora 18. Projekat «Sportom protiv droge» 19. Sportske igre općine Zavidovići 20. Osnivanje centra za boravak djece sa posebnim potrebama 21. Izgradnja sportske dvorane 22. Sanacija postojeće sportske dvorane 23. Sanacija i adaptacija prostora Doma kulture 24. Izgradnja sportskog bazena

PROGRAMI PRIORITETNI CILJEVI- P.C.	POTPROGRAMI MJERE M	PROJEKTI
<p>5. Poboljšanje ljudskih resursa</p> <p>PC 4.1. Uspostavljen sistem kontinuiranog planiranja tržišta rada PC 4.2. Razvijen komplementarni sistem edukacije i obuke PC 4.3. Izgrađen potreban obrazovni profil u skladu sa potrebama razvoja i osposobljavanja radno sposobnog i neaktivnog dijela stanovništva</p>	<p>1. Poboljšanje tržišta rada i zaposlenja</p> <p>M 4.1.1. Izgradnja kapaciteta sa ciljem praćenja potreba u razvoju tržišta i efikasnosti biroa rada u kreiranju pozitivnog poslovnog ambijenta M 4.3.1. Kreiranje podsticajnog privrednog ambijenta kroz osposobljavanje radno sposobnog i neaktivnog stanovništva</p> <p>2. Poboljšanje kvaliteta obrazovanja</p> <p>M 4.2.1. Analiza i razvoj ljudskih resursa i transfera znanja kroz institucije za nastavu u kvalifikaciji i prekvalifikaciji radno sposobnog stanovništva</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Projekat analiza tržišta potreba za kvalitetnim i kvalifikovanim kadrovima za zapošljavanje kod privrednih subjekata 2. Izgradnja baze podataka o javnom, privatnom i nevladinom sektoru u stvaranju pozitivnog poslovnog ambijenta 3. Projekat podrške nadarenim i talentovanim u obrazovnim ustanovama 4. Podrška istraživačkim projektima u srednjim školama 5. Osnivanje edukativnih centara sa neophodnim programima 6. Projekat cjeloživotnog učenja 7. Projekat prekvalifikacije radno sposobnog stanovništva u skladu sa potrebama tržišta

Program 1: Modernizacija prerađivačke industrije i podrška MSP sektoru

Ovaj program sadrži sve projekte, koji se odnose na poboljšanje svih grana industrije (velika preduzeća i MSP) i poslovnog okruženja u regiji. Svi projekti su grupisani u slijedeće potprograme:

1.1. Modernizacija prerađivačke industrije a. Razvoj i jačanje poslovnog okruženja

Potprogram 1.1.: Modernizacija prerađivačke industrije

Jedna od glavnih karakteristika općine, ako ne i glavna, je razvijena drvna industrija, zasnovana na bogatim šumskim resursima. Međutim, s druge strane, karakteriše je i nerazvijena poslovna infrastruktura, posebno ona koja bi podržavala sva preduzeća, i to u smislu pružanja informacija o tržištu, promoviranja općine, izdavanja kreditnih garancija, povezivanje sa biznis centrima u regiji i šire itd.

Projekti, u sklopu ovog potprograma, su i komplementarni i sinergijski. Projekti ne zavise jedan od drugog (npr. realizacija jednog projekta nije preduvjet za realizaciju drugog projekta).

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru 2005.-2010. godine.

Projekat 1.1.1.: Osnivanje Agencije za lokalni ekonomski razvoj

Prerađivačka industrija, malo i srednje poduzetništvo je glavni nositelj privrednih aktivnosti. Struktura privrede na općini je razvojno nepovoljna jer nedostaje proizvodno malo i srednje poduzetništvo, odnosno ono je nedovoljno razvijeno. U cilju podizanja BDP, podizanja životnog standarda, smanjenja velike stope nezaposlenosti, smanjenje uvoza, itd. neophodno je otpočeti aktivan i intenzivan proces razvitka proizvodnog MSP na općini, kao i sistematsko identificiranje potreba i strukture potrebne podrške privrednim subjektima u oblasti prerađivačke industrije, te organizirano pružanje potrebne pomoći.

Glavne aktivnosti:

- pronalaženje lokaliteta na općini za smještaj agencije
- administrativno-pravne aktivnosti neophodne za registriranje
- ekipiranje nadzorno-upravljачke strukture i vodstva agencija,
- sačinjavanje detaljnog poslovnog plana agencije za minimalno petogodišnje plansko razdoblje,
- sačinjavanje jasnog finansijskog plana ili budžeta agencije.

Očekivani rezultati:

- formirana i u funkciju stavljena Agencija za razvoj poduzetništva, prioritarno proizvodnog MSP,
- unaprijeđeno poslovno okruženje na općini,

- pružena pomoć postojećim i potencijalnim MSP za ostvarivanje njihovih poslovnih ciljeva,
- povećana stopa zaposlenosti.

Glavni indikatori:

- broj MSP-a koji koriste usluge agencije
- broj novouposlenih u sektoru MSP zahvaljujući aktivnostima agencije
- kvaliteta i kvantiteta razvojnih planova i inicijativa agencije

Projekat 1.1.2.: Izrada Prostorno planske dokumentacije koja omogućavaju izgradnju

Obzirom na nedovoljnu zastupljenost proizvodnih djelatnosti u ukupnoj strukturi privrednih subjekata koji egzistiraju na općini, na potrebu modernizacije prerađivačke industrije, povećanja broja uposlenih i podizanja životnog standarda, nužno je rpeduzeti aktivnosti za stvaranje potrebnog okruženja. Jedan od temeljnih koraka u tom pravcu jeste formiranje proizvodno-poduzetničkih zona, a osnovni preduslov za njegovu realizaciju je izrada prostomo-planske dokumentacije koja to omogućava.

Glavne aktivnosti:

- iniciranje pripreme regulacionih planova
- odabir institucije za izradu planova, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama
- izrada regulacionih planova koji definišu proizvodno-poduzetničke zone na području općine
- usvajanje planova

Očekivani rezultati:

- izrađeni i usvojeni regulacioni planovi koji definiraju proizvodno-poduzetničke zone
- uređenje ciljanog područja općine prema savremenim metodama planiranja
- pozitivan uticaj na ekonomski razvoj

Glavni indikatori:

- odabrani izvođači radova
- pripremljeni regulacioni planovi

Projekat 1.1.3.: One-stop shop jedinstveni šalter za proizvodne djelatnosti i poljoprivrednike

Da bi se pružila podrška MSP na efektivan način, potrebno je uspostaviti One-stop-shop u Općini. Svrha ove kancelarije je da prikupi sve potrebne informacije i usluge za MSP na jednom mjestu, posebno u procesu registracije i svih administrativnih procedura. Ova kancelarija je sastavni dio općinske administracije.

Glavne aktivnosti:

- osnivanje One-stop-shopa

- zaposleni i edukacija
- umrežavanje sa sličnim kancelarijama i biznis centrima
- opremanje

Očekivani rezultati:

- uspostavljen i funkcionalan One-stop-shop
- brže i efikasnije udovoljavanje zahtjevima građana
- učinkovitiji i organiziraniji rad općinske administracije
- servisiranje po principu «sve na jednom mjestu»

Glavni indikatori:

- broj pdonesenih i riješenih zahtjeva građana
- period obrade i rješavanja zahtjeva

Projekat 1.1.4.: Implementiranje industrijske zone Batvice i Majdanska polja

Obzirom na nedovoljnu zastupljenost proizvodnog MSP u ukupnoj strukturi Privrednih subjekata općine, na potrebu povećanja broja uposlenih, potrebu podizanja životnog standarda i BDP-a, nužno je poduzeti aktivnosti za stvaranje potrebnog okruženja, odnosno uvjeta za brži rast proizvodnog MSP. Jedan od temeljnih koraka u tom pravcu jeste formiranje proizvodno-poduzetničkih zona na području općine, jer za to postoje prostorne mogućnosti.

Glavne aktivnosti:

- izrada projektne dokumentacije za zone koje to već nemaju,
- izrada temeljne infrastrukture (dijelom ili u cijelosti) potrebne za start zona, odnosno izgradnju proizvodnih pogona i kapaciteta,
- marketinške aktivnosti u cilju što bržeg popunjavanja zona.

Očekivani rezultati:

- formirane proizvodno-poduzetničkih zone na općini,
- izgrađeni proizvodni kapaciteti i popunjeni sa MSP,
- povećanje konkurentnosti MSP,
- povećanje stope zaposlenosti na općini.

Glavni indikatori:

- otvorene zone za izgradnju relevantnih objekata,
- broj novoizgrađenih kapaciteta proizvodnih MSP na općini,
- broj novootvorenih radnih mjesta u tim zonama,
- transfer novih tehnologija,
- supstitucija dijela uvoza domaćom proizvodnjom.

Projekat 1.1.5. Izgradnja puteva:

- Zavidovići-Kamenica-Lužnica-Ponijeri-Kakanj
- Vozuća-Slivići- Crnjevo
- Vozuća –Osječani

- Ribnica-G.Gosovica
- Vozuća-Gare-Brdo-Zabrdo
- Pepelari-Trbušnica-Kamenica
- Stavci-G:Kovači
- Ulica Ćumurana
- Prigradska naselja: Vučjak-Dragovac i Alići-Dolina

Postojeće stanje putne infrastrukture je nezadovoljavajuće, a očituje se u zastarjelosti kapaciteta cestovne i željezničke infrastrukture, te je njeno poboljšanje, odnosno izgradnja jedan od glavnih prioriteta. Imlementiranjem ovog projekta će se poboljšati povezanost, odnosno komunikacija unutar općine, a takođe i otvorenost prema susjednim općinama i regijama.

Glavne aktivnosti:

- uspostavljanje kontakata sa relevantnim akterima u finansiranju i izgradnji
- prikupljanje potadataka na terenu
- izrađeni projekti rekonstrukcije i sanacije
- odabir izvođača, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama
- implementacija

Očekivani rezultati:

- izgrađene regionalne ceste
- izgrađene lokalne ceste
- izgrađene nekategorisane ceste
- izgrađene ulice u gradskim i prigradskim naseljima
- kvalitetno povezivanje naseljenih mjesta
- demografsko oživljavanje seoskih područja
- ekonomsko jačanje ruralnih područja
- stvaranje pretpostavki za jačanje izbjeglog i raseljenog stanovništva
-

Glavni indikatori:

- urađeni projekti
- određeni troškovi za svaku cestu / ulicu
- odabrani izvođači
- izgrađene ceste / ulice
- broj izgrađenih kilometara
- uštedeno vrijeme (vrijeme putovanja x broj korisnika)
- porast u protoku saobraćaja

Projekat 1.1.6. Most na rijeci Bosni (pješački)

Razvijanje gradskog, urbanog jezga većinom nije pratio i adekvatan razvoj objekata zajedničke komunalne potrošnje. Ovo je naročito primjetno na pravcu koji se pruža ulicom (**Dom zdravlja**), te se zračnom linijom nastavlja pored hotela «Kristal», gradske autobuske stanice i Doma kulture, a koji je presječen rijekom Bosnom. Potreba za povezivanjem dvije obale rijeke Bosne na ovom pravcu je evidentna već duže vrijeme, a sada je ta potreba prepoznata od velike većine stanovnika, te je sazrelo vrijeme za implementaciju.

Glavne aktivnosti:

- uspostavljanje kontakata sa relevantnim akterima u finansiranju i izgradnji
- prikupljanje potadataka na terenu
- izrada projekta
- odabir izvođača, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama
- implementacija

Očekivani rezultati:

- izgrađen pješački most
- brža i efikasnija komunikacija
- povećanje kvaliteta življenja
- ušteda vremena

Glavni indikatori:

- urađen projekat
- određeni troškovi za izgradnju mosta
- odabrani izvođači (projekat i izgradnja mosta)
- izgrađen most
- uštedeno vrijeme (vrijeme pješaćenja x broj korisnika)

Projekat 1.1.7.   **Izgradnja pothodnika na mjestu «stara rampa»**

Razvijanje novog urbanog jezga na drugoj obali rijeke Bosne je ostavio zapostavljenim «stari» urbani centar Zavidovića, te je nekada glavni prijelaz preko željezničke pruge (sa nadvožnjakom) ostao napušten, a nadvožnjak uklonjen zbog potrebe modernizacije, odnosno elektrifikacije pruge. Međutim, navika prelaska željezničke pruge na navedenom mjestu je ostala, dijelom i zbog najkraće veze sa srednjom i osnovnom školom i Ul. Maršala Tita. Ova navika nažalost je dosad rezultirala i izgubljenim životima, prevashodno školske omladine.

Glavne aktivnosti:

- uspostavljanje kontakata sa relevantnim akterima u finansiranju i izgradnji
- prikupljanje potadataka na terenu
- izrada projekta
- odabir izvođača, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama
- implementacija

Očekivani rezultati:

- izgrađen pothodnik
- bezbjednija, brža i efikasnija komunikacija
- povećanje kvaliteta življenja

Glavni indikatori:

- urađen projekat
- određeni troškovi za izgradnju pothodnika
- odabrani izvođači (projekat i izgradnja pothodnika)
- izgrađen pothodnik

Projekat 1.1.8. Izgradnja i priključak na koridor Vc

Kvalitetna putna infrastruktura, ne samo u smislu stanja i održavanja iste, nego i povezanosti sa susjednim gradovima i regijama je jedan od glavnih preduslova za razvoj svih grana privrede. Putna infrastruktura ima svoj značaj kako pri transportu roba, tako i pri transportu ljudi. Stoga je jedan od prioriteta projekata utvrđivanje optimalne rute, te izgradnja priključka na koridor Vc, obzirom da će od toga itekako ovisiti i privlačnost ovog prostora za potencijalne investitore.

Glavne aktivnosti:

- Odabir institucije za utvrđivanje optimalne rute i izradu projektne dokumentacije, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama
- Izrada projektne dokumentacije
- Obezbjedenje sredstava za izgradnju
- Odabir izvođača radova, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama
- Izgradnja priključka

Očekivani rezultati:

- izgrađen priključak
- brz i efikasan prevoz ljudi i roba
- kvalitetno povezivanje sa susjednim općinama i regijama
- približavanje novih tržišta

Glavni indikatori:

- urađena projektna dokumentacija
- odabrani izvođači (projekat i izgradnja pothodnika)
- prometna frekventnost
- ekonomski efekti od korištenja puta

Potprogram 1.2.: Razvoj i jačanje poslovnog okruženja

Kao što je već rečeno, općina ima nerazvijenu poslovnu infrastrukturu i nedostaje joj stimulirajuće poslovno okruženje. Ovaj potprogram je usmjeren na stvaranje stimulirajućeg poslovnog okruženja, koje pruža podršku svim biznisima, sa fokusom na MSP. Kao rezultat, ovaj program sadrži široku paletu projekata. Ovi projekti su u potpunosti komplementarni sa snažnim sinergijskim efektima. Projekti ne zavise jedan od drugog (npr. realizacija jednog projekta nije preduvjet za realizaciju drugog projekta).

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru 2005.-2010. godine.

Projekat 1.2.1. Ojačavanje rada Službe za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva

Obzirom na izrazito nezadovoljavajuće stanje privrednih kretanja na području općine, što za rezultat ima visoku stopu nezaposlenosti, niska primanja, nizak kvalitet života uopće, neophodno je što hitnije preduzeti što je moguće veći broj mjera koje će stvoriti povoljnije uslove za razvoj poduzetništva, te dovesti do povoljnije situacije na području općine. Jedan od početnih koraka jeste aktiviranje općinske administracije na ovom zadatku, a da bi to bilo moguće neophodno je obezbijediti i resurse koji će to omogućiti. Ključni resurs za

realizaciju bilo koje aktivnosti i procesa jesu kompetentni i motivirani ljudi. U tu svrhu je neophodno ojačati Službu za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva kao nosioca ili pokretača većine ovih aktivnosti.

Glavne aktivnosti:

- izmjena Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji organa uprave
- upošljavanje jednog građevinskog inženjera
- upošljavanje jednog pravnika
- proširenje Odsjeka za budžet i finansije za jednog uposlenog
- stalna edukacija ključnog osoblja

Očekivani rezultati:

- Uposleni novi državni službenici
- Utvrđivanje i rješavanje ključnih problema koji ograničavaju ekonomski razvoj općine
- Pružanje pomoći u pripremi potrebne dokumentacije za registraciju i preregistraciju poslovnih subjekata koji su u nadležnosti općine
- Izrada prijedloga stimulativnih mjera za otpočinjanje biznisa
- Poticanje osnivanja malih i srednjih preduzeća
- Razvijanje efikasnog partnerstva između javnog i privatnog sektora
- Povećanje konkurentnosti zavidovičke privrede
- Kreiranje novih radnih mjesta
- Stvaranje poticajnog poslovnog ambijenta

Glavni indikatori:

- kretanje osnovnih ekonomskih pokazatelja (zaposlenost, ostvareni prihod i dr.)
- broj registriranih MSP
- jačanje ekonomske snage lokalne zajednice

Projekat 1.2.2. Projekat podsticanja ljudi na poduzetništvo i samoupošljavanje

Najvažnija ciljna grupa ovog projekta su mladi. Jedna od ključnih aktivnosti je lobiranje na svim nivoima radi uvrštavanja poduzetništva kao predmeta u završnom razredu osnovne i u svim razredima srednje škole. Pored toga, sve ostale aktivnosti koje podstiču poduzetništvo bi se trebale promovirati, kao što su: edukacija odraslih kroz različite kurseve, seminare, treninge, različite vrste takmičenja iz poduzetničkih aktivnosti (radionice, takmičenja u izradi biznis planova, itd.) za omladinu i odrasle, ljetne škole i kampovi, itd.

Glavne aktivnosti:

- pripremanje i implementiranje obaveznog školskog programa za poduzetništvo
- organiziranje kurseva, treninga, radionica, takmičenja u biznis planiranju, itd. za omladinu i odrasle

Očekivani rezultati:

- promjena načina razmišljanja – povećana svijest o poduzetništvu

Glavni indikatori:

- stepen do kojeg je školski program uveden
- broj učenika

- broj organiziranih aktivnosti
- broj učesnika u gore pomenutim aktivnostima

Projekat 1.2.3. Jačanje sistema za suzbijanje sive ekonomije

Ovaj projekat je izuzetno kompleksan jer u sebi sadrži niz potrebnih aktivnosti koje su međuzavisne. Naime, konačni cilj ovog projekta je kreiranje osnove za održiv razvoj na području naše lokalne zajednice, a to podrazumijeva oživljavanje širokog spektra aktivnosti u industriji, turizmu, energetici i malom i srednjem poduzetništvu. Za uspjeh je neophodno da se te aktivnosti realiziraju u skladu sa važećim zakonima, odnosno da se pored zakonom propisanih prava pri obavljanju bilo koje djelatnosti, isto tako ispunjavaju i zakonom propisane obaveze, s obzirom da njihovo neispunjavanje dovodi do neuređenog tržišta, «lošeg» punjenja budžeta, a samim tim i nemogućnosti izdvajanja za održavanje infrastrukture, ulaganja u obarazovanje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, što u konačnici vodi ka nepovoljnom ambijentu za razvoj bilo kakvog zakonito vođenog biznisa, općem siromaštvu i nedopustivo niskom kvalitetu življenja uopće.

Glavne aktivnosti:

- uspostavljanje konsenzusa sa Udruženjem privrednika o zajedničkom, koordiniranom preduzimanju akcija
- osmišljavanje programa aktivnosti za suzbijanje sive ekonomije
- realizacija Programa
- lobiranje na svim nivoima u cilju izmjene nezadovoljavajućih zakonskih rješenja u ovoj oblasti

Očekivani rezultati:

- zajedničko djelovanje Udruženja privrednika i općinskih struktura
- realiziran program
- siva ekonomija svedena na prihvatljiv nivo
- povećan broj legalnih biznisa
- zanemarljiv broj ilegalnih biznisa

Glavni indikatori:

- broj legalnih biznisa
- broj ilegalnih biznisa
- povećanje baze poreznih obveznika

Projekat 1.2.4. Edukacija u smislu promovisanja potencijala općine

Općina ima ogroman potencijal za razvoj različitih privrednih grana, proizvodnih djelatnosti, agro-biznisa, turizma, zanatstva i sl. Međutim, za iskorišćenje potencijala koji postoje, neophodno je provoditi kontinuiranu edukaciju javnog sektora o značaju i realizaciji teritorijalnog marketinga, kao i edukaciju i transfer znanja za poljoprivredne proizvođače, potencijalne turističke radnike isl.

Glavne aktivnosti:

- odabir partnera za održavanje treninga

- organizovanje raznih tehničkih treninga i njihovo održavanje za zaposlene u javnim ustanovama
- kreiranje općinske web stranice na temu teritorijalnog marketinga
- izrada promotivnih materijala
- uvezivanje sa konsultantskim centrima

Očekivani rezultati:

- povećan nivo svijesti o važnosti teritorijalnog marketinga
- poboljšano znanje o potencijalima općine i mogućostima koje se mogu iskoristiti za pokretanje biznisa

Glavni indikatori:

- broj treninga
- broj učesnika
- broj korisnika web stranice

Projekat 1.2.5. Projekat podsticaja ino-ulagača-investitora kroz kontakte i obezbjeđivanje boljeg poslovnog ambijenta

Projekat podsticanja potencijalnih investitora, kako stranih tako i domaćih, u lokalnu privredu je vrlo bitno iz više razloga, a glavni su povećani gotovinski tokovi, odnosno neophodne finansijske injekcije za zavidovičku privredu, diverzifikacija privrednih djelatnosti i aktivnosti, jačanje zdrave konkurencije koja će sigurno donijeti i kvalitet. Uspješan realizacija ovog projekta zavisi od niza aktivnosti, kao što su: teritorijalni marketing, aktivnosti općinske administracije, realizacija mjera na obezbjeđenju povoljnijih uslova za investiranje na području općine i sl.

Glavne aktivnosti:

- osmišljavanje aktivnosti na uspostavljanju i održavanju kontakata
- realizacija projekta teritorijalnog marketinga
- realizacija mjera na obezbjeđenju boljeg poslovnog ambijenta

Očekivani rezultati:

- popunjenje industrijsko-poslovne zone
- novi biznisi
- novi investitori

Glavni indikatori:

- broj novih investicija na području općine
- broj uspostavljenih kontakata sa potencijalnim investitorima

Projekat 1.2.6. Urbanizacija turističkih destinacija Kamenica, Mitrovići, Klek, Maoča

Općina Zavidovići ima velike turističke potencijale, sa mnogim turističkim atrakcijama, pa i fenomenima (planinska jezera, pećine, endemske biljne i životinjske vrste, rijeke pogodne za rafting, ribolov, stećci, kamene kugle i sl.) što omogućava ponudu mnogih različitih turističkih proizvoda (seoski, avanturistički, kulturni i dr. turizam). Međutim, da bi se ovi

potencijali i iskoristili i približili korisnicima, neophodno je obezbijediti prateću infrastrukturu, kako saobraćajnu, tako i komunalnu i uslužnu.

Glavne aktivnosti:

- razraditi plan razvoja turizma
- identificirati potrebe za pratećom infrastrukturom
- definisanje pratećih sadržaja na pojedinim lokacijama
- definisati finansijske potrebe i finansijsku konstrukciju

Očekivani rezultati:

- unaprijeđena turistička slika Zavidovića
- povećan broj posjetilaca
- povećan broj zaposlenih u turističkom sektoru
- povećan kvalitet života

Glavni indikatori:

- % porasta posjetilaca
- broj ostvarenih noćenja
- broj zaposlenih u sektoru turizma

Projekat 1.2.7. Formiranje inkubatora (zanatsko-uslužni)

Djelovanje inkubatora bi se odvijalo na dvije razine ili u dva smjera:

A) Snimanje stanja uvoznih paleta proizvoda i aktivnosti na izradi proizvodnih programa s ciljem supstitucije tih proizvoda, pod uvjetom nepovređivanja bilo kojeg oblika industrijskog vlasništva, tehničko tehnološka razrada supstitucijskog proizvodnog procesa.

B) Izrada potpuno novih, na tržištu nepostojećih proizvodnih programa, koji imaju svoje upotrebno mjesto na tržištu; izrada potrebne dokumentacije za zaštitu intelektualnog vlasništva, izrada i testiranje prototipova novih proizvoda; usklađivanje tih novih proizvoda sa standardizacijskom legislativom EU.

Glavne aktivnosti:

- formiranje inkubatora,
- sekcioniranje inkubatora,
- ekipiranje tima u inkubatoru,
- nabavka nužne startne opreme,
- radno funkcioniranje inkubatora,
- promotivne aktivnosti prema MSP-ima,
- popularizacija inventivnog rada na polju tehnike i drugim oblastima.

Očekivani rezultati:

- formiran i funkcionalan inkubator,
- odabrani MSP koji prihvataju ideju zajedničkog nastupa.
- stvaranje povoljnijih uslova za otpočinjanje biznisa
- logistička, administrativne i savjetodavne usluge poduzetnicima

Glavni indikatori:

- broj kreiranih proizvoda,

- broj novih radnih mjesta otvorenih na proizvodnji novih proizvoda,
- broj novih ulaganja bilo domaćih ili stranih investitora u nove proizvode,
- izložbeno sajamski inovacijski nastupi u zemlji i inozemstvu,
- broj prijava industrijskog dizajna,

Projekat 1.2.8. Formiranje zanatskog centra

Pored generalno nepovoljne privredne strukture na općini, očit je trend da su novoosnovani biznisi uglavnom u oblasti trgovine i ugostiteljstva, sa zanemarljivim procentom proizvodnih i zanatskih djelatnosti. S druge strane, potrebno je poticati ljude da prepoznaju u starim zanatima poslovnu mogućnost, koja ujedno pomaže očuvanju identiteta ove lokalne zajednice. Dobro osmišljen i organizovan zanatski centar bi mogao dati i poseban pečat i doprinos gradu u smislu turističke ponude i poboljšanja kvaliteta života uopće.

Glavne aktivnosti:

- osmišljena vizija i bisznis plan za centar
- stvaranje pogodnosti koje ohrabruju podzetenike za bavljenje starim zanatima
- razvoj infrastrukture
- osnivanje centra
- zaposleni
- oprema
- stvaranje mreža sa partnerima
- izrada relevantnih promotivnih materijala
- organizovanje promotivnih i prodajnih izložbi

Očekivani rezultati:

- kvalitetno osmišljen i osnovan zanatski centar
- zadovoljenje potreba stanovništva proizvodima i uslugama deficitarnih zanatskih zanimanja
-

Glavni indikatori:

- osnovan centar
- paleta usluga
- broj klijenata

Projekat 1.2.9. Razvoj poslovne infrastrukture

Kao što je već u nekoliko navrata pomenuto, općina ima nerazvijenu poslovnu infrastrukturu i nedostaje joj stimilirajuće poslovno okruženje. Ovaj projekat je vrlo kompleksan i u sebi sadrži niz različitih potprojekata sa snažnim sinergijskim djelovanjem.

Glavne aktivnosti:

- razvijanje mreže za pružanje poslovne podrške kroz uvezivanje postojećih organizacija, agencija, fondova za podršku MSP
- poboljšanje kanala prometa robama i uslugama
- preduzimanje mjera za privlačenje investitora

Očekivani rezultati:

- razvijena poslovna infrastruktura
- Povećanje konkurentnosti zavidovičke privrede
- Kreiranje novih radnih mjesta
- Stvaranje poticajnog poslovnog ambijenta

Glavni indikatori:

- kretanje osnovnih ekonomskih pokazatelja (zaposlenost, ostvareni prihod i dr.)
- broj registriranih MSP
- jačanje ekonomske snage lokalne zajednice

Projekat 1.2.10. Pakovanje i proizvodnja pitke vode

Obzirom na veliki broj kaptiranih i nekaptiranih izvora zdrave, pitke vode, te rastući značaj i vrijednost pitke vode u svijetu, potrebno je staviti akcenat na započinjanje biznisa u ovoj oblasti proizvodnje.

Glavne aktivnosti:

- izrada karte kaptiranih i nekaptiranih izvora pitke vode na području općine
- utvrđivanje izdašnosti izvora
- definisanje izvora koji omogućavaju industrijsku proizvodnju
- promocija ponude radi ostvarivanja koncesije i zasnivanja biznisa

Očekivani rezultati:

- ekološki prihvatljiva proizvodnja
- korištenje prirodnih resursa općine
- povećanje broja zaposlenih
- povećanje ekonomske snage lokalne zajednice

Glavni indikatori:

- količina i vrijednost proizvedene prirodne vode
- broj novozaposlenih radnika

Projekat 1.2.11. Reciklaža otpada

Otpad nije samo proizvod koji odbacujemo. Pravilnim pristupom odlaganju i zbrinjavanju otpada on može postati vrijedna sirovina u daljnjoj proizvodnji. Da bi iskoristili što više onog što već samtramo otpadom neophodno je izgraditi reciklažna dvorišta u kojima ćemo moći odvojeno odložiti različite vrste otpada koje se dalje mogu korisno upotrijebiti. Na ovaj način se znatno smanjuju potrebne količine novih sirovina i količine otpada za deponovanje, a čuva se okoliš i zdravlje ljudi i omogućava novo zapošljavanje.

Glavne aktivnosti:

- određivanje lokacije za reciklažno dvorište
- unošenje u prostorno-plansku dokumentaciju
- izrada elaborata

Očekivani rezultati:

- određena lokacija

- uspostavljeno i funkcionalno reciklažno ostrvo
- smanjanje otpada za deponovanje
- kreiranje novih radnih mjesta

Glavni indikatori:

- količina prikupljenog i sortiranog otpada
- količina prodane sirovine
- ostvarena dobit
- broj novih radnih mjesta

Projekat 1.2.12. Izrada pogona za izradu peleta i briketa od otpadnog drveta

Općina Zavidovići je poznata kao područje bogato šumom, te je u skladu s tim razvijena i drvna industrija koja se bavi primarnom, sekundarnom i finalnom obradom drveta. U tom procesu proizvodnje javljaju se i značajne količine drvnog otpada. Razvojem modernih tehnologija usavršavaju se metode iskorištenja ovog otpada i potpunog zatvaranja proizvodnog procesa. Jedna od tih tehnologija je i prerada drvnog otpada i proizvodnja peleta kao visokovrijednog i ekološki prihvatljivog goriva.

Glavne aktivnosti:

- promotivne aktivnosti radi privlačenja privatne inicijative da ulaže u ovu vrstu proizvodnje
- edukativne aktivnosti radi ukazivanja na održivost ove proizvodnje

Očekivani rezultati:

- izgrađeni kapaciteti za proizvodnju peleta

Glavni indikatori:

- broj pogona za izgradnju peleta
- količina upotrijebljenog drvnog otpada
- promet i prihod od prodaje peleta

Projekat 1.2.13. Izgradnja šetališta sa biciklističkim stazama obalama rijeka

Sa razvojem i urbanizacijom grada, sve je očitija potreba za uređenim zelenim površinama koje se ograničeno mogu i koristiti, uz izgradnju šetališta i biciklističkih staza. Ovo naročito dobija na značaju, kada znamo da su Zavidovići jedan od rijetkih gradova koji nemaju gradski park i niti jedno uređeno šetalište ili biciklističku stazu, a sve je očitije intenziviranje aktivnosti na urbanizaciji što dovodi do smanjenja zelenih površina i sličnih prostora neophodnih za humano stanovanje.

Glavne aktivnosti:

- identifikovanje lokacija za izgradnju šetališta i biciklističkih staza, u skladu sa važećom prostorno-planskom dokumentacijom
- izrada projektne dokumentacije
- izgradnja šetališta i biciklističkih staza

Očekivani rezultati:

- razvoj turističke ponude područja lociranih uz pristupne puteve
- razvoj pratećih uslužnih djelatnosti
- omogućavanje lakšeg kretanja i ugodnijeg boravka turista i kvalitetnijeg života lokalnog stanovništva

Glavni indikatori:

- broj izgrađenih šetališta i biciklističkih staza
- broj korisnika izgrađene infrastrukture

Projekat 1.2.14. Park i pješačka staza prema Kleku

U cilju humaniziranja stanovanja u gradu, planiran je projekat organizovanja manjeg parka na području tzv. «Đurića Gaja», sa svim prigodnim sadržajima (klupe, rasvjeta, uređene šetnice i sl.), kao i izgradnja pješačke / trim staze prema Kleku. Potreba za ovakvom stazom je velika i biće sve izraženija sa urbanizacijom grada, što za posljedicu ima nedovoljno kretanje gradskog stanovništva, a što opet dugoročno uzrokuje brojne zdravstvene probleme.

Glavne aktivnosti:

- identifikiranje partnera za realizaciju projekta
- definisanje glavnih aktivnosti na realizaciji projekta
- obezbjeđenje sredstava
- realizacija projekta

Očekivani rezultati:

- organizovan i uređen park
- izgrađena pješačka / trim staza
- omogućavanje bavljenja sportskim aktivnostima u prirodi
- uključivanje većeg broja građana u sportsko-rekreativne aktivnosti

Glavni indikatori:

- broj posjetilaca parka
- broj korisnika pješačke / trim staze
- povećan kvalitet života

Projekat 1.2.15. Elektrifikacija Priluk-Stojanovići- Mitrovići

Obzirom na planove za razvoj turizma u ovom području i značaj koje bi ono trebalo imati u ukupnom razvoju općine neophodno je obezbjeđenje kontinuiranog i kvalitetnog napajanja električnom energijom, a da bi obezbjeđenje ovog resursa omogućilo realizaciju niza drugih aktivnosti i projekata na razvoju turizma, proizvodnje zdrave hrane i sl.

Glavne aktivnosti:

- zahtjev Elektrodistribuciji za uvrštavanjem ovog projekta u plana za 2007. godinu

Očekivani rezultati:

- uvrštavanje projekta u plan izgradnje 2007 Elektrodistribucije
- elektrifikacija predmetnog područja
- izgradnja sportsko-turističkih objekta i pratećih djelatnosti

Glavni indikatori:

- kvalitetno snabdijevanje električnom energijom
- izgrađeni sprotski, turistički i drugi prateći objekti
- razvijene prateće djelatnosti

Projekat 1.2.16. Sportsko-rekreativni centri po kvartovima

U cilju omasovljenja bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima, obezbjeđenja atraktivnih, a zdravih i društveno poželjnih aktivnosti za mlade, iskazana je potreba za izgradnjom manjih prostora po kvartovima koji bi imali određene sportske sadržaje.

Glavne aktivnosti:

- utvrđivanje lokacija u skladu sa regulacionim planom
- unošenje lokacija u regulacioni plan, ukoliko iste nisu predviđene
- usvajanje izmjena regulacionog plana
- izrada projektne dokumentacije
- obezbjeđenje sredstava
- izbor izvođača u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama
- izgradnja terena

Očekivani rezultati:

- uključivanje većeg broja građana u sportsko-rekreativne aktivnosti
- uključivanje većeg broja mladih u sportske aktivnosti
- usmjeren razvoj raznih vrsta sportova

Glavni indikatori:

- broj izgrađenih sportsko-rekreativnih centara
- broj korisnika sportsko-rekreativnih centara

Projekat 1.2.17. PTT signal

U svrhu podizanja kvaliteta života, kao i obezbjeđenja elementarne telekomunikacione infrastrukture, bez koje je nezamislivo razvijanje bilo kakve privredne djelatnosti, predviđena

je i telefonizacija preostalog dijela općine Zavidovići fiksnom telefonskom mrežom, kao i prokrivanje cjelokupnog područja općine mobilnom telefonijom.

Glavne aktivnosti:

- upućivanje upita, zahtjeva i sl. relevantnim faktorima
- organizovanje sastanka sa predstavnicima BH telecoma
- lobiranje
- osmišljavanje i implementiranje poticajnih mjera kojima bi se BH operateri privukli da grade potrebnu infrastrukturu

Očekivani rezultati:

- izgradnja fiksne telefonske mreže na nepokrivenim područjima općine
- osiguranje mobilnog telefonskog signala na nepokrivenim dijelovima općine
- neograničena mogućnost komunikacije
- pozitivan uticaj na povratak izbjeglog i raseljenog stanovništva
- poboljšanje kvaliteta življenja

Glavni indikatori:

- broj telefonskih centrala
- broj telefonskih priključaka
- površina općine pokrivena mobilnim telefonskim signalom

Projekat 1.2.18. TV signal za cijelo područje

U cilju poboljšanja komunalne infrastrukture na cijelom području općine, a što u konačnici ima za rezultat poboljšanje kvaliteta života, te manju zainteresovanost stanovništva, a naročito ruralnog za migracijama, a samim tim veću zainteresovanost za realizaciju biznisa koji će obezbijediti razvoj ruralnih područja i njihovu veću privlačnost za ostanak, prevashodno mladih.

Glavne aktivnosti:

- identifikovanje MZ/ naseljenih mjesta sa nekvalitetnim ili bez RTV signala
- upućivanje upita, zahtjeva i sl. relevantnim faktorima
- organizovanje sastanka sa predstavnicima JSTV
- provođenje mjera koje će afirmirati plaćanje RTV pretplate
- osmišljavanje i implementiranje poticajnih mjera kojima bi se JSTV privukao da gradi potrebnu infrastrukturu

Očekivani rezultati:

- osiguran radio-televizijski signal na područjima MZ gdje je taj signal nekvalitetan ili ga uopće nema

Glavni indikatori:

- broj MZ/ naseljenih mjesta pokrivenih RTV signalom

Projekat 1.2.19. Kanalizacija sa kolektorima gradskih, prigradskih i ruralnih naselja

Ni ranije općina Zavidovići nije imala riješen sistem odvodnje otpadnih voda, osim u užem gradskom području, a sa širenjem grada nastao je sistem septičkih jama, koji je zajedno sa razvojem industrije i njezinim neprečišćenim otpadnim vodama znatno ugrozio životnu sredinu. Ovo pitanje je još neuređenije i problematičnije na ruralnom dijelu općine. Sve otpadne vode odlaze u zavidovičke tri rijeke, čime se zagađuju i čine neupotrebljivim za kupanje u ljetnim mjesecima, a o uticajima na biljni i životinjski svijet da i ne govorimo.

Glavne aktivnosti:

- urbanističko snimanje grada i donošenje odluke o izgradnji kanalizacione mreže i uređaja za neutralizaciju otpadnih voda
- izrada projekta koji bi obuhvatio i period razvoja grada u slijedećih 30 godina
- odabir tipa uređaja za neutralizaciju otpadnih voda
- odabir izvođača radova
- osiguranje finansijskih sredstava

Očekivani rezultati:

- zadovoljstvo građana riješenim komunalnim problemom
- uklanjanje opasnosti od zaraznih bolesti
- spriječeno zagađenje podzemnih voda

Glavni indikatori:

- postignuta ekološki zdrava sredina
- količina prikupljenih i prečišćenih otpadnih voda

Projekat 1.2.20. Sportsko - rekreativni objekti

U situaciji kada na području općine nisu čak obezbijeđeni ni kvalitetni uslovi za obavljanje nastave tjelesnog odgoja, vrlo je bitno unaprijediti infrastrukturu u oblasti sporta i rekreacije, stvoriti infrastrukturnu osnovicu za kvalitetan razvoj kulture i sporta, poticati i ohrabrivati masovno bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima, unaprijediti imidž Zavidovića kao tradicionalno sportske sredine, te povećati ponude kvalitetnih vanškolskih aktivnosti za mlade potrebno je izgradnjom sportsko-rekreativnih objekata koje je potrebno locirati na mjestima potencijalnih subcentara općine.

Glavne aktivnosti:

- urbanističko snimanje grada i donošenje odluke o izgradnji sportsko-rekreativnih objekata
- izrada projektne dokumentacije
- osiguranje finansijskih sredstava
- odabir izvođača radova

Očekivani rezultati:

- osiguranje prostora za izvođenje nastave tjelesnog odgoja i razvoj sporta u školama

- formiranje sportskih sekcija, klubova i sl.
- urbano uređenje prostora
- masovnije bavljenje sportom
- zdrav psihofizički razvoj djece

Glavni indikatori:

- broj izgrađenih sportsko-rekreativnih objekata
- broj korisnika centara
- broj novoosnovanih sportskih sekcija, klubova i sl.

Program 2. Razvoj turizma

Ovaj program sadrži sve projekte, koji se odnose na poboljšanje industrije turizma. Svi projekti su grupisani u slijedeće potprograme:

- a. Očuvanje prirodnih vrijednosti i kulturnog naslijeđa***
- b. Razvoj i promocija turizma***

2.1 Potprogram: Očuvanje prirodnih vrijednosti i kulturnog naslijeđa

Općina je bogata raznim prirodnim bogastvima, kulturnim spomenicima. Da bi se sačuvao identitet Zavidovića, povećala samosvijest njegovih građana, na pravi način valorizirale vrijednosti koje posjedujemo, od ključne je važnosti očuvati jedinstvo nalijeđe, očuvati i oplemeniti prirodne vrijednosti ovog područja, a to se postiže realizacijom niza projekata od kojih su neki našli mjesto u ovoj Strategiji.

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru 2005.-2010. godine.

Projekat: 2.1.1. Uspostava Parka prirode Tajan

Obzirom da područje Kamenice i Mitrovića, obiluje prirodnim ljepotama, rijetkim biljnim i životinjskim vrstama, atraktivnim pećinama, tekućom i stajaćom vodom, evidentna je potreba da se taj potencijal iskoristi na najprihvatljiviji način, odnosno da se iskorištenjem potencijala za turistički razvoj u tom kraju ne zanemari i potreba zaštite prirode. Najbolji način da se zakonski reguliše stepen i način iskorištavanja određenih područja jeste stavljanje tog područja unutar institucionalnih okvira koji će jasno definirati stepen eksploatacije, stepen zaštite i sva druga pitanja koja su bitna za održivi turizam tog područja. Radi obogaćivanja ponude i povećanje šansi za samoodrživost, te stvaranje dodatne vrijednosti, planirano je povezivanje ovog područja sa turističkim područjem općine Kakanj, koje bi takođe postalo dio Spomenika prirode «Tajan».

Glavne aktivnosti:

- uspostavljanje kontakata i saradnje sa općinom Kakanj

- dogovori i postizanje konsenzusa sa predstavnicima Kantona
- dogovaranje zajeničkih aktivnosti
- obezbjeđenje potrebnih podloga i podataka za izradu kantonalnog Zakona o proglašenju spomenika prirode
- pružanje potrebne pomoći kantonalnim vlastima na izradi Zakona
- lobiranje radi usvajanja Zakona

Očekivani rezultati:

- usvojen Zakon o proglašenju spomenika prirode
- proglašen Spomenik prirode «Tajan»

Glavni indikatori:

- ostvarena saradnja sa relevantnim faktorima
- veličina područja koju obuhvata spomenik
- vrijeme potrebno za realizaciju
- vrijeme za koje je okončana procedura i proglašen Spomenik prirode «Tajan»

Projekat: 2.1.2. Uspostava Geološkog parka u Zavidovićima

Obzirom da područje općine Zavidovići obiluje kamenom različitog porijekla, strukture i vrijednosti, o čemu govori i postojanje nekoliko kamenoloma u eksploataciji, kao i nekoliko lokacija koje predstavljaju potencijalne kamenolome, moguće je ovaj prirodni resurs iskoristiti i u turističke-obrazovne svrhe, na način da se na odabranoj lokaciji smjeste manje ili veće grupacije različitog kamena, uz hortikulturno uređenje prostora, što bi moglo postati jedno od obilježja grada, a ujedno bi se moglo koristiti i za terensku nastavu i u razne obrazovne svrhe. Atraktivnosti parka u širim razmjerama bi zasigurno dopirijeli i eksponati - nedavno otkriven i zasad neobjašene fenomen kamenih kugli. Ovakav park bi zasigurno donio i oplemenjivanju životnog prostora stanovništva općine Zavidovići.

Glavne aktivnosti:

- odabir lokacije za Park
- odabir lokacija – izvorišta kamena koji će biti izložen u Parku
- unošenje lokacije Park u prostorni plan
- sačinjavanje plana aktivnosti
- realizacija plana aktivnosti

Očekivani rezultati:

- usvojena lokacija Parka
- formiran i uređen park
- korištenje parka u turističke i obrazovne svrhe

Glavni indikatori:

- broj eksponata
- broj posjetilaca

Projekat: 2.1.3. Analiza stanja stećaka na općini Zavidovići i njihova valorizacija

Radi očuvanja kulturnog identiteta i povećanja samosvijesti stanovnika općine Zavidovići, neophodno je sačuvati i valorizirati brojne kulturno-historijske znamenitosti koje postoje na ovom području. Jedna od takvih su zaisigurno stećci, odnosno ono što je nažalost ostalo od njih nakon sveopće nebrige za vrijednosti koje postoje na ovom području i koje su prepuštene na milost i nemilost zubu vremena, neobaviještenosti i generalno negativnom odnosu prema kulturnim vrijednostima. Ovo dokazuje i činjenica da je prvim uvidom u stanje lokacija na kojima se stećci nalaze utvrđeno da ih je velik broj uništen, jer ih je lokalno stanovništvo razbijalo i koristilo za građevinske radove pri gradnji kuća i pomoćnih objekata.

Glavne aktivnosti:

- identifikacija lokacija na kojima se nalaze stećci
- obilježavanje lokacija
- uređenje lokacija
- razmatranje mogućnosti donošenja odluka o zabrani pomjeranja i uništavanja stećaka
- izrada plana aktivnosti na punoj afirmaciji ove znamenitosti i uključenju u turističku ponudu općine

Očekivani rezultati:

- definirane lokacije stećaka
- uređene i zaštićene lokacije stećaka
- izrađen plan aktivnosti afirmacije i uključenja u turističku ponudu

Glavni indikatori:

- broj lokacija
- planirane aktivnosti
- broj posjetilaca

2.2 Potprogram: Razvoj i promocija turizma

Općina Zavidovići ima veliki potencijal za razvoj različitih vrsta turizma, ali nažalost, turizam kao industrija je u potpunosti zanemaren. Ovaj potprogram obuhvata projekte koji mogu stvoriti pretpostavku za razvoj turizma, kao industrije. Projekti su u potpunosti komplementarni, sa sinergijskim efektima.

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru 2005.-2010. godine.

Projekat: 2.2.1.: Kuća prirode u Kamenici ili u Mitrovićima

Kamenica i Mitrovići su veoma atraktivne destinacije za turizam, a poznate su i izvan granica općine. Da bi se pravilno iskoristili svi prirodni resursi potrebno je izgraditi kuću prirode na jednoj od ove dvije lokacije. Ova kuća prirode bi povećala šanse za razvoj Kamenice i Mitrovića kao atraktivne turističke destinacije. Sadržaji koji bi se nudili bi bile prezentacija prirodnih bogatstava područja, edukativne prezentacije za đake i omladinu, povoljni smještajni kapaciteti i sl.

Glavne aktivnosti:

- određivanje lokacije

- iniciranje izrade, izrada i prihvatanje biznis-plana
- obezbjeđenje finansijskih sredstava
- izgradnja kuće

Očekivani rezultati:

- odabrana optimalna lokacija
- usvojen biznis-plan
- obezbijedena sredstva za izgradnju
- izgrađena kuća prirode

Glavni indikatori:

- izvodljiv biznis-plan
- broj posjetilaca
- iskorištenost smještajnih kapaciteta

Projekat: 2.2.2.: Info punktovi

U svrhu razvoja pratećih sadržaja koji će značajno obogatiti turističku ponudu, te omogućiti lakše korištenje svih sadržaja, pružiti dragocjene informacije korisnicima i moći biti korišteno i u edukativne svrhe, planirana je izrada info punktova, koji će davati informacije o užoj ili široj lokaciji na kojoj se nalazi, sadržavati informacije o flori i fauni tog područja, karakteristikama, vrijednostima, eventualnim znamenitostima, fenomenima i sl. Takođe je planirano, po ugledu na najbolje prakse iz šireg okruženja, ovakvi info punktovi bi trebali sadržavati i informacije prezentirane na način privlačan i prihvatljiv za najmlađe, te za školsku omladinu.

Glavne aktivnosti:

- određivanje lokacija za info punktove
- određivanje sadržaja za svaki info punkt
- odabir načina prezentacije informacija
- arhitektonsko rješenje info punktova

Očekivani rezultati:

- odabrane lokacije
- sadržajne informacije, prezentirane na zanimljiv način
- izgrađeni info punktovi
- kvalitetne i dostupne informacije svim zainteresovanim
- omogućavanje lakšeg kretanja i ugodnijeg boravka turista
- poboljšanje turističke ponude

Glavni indikatori:

- broj izgrađenih info punktova
- broj korisnika info punktova

Projekat: 2.2.3.: Didaktičke, biciklističke i planinarske staze

U svrhu razvoja pratećih sadržaja koji će značajno obogatiti turističku ponudu, jedan od projekata je i izvođenje višenamjenskih prilaza i staza, koje će ne samo omogućiti lakše kretanje i ugodniji boravak u prirodi, nego pružiti kvalitetnu osnovu za bavljenje rekreacijom

i sportom u prirodi, a ujedno omogućiti i pružanje brojnih, kvalitetnih informacija o okruženju, te time oplemeniti ponudu i pomoći podizanju svjesnosti o vrijednostima i potrebi očuvanja okoliša. Ovaj projekat će zasigurno doprinijeti kvalitetnijem provođenju slobodnog vremena, te oplemeniti življenje na ovim prostorima.

Glavne aktivnosti:

- izbor lokacija
- definiranje ruta (namjena, dužina, širina i sl.)
- izrada plana aktivnosti
- obezbjeđenje finansija
- izgradnja

Očekivani rezultati:

- izgrađene rute
- velik broj korisnika
- kvalitetnije provedeno slobodno vrijeme
- omogućavanje lakšeg kretanja i ugodnijeg boravka turista
- obogaćivanje turističke ponude

Glavni indikatori:

- broj ruta
- broj korisnika

Projekat: 2.2.4.:   Zavičajni muzej

Jedna, ako ne i prva prepoznatljiva karakteristika općine jeste tzv. «Krivajina vila», koja trenutno služi kao upravna zgrada pomenutom kombinatu, s mogućnošću prodaje u procesu privatizacije. U želji da se ovaj prepoznatljivi i vrijedni dio identiteta naše lokalne zajednice ne izgube, te želeći ovu ideju i dalje proširiti planirano je da se objekat vile iskoristi za smještaj zavičajnog muzeja u kome bi se našli svi raspoloživi pisani i materijalni dokazi o istoriji naše zajednice. Realizacija ovog projekta bi doprinijela očuvanju i valorizaciji identiteta, razvijanju samosvijesti građana, a svakako bi kvalitativno upotpunila turističku ponudu općine, te doprinijela kvalitetu života na ovom prostoru općenito.

Glavne aktivnosti:

- donošenje odluke o pristupanju uspostavljanja zavičajnog muzeja
- aktivnosti na izuzimanju objekta vile iz privatizacije IP «Krivaja»
- ekipiranje tima za realizaciju
- donošenje i usvajanje plana aktivnosti na organizovanju zavičajnog muzeja
- prikupljanje eksponata, pisanih i materijalnih dokaza
- otvaranje muzeja

Očekivani rezultati:

- uspostavljen i funkcionalan muzej
- doprinos turističkoj ponudi
- unapređenje kvaliteta življenja

Glavni indikatori:

- broj eksponata, pisanih i materijalnih dokaza prošlosti
- broj posjetilaca
- broj turista
- broj organizovanih posjeta

Projekat: 2.2.5.:   **Ski-liftovi**

Obzirom da na području općine Zavidovići postoje uslovi i za razvoj zimskog turizma, jedna od početnih aktivnosti je izgradnja ski-liftova, koji bi inicijalno privukli veći broj posjetilaca, pomogli promociji ovog područja, te stvorili preduslove za dalje razvijanje infrastrukture i pratećih djelatnosti, što bi dovelo do daljnjeg obogaćivanja ponude i proširenja turističke ponude i na zimski turizam.

Glavne aktivnosti:

- markiranje najpogodnijih lokacija za postavljanje ski-liftova
- iniciranje izrade, izrada i prihvatanje biznis-plana
- obezbjeđenje finansijskih sredstava
- izgradnja ski-liftova

Očekivani rezultati:

- izgrađeni ski-liftovi
- razvoj zimskog i sportskog turizma
- razvoj pratećih uslužnih djelatnosti
- obogaćivanje turističke ponude
- kreiranje novih radnih mjesta

Glavni indikatori:

- broj instaliranih ski-liftova
- broj korisnika ski liftova
- broj pratećih objekata

Projekat: 2.2.6.:   **Sportsko-rekreacioni tereni u Kamenici, Mitrovićima, Maoči i Kleku**

Investiranje u sport, pogotovo rekreativni je najefikasnije vođenje brige o zdravstvenom stanju stanovništva. Povećanje kulture rekreacije i sporta ima direktnog uticaja na smanjenje medicinskih troškova i povećanje radne sposobnosti stanovništva. Istovremeno razvoj sporta i rekreacijske kulture pruža mogućnosti mladim ljudima da žive zdravijim životom. Projekat o ulaganju u zdravstveni i rekreacioni turizam treba da doprinese stvaranju konkretnije turističke ponude u ovoj oblasti, koja trenutno ne postoji.

Glavne aktivnosti:

- identificiranje i markiranje optimalnih lokacija za izgradnju terena
- izrada projektne dokumentacije
- obezbjeđenje finansijskih sredstava
- izgradnja terena

Očekivani rezultati:

- izgrađena sportska infrastruktura u sklopu turističke ponude
- uključivanje većeg broja građana u sportsko-rekreacione aktivnosti
- omogućeno bavljenje sportom u prirodi
- poboljšani uvjeti za razvoj turizma

Glavni indikatori:

- broj izgrađenih sportskih terena
- broj korisnika

Projekat: 2.2.7.: Izrada suvenira općine

Kućna radinost, kao djelatnost, ne postoji na području općine Zavidovići. Uz odgovarajuću organizaciju mogli bi se okupiti brojne zanatlije koji bi kao produkt svog rada iznjedrili razne suvenire, koji bi mogli postati jedan od pečata općine. S druge strane, moguće je organizovati i različite natječaje koji bi rezultirali zanimljivim dizajnerskim rješenjima karakterističnih suvenira: Sve ove aktivnosti bi zasigurno privukli znatiželju turista, a svakako obogatili turističku ponudu.

Glavne aktivnosti:

- izrada plana aktivnosti
- organizovanje natječaja za izbor najboljih suvenira općine
- stvaranje povoljnosti, koje ohrabruju poduzetnike za bavljenje izradom suvenira
- poticanje kreativnih aktivnosti
- implementacija projekta i praćenje

Očekivani rezultati:

- realizacija suvenira
- povećan interes za izradu suvenira
- razvoj zanatstva i kućne radinosti
- promoviranje Zavidovića kao turističkog centra
- pozitivan uticaj na imidž Zavidovića kao turističkog centra
- razvoj zanatstva i kućne radinosti

Glavni indikatori:

- broj i vrsta dizajniranih suvenira
- broj proizvođača suvenira
- broj prodajnih mjesta

Projekat: 2.2.8.: Turistička karta

Za bilo kakvu ozbiljniju turističku ponudu, neophodno je imati kvalitetnu podrušku u smislu informisanja zainteresovanih, a prvi korak u tom pravcu je izrada turističke karte koja će objediniti cjelokupnu turističku ponudu i pružiti brz, jednostavan i jeftin uvid u sadržaj ponude.

Glavne aktivnosti:

- izbor nosioca izrade karte
- usaglašavanje sadržaja
- izrada karte
- distribucija i prodaja

Očekivani rezultati:

- pružanje detaljnih informacija o zavidovićkim turističkim destinacijama i isticanje njihovih komparativnih prednosti
- objedinjavanje informacija na nivou općine i jednostavan pregled svih turističkih destinacija, ponuda i sadržaja
- mogućnost standardizacije turističke ponude sa aspekta kvaliteta
- promovisanje Zavidovića na turističkom planu
- mogućnost informisanja neograničenog broja zainteresiranih
- kompletiranje turističke ponude

Glavni indikatori:

- broj distribuiranih karata
- broj prodatih karata
- broj turističkih posjeta

Projekat: 2.2.9.:   Štampanje promotivnih materijala

Implementacijom ovog projekta bi se kreirao bogat i raznovrstan izvor informacija o o turističkoj ponudi općine Zavidovići, koji bi omogućio zainteresovanim potencijalnim turistima da dobiju sve potrebne podatke o općini uključujući generalne informacije o raznolikim turističkim atrakcijama, smještajnim kapacitetima, načinima prevoza, kao i detalje o mogućnostima razonode, gastronomskoj ponudi, karakterističnim suvenirima i sl.

Glavne aktivnosti:

- izbor vrste i sadržaja promotivnih materijala
- usaglašavanje sadržaja i izgleda materijala predviđenih za štampanje
- izbor nosioca izrade promotivnih materijala
- izrada materijala
- distribucija i prodaja

Očekivani rezultati:

- pružanje detaljnih informacija o zavidovićkim turističkim destinacijama i isticanje njihovih komparativnih prednosti
- objedinjavanje informacija na nivou općine i jednostavan pregled svih turističkih destinacija, ponuda i sadržaja
- mogućnost standardizacije turističke ponude sa aspekta kvaliteta
- promovisanje Zavidovića na turističkom planu
- mogućnost informisanja neograničenog broja zainteresiranih
- kompletiranje turističke ponude
- povećanje broja turističkih posjeta
- stvaranje pozitivnog imidža općine Zavidovići kao turističkog centra

Glavni indikatori:

- broj distribuiranog promotivnog materijala
- broj prodanog promotivnog materijala
- broj turističkih posjeta
- broj zaposlenih u sektoru turizma

Projekat: 2.2.10.: Promocija turističkih potencijala na štampanim i elektronskim medijima

Implementacijom ovog projekta bi se kreirao jedinstven informacioni sistem o turističkoj ponudi općine Zavidovići, koji bi omogućio zainteresovanim potencijalnim turistima da dobiju sve potrebne podatke o općini uključujući generalne informacije o raznolikim turističkim atrakcijama, smještajnim kapacitetima, načinima prevoza, kao i detalje o mogućnostima razonode, gastronomskoj ponudi, karakterističnim suvenirima i sl.

Glavne aktivnosti:

- analiza stanja turističke ponude i potražnje
- pravljenje baze podataka
- dogovor sa relevantnim akterima o sadržaju i načinu izrade turističke prezentacije općine
- realizacija, održavanje i monitoring projekta kontinuirane promocije

Očekivani rezultati:

- urađena i redovno ažurirana web stranica
- uspješna distribucija i promocija štampanog promotivnog materijala
- napravljen dodatni promotivni materijal

Glavni indikatori:

- % povećanja broja posjeta općini
- % povećanja broja noćenja

Projekat: 2.2.11.: Stvaranje preduslova za jačanje lovnog i ribolovnog turizma

Općina Zavidovići je izuzetno bogata tekućom vodom, a jedna o karakteristika grada je i to što leži na tri rijeke. Ovaj prirodni potencijal pruža realne osnove za razvoj lovnog i ribolovnog turizma. Međutim, da bi se to i realizovalo potrebno je stvoriti neophodne preduslove, što uključuje širok dijapazon aktivnosti, a svakako i angažovanje određenih finansijskih sredstava. Kao prvi preduslov za ovo je izrada holističke studije izvodljivosti o razvoju lovnog i ribolovnog turizma na ovom području.

Glavne aktivnosti:

- iniciranje pripreme studije
- odabir institucije za izradu ove studije
- priprema, izrada i prihvatanje studije
- realizacija

Očekivani rezultati:

- napravljena studije
- razvoj lovnog i ribolovnog turizma
- obogaćena turistička ponuda

Glavni indikatori:

- realizovane aktivnosti iz studije
- broj manifestacija i takmičenja
- broj posjeta
- broj kreiranih radnih mjesta

Projekat: 2.2.12.: Uvezivanje postojećih smještajnih kapaciteta u smislu komercijalizacije

Jedan od osnovnih preduslova za kvalitetnu turističku ponudu jeste i ponuda smještajnih kapaciteta primjerena potražnji. Trenutna situacija je da smještajni kapaciteti postoje, međutim nisu uvezani, što i nije neophodno kada su pitanju smještajni kapaciteti hotelsko-motelskog tipa. Međutim, uvezivanje je neophodno obzirom da na područjima turističkih destinacija postoje brojne vikendice pogodne za smještaj, s tim da su i vlasnici saglasni sa izdavanjem istih. Trenutna situacija je takva da postoji izdavanje vikendica, ali u sopstvenom aranžmanu vlasnika, bez bilo kakvog institucionalnog oblika ili uvezivanja ponude, što je neopodno ukoliko se ponuda želi uozbiljiti.

Glavne aktivnosti:

- analiza stanja ponude i potražnje smještaja
- pravljenje baze podataka o smještajnim kapacitetima
- dogovor sa relevantnim akterima o načinu uvezivanja i dalje saradnje
- realizacija, održavanje i monitoring projekta

Očekivani rezultati:

- osposobljavanje objekata i prateće infrastrukture za kvalitetan prijem i smještaj gostiju
- razvoj ljetnog, zimskog, lovnog i sportsko-rekreativnog turizma
- povećanje zaposlenosti

Glavni indikatori:

- broj gostiju
- broj zaposlenih

Projekat: 2.2.13.: Jačanje manifestacionog turizma (sajmovi, turniri, simpozijumi...)

Bogata, odnosno kompletna turistička ponuda je nezamisliva bez raznih kulturnih, sportskih i drugih manifestacija, koje će popuniti eventualne praznine u ponudama, u manje atraktivnim sezonama i sl. Ovisno o uspješnosti organizacije, atraktivnosti i sl. ove manifestacije mogu biti i neovisne atrakcije koje privlače turiste, a ujedno obogaćuju i kvalitet življenja na ovim prostorima.

Glavne aktivnosti:

- tradicionalno godišnje organiziranje atraktivnih kulturnih, sportskih, zabavnih i sajamskih sadržaja sa ciljem obogaćivanja turističke ponude, ali i obogaćivanja društvenog života, naročito u ljetnom periodu
- omogućavanje učešća mladih u programu manifestacije

Očekivani rezultati:

- zadovoljenje kulturno—obrazovnih potreba stanovništva, posebno školske djece i omladine
- puna afirmacija ustanove s dugogodišnjom tradicijom

Glavni indikatori:

- broj organizovanih kulturnih, sportskih i zabavnih događaja
- broj aktivnih učesnika
- posjećenost manifestacija

Projekat: 2.2.14.: Uvezivanje lokalne turističke ponude sa širom regionalnom ponudom

Razvijen turizam, kao industrija, iziskuje dobru mrežu turističkih ureda, kao vođa kompletne turističke scene. Uvezivanje turističkih ureda i lokalne turističke ponude neophodno je radi povećanja privlačnosti šireg područja, što doprinosi privlačnosti i pojedinačnih destinacija. Ovakvo uvezivanje pomaže i obogaćivanju lokalne ponude, jer se ponude susjednih općina mogu uklopiti na način opopunjavanja eventualnih praznina turističke ponude u određenim sezonama.

Glavne aktivnosti:

- identificiranje ponude drugih mjesta
- identificiranje relevantnih partnera
- organizovanje kontakata i sastanaka
- osmišljavanje načina uvezivanja, zajedničke ponude i utvrđivanje zajedničkog interesa

Očekivani rezultati:

- uvezane turističke ponude na regionalnom nivou
- veći broj posjeta
- kreiranje novih radnih mjesta
- bogatija ponuda

Glavni indikatori:

- broj ostvarenih kontakata
- broj uvezanih partnera
- broj posjeta

Projekat: 2.2.15.: Promocija seoskog turizma

Jedan od potpuno neiskorištenih vidova turizma je seoski turizam, u kome leži veliki potencijal za našu općinu. Na području općine psotoji nemali broj sela, koja bi uz malo

ulaganja i truda, mogla ponijeti epitet eko-sela, u kojima se promoviše zdrav način življenja. Nedirnuta priroda, rijeke, šume pružaju idealne uslove za stvaranje interesantnih turističkih destinacija ove vrste. Autentičnost i primamljivost zavidovičkih eko-sela se još više pojačava ako se ovome dodaju razni kulinarski specijaliteti napravljeni od zdrave hrane, kulturna baština, mogućnost provođenja aktivnog odmora. Promocija seoskog turizma je neophodna obostrano i potencijalnim pružaocima usluga da prepoznaju potencijal koji u sebi nosi ovaj vid turizma, a naravno i potencijalnim turistima.

Glavne aktivnosti:

- odabir lokacija
- izrada tehničkog plana implementacija
- edukacija i priprema seoskog stanovništva koje bi se uključilo u projekat
- priprema objekata za prihvat turista
- poboljšanje infrastrukture u i oko sela
- promotivna kampanja

Očekivani rezultati:

- uspostavljeno i promovisano selo koje je dio turističke ponude
- procijenjena mogućnost replikacije projekta u drugim selima

Glavni indikatori:

- broj sudionika u projektu (turističke organizacije, poljoprivrednici, MSP itd.)
- broj posjeta i noćenja u selima
- dohodak ostvaren ovom aktivnošću

3. Razvoj poljoprivrede i ruralnih područja

Ovaj program sadrži sve projekte, koji se odnose na poboljšanje poljoprivredne djelatnosti i razvoj ruralnih područja općine. Svi projekti su grupisani u slijedeće potprograme:

3.1. Razvoj agro-biznisa

3.2. Razvoj ruralnih područja

3.1. Potprogram: Razvoj agro-biznisa

Usprkos potencijalu općine, agro-biznis, sa većom dodatnom vrijednošću, je još uvijek nedovoljno razijen. Primarni cilj ovog pod-programa je stimuliranje razvoja agro-biznisa na općini, gdje bi se ova aktivnost fokusirala na MSP, odnosno porodični biznis. Projekti su međusobno neovisni jedni o drugima.

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru 2005.-2010. godine.

Projekat: 3.1.1.: Osnivanje klastera jagodičastog voća

Općina ima odlične prirodne mogućnosti za proizvodnju jagodičastog voća. Velika korist se može ostvariti uz razumne troškove, organiziranjem aktivnosti koje se odnose na proizvodnju plodova koji odgovaraju traženim standardima kvaliteta. Otežavajuća okolnost i razlog nerazvijenosti ovog vida proizvodnje je nepsotojanje kanala distribucije i tehničke pomoći mnogobrojnim usitnjenim potencijalnim proizvođačima, pa i prerađivačima. Svrha projekta je unapređenje ovog vida poljoprivredne proizvodnje što će doprinijeti ekonomskoj održivosti života na selu.

Glavne aktivnosti:

- tehničko i institucionalno uspostavljanje klastera
- organizovanje i uvezivanje u klaster postojećih proizvođača
- istraživanje tržišta i uspostavljanje poslovnih veza
- organizovanje kuporprodaje na veliko. Pakovanje i plasman
- organizovanje marketinga i plasmana

Očekivani rezultati:

- tehnički i kadrovski uspostavljen kalster

Glavni indikatori:

- broj uvezanih proizvođača
- broj osiguranih savjetodavnih usluga
- kvantitativno i kvalitativno povećanje proizvodnje
- % klijenata koji su zadovoljni pruženim uslugama

Projekat: 3.1.2.: Organizovanje otkupa i prerade mlijeka

Općina Zavidovići raspolaže velikim potencijalom za proizvodnju mlijeka i mliječnih proizvoda. Organizirana proizvodnja i nastup proizvođača je na niskom nivou, što je nedjelotvoran odgovor na tržišne potrebe, dok je istovremeno uvoz ovih proizvoda velik. Realizacija ovog projekta je organizacijski korak naprijed i mjera je koja doprinosi stvaranju snažnog proizvodnog sektora mliječnih proizvoda.

Glavne aktivnosti:

- organiziranje i uvezivanje postojećih proizvođača kroz postojeće zadruge
- tehnološko poboljšanje proizvodnje
- proširenje kapaciteta
- primjena najviših standarda u proizvodnji
- zajednički marketinški nstup

Očekivani rezultati:

- proizvođači i prerađivači mlijeka organizirani kroz zadrugu
- unaprijeđen kvalitet mlijeka i mliječnih proizvođača
- obezbijeđen otkup proizvoda

- postignut održivi razvoj ruralnih sredina

Glavni indikatori:

- povećanje sektora primarne proizvodnje mlijeka
- kvantitativno i kvalitativno povećanje prerade mlijeka
- povećanja broj MSP u ovom prerađivačkom sektoru

Projekat: 3.1.3.:   Jačanje postojećih zadruga i udruženja poljoprivrednika

Da bi se ojačala konkurentnost poljoprivrede, potrebno je osnovati poljoprivredne zadruge i udruženja. Pošto važnost ovih organizacionih oblika poljoprivrednih proizvođača još uvijek nije priznata, nisu dovoljno razvijena, kako na općini, tako i na cijeloj regiji. Stoga, potrebna je tehnička podrška, koju pružaju iskusnije institucije. Podrška ne bi bila usmjerena samo na poljoprivredna udruženja i zadruge, nego bi možda i više bila usmjerena na holističku poljoprivrednu strategiju, koja bi se mogla implementirati kroz odgovarajuća poljoprivredna udruženja i zadruge. Očekuje se da se u okviru projekta kreira poljoprivredna karta regije, umreže mali tržišno orjentisani poljoprivredni proizvođači sa prerađivačima i kanalima distribucije, unaprijede tehničke karakteristike proizvoda. Realizacijom ovog projekta bi se također ostvarilo i planiranje proizvodnje u seoskim domaćinstvima, unaprijedili prerađivački kapaciteti, te razvijle i promovisale karakteristične robne marke.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za implementaciju
- izrada poljoprivredne karte regije
- izbor oglednih poljoprivrednih proizvođača
- promocija procesa jačanja zadruga i udruženja
- umrežavanje proizvođača sa kanalima distribucije i prerađivačima
- transfer tehnologija, poboljšanje postojećih i izgradnja novih prerađivačkih kapaciteta
- marketing
- organizovanje poljoprivrednih sajmova i izložbi

Očekivani rezultati:

- ojačane i funkcionalne zadruge i udruženja poljoprivrednika
- povećana poljoprivredna proizvodnja
- povećana raznovrsnost proizvoda
- povećan broj poljoprivrednih proizvođača, MSP i porodičnih biznisa u oblasti proizvodnje i prerade hrane

Glavni indikatori:

- broj umreženih poljoprivrednih proizvođača i godišnja stopa rasta
- % povećanja održive poljoprivredne proizvodnje
- % povećanja poljoprivrednih prerađevina

Projekat: 3.1.4.:   Izgradnja hladnjača i sušara

Kao preduslov za uspješan i razvijen agro-biznis u oblasti prikupljanja šumskih plodova, prikupljanja i proizvodnje ljekobilja, proizvodnje jagodičastog voća neophodno je primjenjivati savremene tehnologije skladištenja i čuvanja proizvoda, a to prije svega znači nabavka i stavljanje u funkciju i na raspolaganje hladnjača i sušara.

Glavne aktivnosti:

- identificiranje potreba, odnosno kapaciteta i vrste hladnjača i sušara
- identificiranje optimalnih lokacija za njihov smještaj
- preduzimanje aktivnosti za nabavku hladnjača i sušara
- određivanje pravnog lica koje će raspolagati hladnjačama i sušarama
- određivanje uslova korištenja hladnjača i sušara

Očekivani rezultati:

- nabavljene potrebne hladnjače i sušare
- iskorištene hladnjače i sušare (u punoj upotrebi)

Glavni indikatori:

- broj nabavljenih hladnjača i sušara
- broj korisnika hladnjača i sušara
- povećanje proizvodnje i prikupljanja voća i bilja

Projekat: 3.1.5.:   **Organizovanje otkupa i ljekobilja i šumskih plodova**

Na većem dijelu općine postoje povoljni prirodni uslovi i iskustvo za proizvodnju ljekovitog i aromatičnog bilja i prikupljanje šumskih plodova, ali nedostaju kanali distribucije i tehničke pomoći mnogobrojnim usitnjenim potencijalnim proizvođačima i prerađivačima. Svrha projekta je unapređenje ovog vida poljoprivredne proizvodnje što će doprinijeti ekonomskoj održivosti života na selu.

Glavne aktivnosti:

- izbor lokacije, adaptacije skladišnog prostora za otkup i doradu
- organizovanje i uvezivanje u zadruge i udruženja postojeće uzgajivače aromatskog i ljekovitog bilja, te šumskih plodova
- istraživanje tržišta i uspostavljanje poslovnih veza
- organizovanje kupoprodaje na veliko, pakovanje i plasman
- aktivnosti za certifikaciju odabranih proizvoda za odabrana tržišta

Očekivani rezultati:

- organizovanje postojećih proizvođača kroz zadruge i udruženja poljoprivrednika
- povećana poljoprivredna proizvodnja
- povećan broj poljoprivrednih proizvođača, MSP i porodičnih biznisa u oblasti prikupljanja i proizvodnje i prerade aromatskog i ljekovitog bilja, te šumskih plodova

Glavni indikatori:

- broj uvezanih skupljača i proizvođača
- broj osiguranih savjetodavnih usluga
- kvantitativno i kvalitativno povećanje otkupljenih plodova i bilja

Projekat: 3.1.6.: Planski razvoj proizvodnje pčelinjih proizvoda

Općina Zavidovići raspolaže potencijalom i za proizvodnju svih pčelarskih proizvoda, kao i sa mogućnošću proizvodnje eko-meda koji je tražen i visoko cijenjen na dvropskom tržištu. Problem je u nedovoljnoj kvantitativnoj proizvodnji, lošoj organiziranosti pčelarskih subjekata i nepostojanju ozbiljnih finansijera za ovakve projekte. Organizovanje proizvođača pčelarskih proizvoda i planska proizvodnja, uz kontrolu kvalitata meda i ostalih pčelinjih proizvoda, bi potpomoglo rješavanju gore pomenutih problema.

Glavne aktivnosti:

- okupljanje što većeg broja pčelara
- edukacija u prevenciji bolesti pčela
- primjena savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća u proizvodnji

Očekivani rezultati:

- organizovani proizvođači meda i ostalih pčelarskih proizvoda
- med i ostali pčelarski proizvodi certificirani od strane certifikacijskih kuća
- povećana zaposlenost u ovom sektoru

Glavni indikatori:

- minimalno 50% pčelara organizovano i uvezano
- tehnološko osavremenjivanje proizvodnje
- % smanjenja oboljenja pčela
- % godišnjeg povećanja broja pčelara

Projekat: 3.1.7.: Uvezivanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivača

Uvezivanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivača doprinijeće ekonomskoj održivosti sela i stvaranju konkurentnih proizvoda u industriji hrane. Očekuje se da se u okviru projekta kreira poljoprivredna karta općine, umreže mali, tržišno orjentisani proizvođači sa prerađivačima i kanalima distribucije, unaprijede tehničke karakteristike proizvoda. Realizacijom ovog projekta bi se takođe ostvarilo i planiranje proizvodnje u seoskim domaćinstvima i unaprijedili prerađivački kapacitaci.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za implementaciju
- izrada poljoprivredne karte regije
- izbor oglednih poljoprivrednih proizvođača
- promocija uvezivanja poljoprivrednih proizvođača i prerađivača
- umrežavanje proizvođača sa kanalima distribucije i prerađivačima
- marketing
- organizovanje poljoprivrednih sajmova i izložbi

Očekivani rezultati:

- uvezani proizvođači i prerađivači
- organizovani poljoprivredni sajmovi i izložbe

Glavni indikatori:

- broj umreženih poljoprivrednih proizvođača
- % godišnjeg povećanja broja umreženih poljoprivrednih proizvođača
- % povećanje poljoprivrednih preradevina

Projekat: 3.1.8.: Organizovanje edukativnih seminara iz oblasti poljoprivredne proizvodnje

Investiranje u edukaciju je najbolji način za razvoj poljoprivredne proizvodnje i razvoju konkurentnosti. Stoga, potrebno je osmisliti širok spektar edukativnih seminara, različitih kurseva i sl. usklađenih sa stvarnim potrebama poljoprivrednih proizvođača. Broj, sadržaj i forma seminara, kurseva, predavanja i prezentacija će se zasnivati na ispitivanju potreba.

Glavne aktivnosti:

- ispitivanje potreba (analiza)
- pripremanje seminara, kurseva, prezentacija
- obezbjeđenje predavača
- angažovanje učesnika
- implementacija i praćenje (evaluacija)

Očekivani rezultati:

- povećano tehničko znanje poljoprivrednih proizvođača
- savremenija, intenzivnija poljoprivredna proizvodnja

Glavni indikatori:

- broj kurseva
- broj trenera
- broj učesnika
- rezultati evaluacije
- porast poljoprivredne proizvodnje

Projekat: 3.1.9.: Plastenički praktikum

Investiranje u edukaciju je najbolji način za razvoj poljoprivredne proizvodnje i razvoju konkurentnosti. Stoga, kao direktan vid podrške potrebno je izraditi plastenički praktikum koji bi na jasan i pristupačan način obradio sve specifičnosti, pravila, zahtjeve i prednosti ovakve proizvodnje, te ga učiniti dostupnim svim zainteresovanim na području općine.

Glavne aktivnosti:

- izbor autora praktikuma
- odobravanje sadržaja
- štampanje

- distribucija
- evaluacija praktikuma

Očekivani rezultati:

- odštampan praktikum
- velik broj korisnika
- povećanje znanja o plasteničkoj proizvodnji
- povećan broj plastenika
- povećana količina hrane iz plasteničke proizvodnje na tržištu

Glavni indikatori:

- broj odštampanih praktikuma
- broj novih plastenika
- % povećanja proizvoda iz plastenika u odnosu na klasičnu poljoprivrednu proizvodnju

Projekat: 3.1.10.: Lokalni razvojni fond za poljoprivredu

Analize su pokazale da je pristup komercijalnim kreditima posebno otežan za poljoprivredne proizvođače. Iz tih razloga se ovaj projekat fokusira na vid podrške poljoprivrednoj proizvodnji kojim se uz puno povoljnije uslove, primjerenije karakteristikama poljoprivredne proizvodnje, omogućava pristup finansijskim sredstvima neophodnim za modernizaciju, proširenje ili započinjanje poljoprivredne djelatnosti. Očekuje se da će se uspostavljanjem takvog fonda unaprijediti poljoprivredna proizvodnja na općini i uspostaviti finansijska osnova za pokretanje novih ili širenje postojećih agrobiznisa, te uvesti instrumenti poslovnog planiranja.

Glavne aktivnosti:

- uspostavljanje i registrovanje lokalnog razvojnog fonda
- obezbjeđivanje sredstava za fond
- uspostavljanje saradnje sa bankama i drugim institucijama
- promocija fonda prema proizvođačima, prehrambenoj industriji i tržištu

Očekivani rezultati:

- formiran i funkcionalan fond
- povećan nivo poljoprivredne proizvodnje
- ostvarena finansijska samoodrživost poljoprivrednih proizvođača

Glavni indikatori:

- broj korisnika fonda
- % ukupnog investiranja
- postotak vraćenih kredita i uvećanje fonda

3.2. Potprogram: Razvoj ruralnih područja

Općina ima velik potencijal za razvoj poljoprivrede, međutim otežavajuće okolnosti su nedostatak poslovne infrastrukture za poljoprivredu, nestimulirajuće poslovno okruženje za

poljoprivredu, te nedostatak bilo kakvih dodatnih sadržaja u ruralnim područjima koji bi ih učinili privlačnijima za ostanak mlađe populacije.

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru od četiti godine (2006.-2009.)

Projekat: 3.2.1.:   Uspostavljanje subcentara na području općine

Razvoj sela i razvoj poljoprivrede je od velike važnosti za ekonomski razvoj općine Zavidovići. Sve analize govore da općina ima vrlo povoljne prirodne resurse i velike mogućnosti za razvoj poljoprivrede. S druge strane, mnogim ruralnim naseljima nedostaju dobre komunikacijske veze, sistemi vodovoda i kanalizacije, te telekomunikacije, o organizovanim kulturnim manifestacijama da i ne govorimo. Kroz ovaj projekat, formiranjem subcentara, poboljšale bi se mogućnosti obezbjeđenja većeg broja komunalnih usluga karakterističnih za urbanizirane sredine. Ovo bi umnogome povećalo privlačnosti sela kao mjesta za život, a samim tim potaklo mlade da svoj život organizuju u ruralnim područjima, što za sobom povlači i pokretanje poduzetništva i razvoj agro-biznisa.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za implementaciju
- urbanističko lociranje i definiranje subcentara
- pomoć pri implementaciji projekata povezanih sa razvojem sela

Očekivani rezultati:

- definirana tri glavna subcentra
- obezbijeđene komunalne usluge
- razvijena komunalna infrastruktura
- povećana samoodrživost sela

Glavni indikatori:

- broj formiranih subcentara
- % povećanja broja porodica u ruralnom dijelu općine
- broj obezbijeđenih komunalnih usluga

Projekat: 3.2.2.:   Uspostavljanje programa podrške organizovanja kulturnih i sportskih događaja na selu

Razvoj sela i razvoj poljoprivrede je od velike važnosti za ekonomski razvoj općine Zavidovići. Sve analize govore da općina ima vrlo povoljne prirodne resurse i velike mogućnosti za razvoj poljoprivrede. S druge strane, mnogim ruralnim naseljima nedostaju dobre komunikacijske veze, sistemi vodovoda i kanalizacije, te telekomunikacije, o organizovanim kulturnim i sportskim manifestacijama da i ne govorimo. Kroz ovaj projekat, organizovanja kulturnih i sportskih manifestacija umnogome bi se povećala privlačnosti sela kao mjesta za život, a samim tim potaklo mlade da svoj život organizuju u ruralnim područjima, što za sobom povlači i pokretanje poduzetništva i razvoj agro-biznisa.

Glavne aktivnosti:

- analiza kulturnih i sportskih potreba u ruralnim područjima
- osmišljavanje aktivnosti, kao i njihova učestalost
- obezbjeđivanje sredstava
- ekipiranje tima za realizaciju
- organizovanje manifestacija

Očekivani rezultati:

- obogaćen život u ruralnim područjima
- povećana privlačnost sela za mlađu populaciju

Glavni indikatori:

- broj kulturnih i sportskih manifestacija
- broj posjetilaca
- % povećanja broja porodica u ruralnom dijelu općine

4. Jačanje i razvoj okruženja

Ovaj program sadrži sve projekte, koji se odnose na poboljšanje životne okoline. Ovi projekti su grupisani u slijedeće potprograme:

4.1. Zaštita životne okoline u općini i poboljšanje kvaliteta življenja

4.1. Potprogram: Zaštita životne okoline u općini i poboljšanje kvaliteta življenja

Zaštita životne okoline je problem, koji bi se trebao redovno tretirati, poboljšavajući ga stalno nametanjem viših i viših ekoloških standarda, u svim aspektima života i podizanjem svijesti o važnosti očuvanja istog.

Veoma bitan aspekt kvaliteta življenja je sport i kulturni život, sa fokusom na rekreaciju. Poboljšanje kvaliteta sportskog, rekreativnog i kulturnog života je u pozitivnoj korelaciji sa kvalitetom življenja. Njegove prednosti vode ka smanjenju broja ovisnika, smanjenju medicinskih i socijalnih troškova itd.

Ovaj program obuhvata sve projekte, u cilju poboljšanja kvaliteta življenja i očuvanja životnog okruženja u regiji.

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru 2005.-2010. godine.

Projekat: 4.1.1.: Eko-kamp

Ovaj projekat bi, pored mladih općine Zavidovići, trebao obuhvatiti mlade iz cijele regije. Osnovni ciljevi su usmjereni na educiranje mladih iz oblasti ekologije, podizanje ekološke svijesti, te pružanje pomoći da postanu odgovorni članovi društva. Ovi eko-kampovi bi bili prilagođeni uzrastu, profilu slušalaca i mjestu gdje se vrši edukacija. Očekuje se da će eko-kampovi doprinijeti kreiranju nove ekološke kulture, prvenstveno među djecom.

Glavne aktivnosti:

- identifikacija lokacije, opremanje i personalno ekipiranje rukovodstva eko-kampa
- organizovanje kreativnih radionica radi profilisanja rada eko-kampa
- izrada plana rada eko-kampa i programa edukacije po različitim profilima polaznika
- promocija rada eko-kampa u sredstvima javnog informisanja
- izrada baze podataka o polaznicima

Očekivani rezultati:

- formiran i funkcionalan eko –kamp
- podignut nivo ekološke svijesti omladine

Glavni indikatori:

- broj educiranih polaznika u prvoj godini
- broj održanih radionica i broj polaznika po radionicama

Projekat: 4.1.2.: Edukacija djece i ostalog stanovništva na temu ekologije

Cilj ovog projekta je sprječavanje zagađenja okoliša putem povećanja nivoa svijesti stanovništva kroz uspostavljanje ekološkog edukacionog sistema. Ekološki edukacioni sistem čini zbir različitih načina educiranja svih kategorija populacije općine o stanju u okolišu i mjerama zaštite. Pored adekvatne edukacije, za podizanje ekološke svijesti potrebno je izgraditi i integralni sistem informisanja. Edukacija treba biti provedena u domaćinstvima, vrtićima, školama, ustanovama i preduzećima, kako kod urbanog, tako i kod ruralnog stanovništva.

Glavne aktivnosti:

- izrada programa ekološke edukacije po uzrastima i strukovnim profilima populacije
- sačinjavanje plana aktivnosti
- izrada baze podataka o provedenoj edukaciji

Očekivani rezultati:

- vidna promjena u odnosu stanovništva prema okolini
- primjena ekološki prihvatljivih načina proizvodnje

Glavni indikatori:

- broj educiranih građana
- broj održanih radionica, seminara, emisija, okruglih stolova i sl.

Projekat: 4.1.3.: Uređenje korita rijeka i uklanjanje «divljih» deponija

Na području općine Zavidovići postoji veliki broj manjih i većih nekontrolisanih («divljih») deponija otpada, koje su nastale u proteklim godinama. Činjenica je da su mnoge od tih deponija u neposrednoj blizini naseljenih mjesta, poljoprivrednih dobara i kaptiranih izvora pitke vode, što direktno ugrožava stanovništvo tih područja. Uklanjanje deponija bi se zasnivao na programu uklanjanja koji bi se realizovao paralelno sa uspostavljanjem organizovanog prikupljanja, odvoza i zbrinjavanja otpada.

Pored ovog, a nakon uklanjanja deponije iz blizine glavnih vodotoka, provešće se i aktivnosti na uređenju korita rijeka, što će doprinijeti ne samo očuvanju okoliša, nego i oplemenjivanju prostora, poboljšanja turističke ponude i kvaliteta života uopće.

Glavne aktivnosti:

- snimanje stanja na terenu
- izrada baze podataka o postojećim «divljim» deponijama
- izrada plana na sanaciji postojećih «divljih» deponija
- izrada projektne dokumentacije uređenja korita
- izbor nosioca izrade projekta
- obezbjeđenje finansijskih sredstava
- odabir izvođača za uklanjanje deponija, kao i za uređenje obala

Očekivani rezultati:

- identifikovane glavne «divlje» deponije
- izrađen plan sanacije
- uklonjene deponije
- izrađen projekat uređenja obala
- realizovan projekat uređenja obala

Glavni indikatori:

- aktivnosti preduzete na osnovu plana uklanjanja i sanacije deponija
- dužina regulisanih korita i uređenih obala

Projekat: 4.1.4.: Botanički park i eko bašte

U cilju podizanja kvaliteta života, kao i poboljšanja turističke ponude, planirana je izrada botaničkog parka i eko bašte. Svrha ovog projekta je omogućavanje školskoj omladini, kao i stanovništvu općine, te turistima da se upoznaju sa karakterističnom florom ovog područja, kao i sa nekim endemskim vrstama koje tu rastu. Eko bašte bi pomogle edukaciji i podizanju nivoa ekološke svijesti omladine kroz praktičan rad i osvarenje dodatne vrijednosti.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za realizaciju
- identificiranje lokacija za park i baštu
- definiranje sadržaja parka
- izrada plana aktivnosti
- realizacija plana

Očekivani rezultati:

- određene lokacije
- formiran park i bašta
- realizovane planirane aktivnosti

Glavni indikatori:

- broj posjetilaca
- broj učesnika u obrađivanju eko-bašte

Projekat: 4.1.5.: Izrada LEAP-a

Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) je proces i dokument u skladu sa međunarodnim propisima koji je primijenjen u mnogim lokalnim zajednicama. On predstavlja plan aktivnosti u oblasti životne sredine na lokalnom nivou. Ovaj plan identifikuje prioritete u oblasti životne sredine na nivou zajednice i uspostavlja i implementira planove upućene ovim prioritetima. Posljednjih godina ovaj proces se uspješno primjenjuje u zemljama centralne i istočne Evrope. Primjena ove metodologije prilikom utvrđivanja ekoloških problema i određivanja prioriternih akcija je preduslov međunarodne pomoći i saradnje. Proces Lokalnog ekološkog plana podrazumijeva informisanje i obrazovanje javnosti, uključivanje svih zainteresovanih strana (organi lokalne uprave, biznis sektor, stručne institucije, nevladine organizacije) u proces, uspostavljanje saradnje sa državnim i međunarodnim organizacijama i institucijama, iznalaženje fondova za ekološke programe i izradu plana. Lokalni ekološki akcioni plan je i dokument koji određuje strategiju, plan aktivnosti, nosioce zadataka, rokove i potrebna sredstva za njegovu realizaciju.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za realizaciju
- uključivanje svih zainteresovanih u izradu LEAP-a
- organizovanje radionica
- izrada plana

Očekivani rezultati:

- problemi u oblasti životne sredine u zajednici identifikovani, procijenjeni i rangirani
- izrađen LEAP

Glavni indikatori:

- broj realizovanih projekata

Projekat: 4.1.6.: Ekološko ostrvo (reciklažno dvorište)

Svrha ovog projekta je realizacija konkretnog primjera korištenja otpada za dalju proizvodnju, te daljnjeg podizanja ekološke svijesti, kroz mijenjanje navika lokalnog stanovništva, kada je u pitanju produkcija, odlaganje, iskorištavanje i zbrinjavanje kućnog otpada.

Glavne aktivnosti:

- određivanje lokacije/a za ekološko ostrvo (ostrva)
- promotivno-edukativna kampanja o ekološkim ostrvima
- obavezivanje pravnih i fizičkih lica da otpad pogodan za reciklažu predaju u reciklažna dvorišta
- osmišljavanje poticajnih mjera za stanovništvo radi korištenja ekoloških ostrva

Očekivani rezultati:

- formirana i funkcionalna ekološka ostrva

Glavni indikatori:

- broj ekoloških ostrva
- količina prikupljenog otpada
- količina recikliranog otpada

Projekat: 4.1.7.: Toplifikacija grada

Problem toplifikacije grada je aktuelan već godinama, bez adekvatnog rješenja. Dio infrastrukture je izgrađen, ali nije u funkciji, a s druge strane iz godine u godinu sve je veći broj malih kotlovnica koje povećavaju stepen zagađenja zraka. Svrha projekta je da se, kroz iskorištenje kapaciteta energane IP «Krivaja» obezbijedi kvalitetno i ekonomskih prihvatljivo zagrijavanje stambenih i poslovnih prostora na području urbanog dijela općine.

Glavne aktivnosti:

- izrada projektne dokumentacije
- obezbjeđenje potrebnih sredstava
- realizacija projekta

Očekivani rezultati:

- utvrđen najracionalniji način grijanja na gradskom području
- izrazio smanjenje zagađenja zraka
- poboljšanje kvaliteta življenja gradskog stanovništva

Glavni indikatori:

- broj korisnika
- cijena grijanja

Projekat: 4.1.8.: Promjena namjene vodovodnih azbestnih cijevi u kanalizacione cijevi

Gradski vodovod, kojim se pitkom vodom snabdijeva velik dio urbanog područja, sastoji se od azbest-cementnih cijevi koje su prijetnja zdravlju i čija zamjena se planira već godinama. Svrha projekta je pokušaj da se najekonomičnije riješi pitanje i vodosanbdijevanja i odvodnje otpadnih voda. Naime, trasa sadašnjeg vodovoda bi se djelomomogla iskoristiti kao kolektor za prikupljanje otpadnih voda, dok bi novi cjevovod za vodosanbdijevanje bio od ekološki i zdravstveno prihvatljivih materijala.

Glavne aktivnosti:

- izrada projektne dokumentacije

- obezbjeđenje sredstava
- izbor izvođača
- realizacija

Očekivani rezultati:

- azbest-cementne cijevi zamijenjene
- postojeći magistralni vod iskorišten kao kolektor za otpadne vode
- kvalitetno riješeno pitanje vodosnabdijevanja i odvodnje otpadnih voda

Glavni indikatori:

- dužina zamijenjenih AC cijevi
- dužina kolektora
- broj korisnika gradskog vodovoda
- broj korisnika gradskog kanalizacionog sistema

Projekat: 4.1.9.: Izgradnja nove trase vodovoda Suha – grad Zavidovići

Kao preduslov iskorištenja postojeće trase vodovoda, sa AC cijevima, kao kolektora otpadnih voda, neophodno je izgraditi novu trasu vodovoda, čime bi se postojeća trasa oslobodila i omogućila izrada kolektora.

Glavne aktivnosti:

- izrada projektne dokumentacije
- obezbjeđenje sredstava
- izbor izvođača
- realizacija

Očekivani rezultati:

- definisana nova trasa magistralnog voda
- azbest-cementne cijevi zamijenjene
- kvalitetno riješeno pitanje vodosnabdijevanja i odvodnje otpadnih voda

Glavni indikatori:

- dužina nove trase
- broj korisnika gradskog vodovoda

Projekat: 4.1.10.: Izrada filterskih postrojenja na vodovodima

Obzirom da je vrlo često zamućenje vode iz gradskog vodovoda, naročito u kišnim periodima, neophodno je izgraditi filtersko postrojenje na vodovodu, što bi spriječilo zamućivanje i poboljšalo kvalitet vode za piće.

Glavne aktivnosti:

- izrada projektne dokumentacije
- obezbjeđenje sredstava
- realizacije
-

Očekivani rezultati:

- izgrađeno filtersko postrojenje
- kvalitetnija voda za piće

Glavni indikatori:

- rezultati analize vode za piće

Projekat: 4.1.11.: Program zaštite od poplava, erozije zemljišta i klizišta

U posljednjih nekoliko godina, nakon većih padavina, došlo je do poplava koje su pored velike direktne materijalne štete izazvale i aktiviranje velikog broja novih klizišta, te uništavanje kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta usljed erozije. Radi efektivnog i efikasnog rješavanja ovog problema, kao i ozbiljnog kandidovanja projekta sanacije i prevencije potencijalnim donatorima, neophodno je problemu pristupiti sistemski, te izradi Program kojim će se analizirati stanje, iskazati potrebe, u smislu radova i finansija, te način izvođenja.

Glavne aktivnosti:

- donošenje odluke o izradi Programa
- odabir institucije za izradu programa
- usaglašavanje mjera predloženih u Programu
- usvajanje Programa

Očekivani rezultati:

- usvojen Program zaštite od poplava, erozije zemljišta i klizišta
- implementacija Programa

Glavni indikatori:

- % realizacije Programa

Projekat: 4.1.12.: Organizovano prikupljanje otpada na teritoriji cijele općine Zavidovići

Na području općine Zavidovići nalazi se veliki broj nekontrolisanih odlagališta otpada, sa tendencijom njihovog porasta. Problem se dodatno usložnjava činjenicom da ni gradska deponija ne zadovoljava ni minimum kriterija prema standardima EU. Da bi se moglo pristupiti efikasnom rješavanju ove «ekološke bombe» potrebno je eliminirati pravi uzrok, a to je nepostojanje organizovanog prikupljanja otpada na teritoriji cijele općine. Cilj ovog projekta je organizovanje prikupljanja otpada na cijelom teritoriju općine na način koji se ocijeni najpovoljnijim u svakoj MZ.

Glavne aktivnosti:

- identifikiranje MZ i mogućih načina prikupljanja otpada
- izrada Programa organizovanog prikupljanja otpada
- usvajanje Programa
- etapna realizacija

Očekivani rezultati:

- organizovano prikupljanje otpada
- prestanak nekontrolisanog odlaganja otpada
- uklonjene «divlje» deponije

Glavni indikatori:

- broj MZ u kojima je organizovano prikupljanje, odvoz i zbrinjavanje otpada
- broj domaćinstava obuhvaćen organizovanim prikupljanjem otpada
- broj «divljih» deponija na kojima se više ne odlaže otpad

Projekat: 4.1.13.: Uređenje zelenih površina u gradskom i prigradskom području

U svrhu oplemenjivanja životnog prostora urbanog dijela općine, kao i poboljšanje imidža općine, te privlačnosti grada za posjetioce i turiste neophodno je urediti zelene površine u gradskom i prigradskom području.

Glavne aktivnosti:

- identificiranje zelenih površina prema usvojenoj prostorno-planskoj dokumentaciji
- izrada programa uređenja
- obezbjeđenje sredstava
- odabir izvođača

Očekivani rezultati:

- oplemenjen životni prostor
- zdravija okolina

Glavni indikatori:

- broj uređenih površina

Projekat: 4.1.14.: Uspostava efikasnog sistema informisanja na općinskom nivou

Svrha ovog projekta je da Općina omogući širok spektar informacija za potrebe svakog korisnika usluga, interesene grupe ili druge institucije, kojoj je potrebna posebna informacija. Kroz ovaj projekat bi se takođe kreirala jedinstvena informaciona i analitička osnova za planiranje i koordinaciju razvojnih aktivnosti Općine. Očekuje se da se implementacijom ovog projekta kreira jedinstvena i sveobuhvatna socio-ekonomska baza podataka regije na osnovu koje bi se napravile različite mape, vodiči, brošure, redovno održavala i ažurirala web stranica. Posebna korist od ovog projekta bi bila omogućavanje, građanima MSP i drugim preduzećima da prikupe sve potrebne informacije o projektima i aktivnostima koje se planiraju i koje su u toku (ekologija, poduzetništvo, kultura, obnova i rekonstrukcija i sl.), elektronskim putem «on-line».

Glavne aktivnosti:

- dodjeljivanje odgovornosti
- ekipiranje tima za implementaciju
- analiziranje izvora informacija i sklapanje dogovora o njihovom korištenju
- izrada baza podataka
- redovno ažuriranje web stranice
- izrada informativnih materijala

- pružanje informacijskih usluga korisnicima

Očekivani rezultati:

- stvorena jedinstvena socio-ekonomska baza podataka općine Zavidovići
- stvorena osnova za investiranje u općinu i za lakšu pripremu projekata
- bolja informiranost korisnika usluga Općine
- lakši, jednostavniji, efikasniji pristup informacijama zainteresovanih
- veća transparentnost rada administracije

Glavni indikatori:

- nivo usluga koje pruža Općina
- broj posjetilaca web stranice
- broj distribuiranih informativnim materijala

Projekat: 4.1.15.:   **Zaštita potrošača**

Pod zaštitom potrošača, u širem smislu se misli na: zaštitu potrošača i proizvođača u sklopu zadrugarstva i udruživanja u sektore, zaštitu prava i intelektualne svojine, usvajanje novih zakona i carnskih tarifa kroz koje treba poboljšati carinsku zaštitu za strateške poljoprivredne proizvode, odnosno poljoprivredne proizvođače takvih proizvoda, osiguranje sistema kvaliteta u svim sferama poslovanja u skladu sa sistemima BAS EN ISO 9000 i BAS EN ISO 14000. Najučinkovitiji način zaštite potrošača bi bio kroz osnivanje asocijacije potrošača, koja bi radila na sprječavanju neželjenih posljedica prilikom kupovine proizvoda i usluga, što bi se moglo postići i putem implementacije projekata i mjera koje štite potrošača i obezbjeđuju naknade koje se dobijaju u slučaju kad su kupac ili klijent oštećeni. Da bi se gore pomenuto postiglo, pored formiranja asocijacije neophodno je i lobiranje radi donošenja zakonskih akata koja definišu ovu oblast i određuju nadležne u slučaju spora.

Glavne aktivnosti:

- formiranje Asocijacije za zaštitu potrošača
- izrada programa mjera za zaštitu potrošača
- uspostavljanje sistema za praćenje stanja i kretanje na tržištu roba i usluga
- preduzimanje mjera u interesu zaštite potrošača

Očekivani rezultati:

- formirana asocijacija
- ostvarena permanentna zaštita potrošača

Glavni indikatori:

- formirana asocijacija
- otvoren ured

Projekat: 4.1.16.: Edukacija vijećnika (približavanje privrednicima, sportskim klubovima, nevladinim organizacijama i dr.)

Cilj ovog projekta je poboljšanje kapaciteta lokalnih javnih institucija, kroz organiziranje raznih tehničkih treninga i njihovo održavanje za vijećnike općinskog vijeća, u cilju upoznavanja sa specifičnostima, potrebama i problemima u pojedinim oblastima privrednog i društvenog života općine, a radi približavanja stanja, mogućnosti i potreba, te iznalaženja optimalnih rješenja u oblasti poduzetništva, sporta, kulture, funkcionisanja općinske administracije i svih drugih aspekata života na općini, a sve u cilju kvalitetnijeg rada i rješavanja nagomilanih problema, odnosno podizanja kvaliteta života

Glavne aktivnosti:

- odabir partnera za održavanje treninga
- pripremanje treninga
- održavanje treninga

Očekivani rezultati:

- povećan nivo svijesti o važnosti ekonomskog razvoja za javne usluge
- povećan nivo svijesti o potrebama očuvanja životne okoline

Glavni indikatori:

- broj treninga
- broj trenera
- broj učesnika
- nivo kvaliteta rada vijeća
-

Projekat: 4.1.17.: Formiranje koordinacionog tijela koje se sastoji od privatnog i javnog sektora

Saradnja između privatnog, vladinog i nevladinog sektora je neizostavan faktor razvoja. Stvaranjem koordinacionog tijela za saradnju ostvaruje se osnovni preduslov za razmjenu informacija i provođenje aktivnosti od zjedničkog ekonomskog interesa. Uspostavljanjem koordinacionog tijela očekuje se da će projekat rezultirati dogovorom o saradnji ključnih aktera razvoja općine.

Glavne aktivnosti:

- osnivanje koordinacionog tijela
- definisanje načina rada
- definisanje prava i obaveza članova
- postizanje dogovora o aktivnostima

Očekivani rezultati:

- formirano i funkcionalno koordinaciono tijelo
- stvorena osnova za participaciju svih relevantnih faktora u procesu razvoja općine

Glavni indikatori:

- broj i učestalost sastanaka koordinacionog tijela

- broj aktivnosti iniciranih od koordinacionog tijela

Projekat: 4.1.18.:   **Projekat «Sportom protiv droge»**

Narkotici, alkohol i drugi intoksikanti su realnost i u našoj lokalnoj zajednici. Stoga, ovaj projekat bi kroz osmišljavnaje i organizovanje sportskih aktivnosti i manifestacija trebao dati prevashodno mladima kvalitetnu alterantivu za provođenje slobodnog vremena, te usaditi u njih principe zdravog psihofizičkog razvoja. Ovaj projekat bi trebao biti stalna aktivnost.

Glavne aktivnosti:

- pripremanje projekta
- ekipiranje tima za implementaciju
- odabir partnera za implementaciju
- promoviranje projekta
- implementacija projekta
- praćenje

Očekivani rezultati:

- povećana svijest o posljedicama korištenja narkotika i drugih intoksikanata
- veći broj mladih uključenih u bavljenje sportskim aktivnostima
- manji broj korisnika narkotika i drugih intoksikanata

Glavni indikatori:

- svijest o posljedicama korištenja narkotika i drugih intoksikanata
- % povećanja mladih uključenih u sportske aktivnosti

Projekat: 4.1.19.:   **Sportske igre općine Zavidovići**

Investiranje u sport, posebno rekreaciju, je najefektivniji način vođenja računa o zdravlju stanovništva. Porast kulture, rekreacije i sporta ima direktan uticaj na samnjenje medicinskih troškova i povećanje radnih sposobnosti stanovništva. Istovremeno, razvoj sportske i rekreativne kulture nudi dodatne mogućnosti mladima za zdraviji život. Jedana od načina populariziranja sporta, prvenstveno među mladima je i organizovanje sportskih igara općine Zavidovići. Dodatni efekat od realizacije ovog projekta je i poboljšanje imidža općine kao sportske sredine.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za realizaciju
- odabir lokacija za održavanje igara
- određivanje sadržaja i aktivnosti

Očekivani rezultati:

- druženje sportske omladine kroz sportska nadmetanja
- razvijanje zdravog takmičarskog duha
- prezentiranje školskih aktivnosti
- prezentiranje sportskih aktivnosti

Glavni indikatori:

- broj učesnika
- broj sportskih disciplina
- posjećenost natjecanja

Projekat: 4.1.20.: Osnivanje centra za boravak djece sa posebnim potrebama

Na području cijele regije nema institucije za osobe sa posebnim potrebama. Međutim, potreba postoji, a humanost svakog društva se mjeri upravo njegovim odnosom prema licima sa posebnim potrebama. Cilj ovog projekta nije izgradnja glomaznog, skupog, centra sa specijalizovanim osobljem, nego više centra za podršku koji bi okupljao roditelje djece sa posebnim potrebama, koji bi ujedno vodili računa o funkcioniranju samog Centra.

Glavne aktivnosti:

- određivanje lokacije za centar
- statusno rješavanje centra i institucionaliziranje rada
- ekipiranje tima za rukovođenje centrom
- rad centra

Očekivani rezultati:

- uspostavljen i funkcionalan centar
- kvalitetno pružanje usluga i podrške roditeljima i djeci sa posebnim potrebama

Glavni indikatori:

- broj korisnika centra
- nivo pruženih usluga

Projekat: 4.1.21.: Izgradnja sportske dvorane

Investiranje u sport je najefikasniji način vođenja brige o zdravstvenom stanju stanovništva, naročito mladih i djece. Izgradnjom sportske dvorane omogućilo bi se kvalitetnije izvođenje nastave tjelesne kulture, te omogućilo održavanje sportskih takmičenja i manifestacija, kao i razvoj dvoranskih sportova.

Glavne aktivnosti:

- definisanje lokacije i unošenje u prostorno-plansku dokumentaciju
- izrada projektne dokumentacija
- obezbjeđenje sredstava
- izbor izvođača
- izgradnja višenamjenskog objekta prema odgovarajućim standardima za dvoranske sportove
- kvalitetan razvoj dvoranskih sportova

Očekivani rezultati:

- izgrađena dvorana
- kvalitetan razvoj dvoranskih sportova

Glavni indikatori:

- broj korisnika sportske dvorane
- iskorištenost sportskih kapaciteta i pratećih objekata
- posjećenost sportskih i drugih događaja

Projekat: 4.1.22.: Sanacija postojeće sportske dvorane

Investiranje u sport je najefikasniji način vođenja brige o zdravstvenom stanju stanovništva, naročito mladih i djece. Sanacijom postojeće sportske dvorane omogućilo bi se kvalitetnije izvođenje nastave tjelesne kulture, te omogućilo održavanje sportskih takmičenja i manifestacija, kao i razvoj dvoranskih sportova.

Glavne aktivnosti:

- izrada elaborata sanacije
- obezbjeđenje sredstava
- izbor izvođača
- kvalitetan razvoj dvoranskih sportova

Očekivani rezultati:

- sanirana dvorana
- kvalitetan razvoj dvoranskih sportova

Glavni indikatori:

- broj korisnika sportske dvorane
- iskorištenost sportskih kapaciteta i pratećih objekata
- posjećenost sportskih i drugih događaja

Projekat: 4.1.23.: Sanacija i adaptacija prostora Doma kulture

Sanacijom i adaptacijom Doma kulture na pravi način bi se valorizirala institucija sa decenijskom tradicijom. Ovim bi se stvorile pretpostavke za održavanje brojnih kulturnih i obrazovnih manifestacija, čime bi se ovoj instituciji vratio zasluženi značaj i status kulturnog centra grada.

Glavne aktivnosti:

- izrada elaborata sanacije
- osposobljavanje objekta za kulturno-zabavne sadržaje
- osiguranje uvjeta za korisne i društveno prihvatljive aktivnosti mladih

Očekivani rezultati:

- oživljavanje i omasovljavanje tradicionalnih kulturno-zabavnih aktivnosti

- zadovoljenje kulturno-obrazovnih potreba stanovništva, posebno školske djece i omladine
- puna afirmacija ustanove sa dugogodišnjom tradicijom

Glavni indikatori:

- broj organiziranih kulturno-zabavnih aktivnosti
- broj organiziranih manifestacija
- broj posjetilaca

Projekat: 4.1.24.: Izgradnja sportskog bazena

Investiranje u sport je najefikasniji način vođenja brige o zdravstvenom stanju stanovništva, naročito mladih i djece. Pored tri rijeke, zbog poznatog stanja sa odvodnjom otpadnih voda, nijedna od rijeka nije prikladna za kupanje u ljetnim mjesecima, zbog visokog stepena zagađenja. Iz tog razloga, ali i obogaćivanja turističke ponude, podizanja kvaliteta života, te obezbjeđenjem kvalitetne alternative mladoj populaciji u provođenju slobodnog vremena (u odnosu na brojne kafiće) omogućavanjem korištenja bazena, te mogućnošću razvoja vodenih sportova, opravdanim se smatra realizacija projekta izgradnje bazena.

Glavne aktivnosti:

- definisanje lokacije i unošenje u prostorno-plansku dokumentaciju
- izrada projektne dokumentacija
- obezbjeđenje sredstava
- izbor izvođača

Očekivani rezultati:

- izgrađen bazen
- obogaćenje turističke ponude
- podizanje kvaliteta života

Glavni indikatori:

- broj korisnika bazena
- razvoj pratećih djelatnosti

5. Poboljšanje ljudskih resursa

Ovaj program sadrži sve projekte, koji se odnose na poboljšanje ljudskih resursa. Ovi projekti su grupisani u slijedeće potprograme:

- a. Poboljšanje tržišta rada i zaposlenja*
- b. Poboljšanje kvaliteta obrazovanja*

5.1. Potprogram: Poboljšanje tržišta rada i zaposlenja

Nezaposlenost je definitivno najveći problem u općini Zavidovići. Kako bi se balansirala ponuda i potražnja na tržištu rada, neophodno je provesti određeni broj projekata, koji će poboljšati efektivnost biroa za zapošljavanje i edukativnih institucija, kroz treninge pre-kvalifikacije i stručne preobuke. Svi projekti su komplementarni, sa sinergijskim efektima, ali svaki od njih se može implemetnirati nezavisno.

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru 2005.-2010.godine.

Projekat: 5.1.1. Projekat analiza tržišta potreba za kvalitetnim i kvalifikovanim kadrovima za zapošljavanje kod privrednih subjekata

Oživaljavanje privrede zahtijeva uspostavljanje adekvatnih mehanizama podrške, te dostupnost jasne slike o postojećoj situaciji i uvjetima. Svrha ovog projekta je uspostavljanje centra / odjela koje će obezbijediti analizu tržišta rada, koja će dati potrebne podatke o svim pitanjima koja se tiču tržišta rada na području općine Zavidovići.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje centra/odjela
- definiranje projektnog zadatka
- izbor partnera za realizaciju projekta
- identifikacija i analiza nedostajućih profila znanja i vještina
- realizacija projekta

Očekivani rezultati:

- izrađen projekat analize tržišta
- dostupne sve relevantne informacije o tržištu rada na području općine

Glavni indikatori:

- broj korisnika informacija koje pruža projekat
- povećanje zaposlenosti

Projekat: 5.1.2. Izgradnja baze podataka o javnom,privatnom i nevladinom sektoru u stvaranju pozitivnog poslovnog ambijenta

Tržištu radne snage potreban je i integrirani informacioni sistem koji može obrađivati i prezentirati informacije o lokalnom tržištu. Da bi to bilo moguće neophodno je stvoriti kvalitetnu bazu podataka koja će sadržavati podatke o javnom, privatnom i nevladinom sektoru. Ovim bi se podržala i saradnja između privatnog, vladinog i nevladinog sektora, što je takođe neizostavan faktor razvoja..

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za implementaciju
- identificiranje izvora informacija
- sačinavanje baze podataka

Očekivani rezultati:

- uspostavljena baza podataka, povezana na regionalnoj razini
- efikasni centri za zapošljavanje

Glavni indikatori:

- broj korisnika baze podataka
- % povećanja zaposlenosti

Projekat: 5.1.3.   Projekat prekvalifikacije radno sposobnog stanovništva u skladu sa potrebama tržišta

Osnovni cilj projekta prekvalifikacije je popunjavanje praznine između ponude i potražnje na tržištu rada, kroz različite kurseve sa različitim programom «proizvođači» onu vrstu radnika koja je potrebna sa aspekta potražnje, a koju «ne nudi» redovni sistem obrazovanja. Ovaj projekat, takođe, podrazumijeva punu uvezanost sa birooom za zapošljavanje, kao centralne institucije na tržištu rada općine.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za implementaciju
- odabir partnera za implementaciju
- definiranje projektnog zadatka
- realizacija projekta

Očekivani rezultati:

- realiziran projekat
- kontinuiran proces prekvalifikacije i doobučavanja radno sposobnog stanovništva

Glavni indikatori:

- broj organizovanih kurseva i treninga
- broj polaznika
- povećanje zaposlenosti

5.2. Potprogram: Poboljšanje kvaliteta obrazovanja

Investiranje u edukaciju je najefektivnija investicija za svako društvo. Poboljšanje obrazovanja, u skladu sa svjetskim kriterijima, bi se trebalo vršiti kontinuirano, uz razvijanje potencijala i obraćanje pažnje na talentiranje pojedince. Svi projekti su komplementarni, sa sinergijskim efektima, ali svaki od njih se može implemetnirati nezavisno.

Svi projekti se planiraju realizirati u vremenskom okviru od četiti godine (2006.-2009.)

Projekat: 5.2.1.   **Projekat podrške nadarenim i talentovanim u obrazovnim ustanovama**

Omogućavanje pristupa mladima svijetu nauke je vrlo teško ili nemoguće, ne samo kod nas nego u cijeloj zemlji, prevashodno zbog loših finansijskih prilika. Osnovni cilj ovog projekta je da se stvore mogućnosti za potpuni razvoj potencijala talentiranih i ambicioznih učenika i studenata. Ovaj projekat treba da doprinese povećanju šansi za mlade, kao ključnog resursa općine, da ostanu i budu u mogućnosti da se u potpunosti ostvare u svojoj lokalnoj zajednici.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za realizaciju
- odabir partnera za implementaciju
- definiranje projektnog zadatka
- realizacija projekta

Očekivani rezultati:

- formiranje fonda za stipendiranje i podršku mladim talentima
- omogućen dalji razvoj mladih talenata

Glavni indikatori:

- broj dobijenih novih stručnjaka
- broj dobijenih stipendija
- broj izdatih naučnih djela potpomognutih iz fonda

Projekat: 5.2.2.   **Podrška istraživačkim projektima u srednjim školama**

Ovaj projekat je u osnovi vrlo sličan prethodnom, s tom razlikom da je fokusiran isključivo na srednjoškolsku omladinu. U svrhu promovisanja naučno-istraživačkog rada, približavanja nauke i razvijanja interesovanja za nauku u srednjoškolskoj populaciji potrebno je osmisлити efikasan sistem podrške koji će dovesti do željenih rezultata.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima
- osmišljavanje aktivnosti na pružanju podrške
- ponovno oživljavanje pokreta «Nauku mladima»
- organizovanje smotri istraživačkih projekata za šire područje

Očekivani rezultati:

- povećana privlačnost bavljenja naukom i istraživačkim radom među srednjoškolskom omladinom
- realizovani brojni naučno-istraživački projekti primjereni srednjoškolskom uzrastu
- organizovane smotre i takmičenja

Glavni indikatori:

- broj mladih koji se bave naučno-istraživačkim radom
- broj naučno-istraživačkih projekata
- broj smotri

Projekat: 5.2.3. Osnivanje edukativnih centara sa neophodnim programima

Osnivanje ovakvog centra je potrebno da bi se smanjio nesrazmjer između radne snage i njezine potražnje, kojis e svakim danom povećava. Svrh ovog projekta je uspostaviti centar za obuku koji može obzbiđediti različite vrste obuke, profesionalnih savjeta, mogućnsoti prekvalifikacije za ljude koji traže posao, a u nekim slučajevima i usluge posredovanja u zapošljavanju.

Glavne aktivnosti:

- organizovanje centra
- kadrovske popunjavnje
- stvaranje mehnizama za organiziranje novih kurseva u različitom obliku, pojašnjavajući sve spekte obrazovnog procesa
- metoda angažovanja učesnika
- zapošljavanje učesnika, koji su uspješno prošli kroz obrazovni proces

Očekivani rezultati:

- potpuno uspostavljen centar
- balansirana ponuda i potražnja na lokalnom tržištu rada

Glavni indikatori:

- broj organizovanih kurseva
- broj učesnika
- nivo zaposlenja

Projekat: 5.2.4. Projekat cjeloživotnog učenja

Princip cjeloživotnog učenja je u skladu sa obrazovnim zahtjevima EU. Uvođenjem ovog principa dao bi se doprinos uspostavi veza između ponude i potražnje na tržištu radne snage, a također bi doprinijelo i upošljavanju ljudi koji traže posao. Promocija ovog principa i njegovo prihvatanje kao dijela životne filozofije omogućava stvaranje dinamičnijeg tržišta radne snage, povećanje konkurentnosti i fleksibilnosti ljudskih resursa, te brže i adekvatnije zapošljavanje nezaposlenih osoba.

Glavne aktivnosti:

- ekipiranje tima za realizaciju projekta
- preduzimanje promotivnih i tržišnih aktivnosti
- osmišljavanje i objavljivanje biltena sa ponudom/potražnjom radnih mjesta

Očekivani rezultati:

- prihvaćen princip cjeloživotnog učenja kao dijela životne filozofije
- povećana povezanost između ponude i potražnje na tržištu radne snage
- samnjen broj nezaposlenih ljudi

Glavni indikatori:

- broj prekvalificiranih osoba

- % smanjenja stope nezaposlenosti
- broj novootvorenih MSP

VI KRITERIJI ZA VREDNOVANJE RAZVOJNIH PROGRAMA

APLIKATIVNOST PROJEKATA FAKTORIMA

Ovaj proces je osmišljen tako da omogućiti općinskim planerima da razvijaju plan zasnovan na analizi predhodnog iskustva, trenutne situacije u općini, vjerovatnih budućih trendova, procjenjujući okruženje u kome će općina raditi u budućnosti. Kao što smo već naprijed napomenuli, strateško planiranje je organiziran način mijenjanja trenutne situacije u željeni cilj. Strateško planiranje je sredstvo upravljanja koje pomaže općinama da fokusiraju svoj trud i kao takvo pomaže općini u procjeni i prilagođavanju općinskih ciljeva okruženju koje se stalno mijenja.

Prvi korak u ovoj fazi je bilo prepoznavanje nabrojanih projekata u tri kategorije i to:

- ekonomski
- razvojni
- ostali

Pošto kod nabrojanih projekata moraju biti uravnoteženi brojni faktori, tako su, za svaki od njih određeni faktori koji su značajni za donošenje odluke i relativna vrijednost faktora, tj. koliko projekat zadovoljava faktore. Relativna vrijednost faktora je predstavljena brojčano. Sljedeći korak je bio da se «prođe» kroz tabelu projekata bodujući svaki projekat za svaki od značajnih faktora ocjenama: 1 (malo) , 2 (srednje) i 3 (vrlo). Poslije toga su se pomnožile svaka od ocjena sa vrijednosti faktora i zbrojile ove izračunate bodove za projekte.

Faktori za ekonomsku grupu projekata su:

1. preduslov za drugi projekat
2. poznat donator (finansijski resurs)
3. kreira nova radna mjesta
4. reformna mjera
5. interregionalna komponenta
6. podržan izvoz

Faktori za razvojnu grupu projekata su:

1. preduslov za drugi projekat
2. poznat donator (finansijski resur)
3. trajnost korisnika
4. nastavak nekog projekta
5. mogućnost multipliciranja
6. sigurni resursi za implementaciju
7. povelja EU

Faktori za grupu ostalih projekata su:

1. dodatna vrijednost programiranju
2. poznat donator (finansijski resurs)
3. nastavak nekog projekta
4. povelja EU
5. interregionalna komponenta
6. podržan izvoz

Rezultat je lista izabranih projekata po sveukupnoj važnosti u odluci.

Iako je već spomenuto, važno je ponoviti, da ovaj dokument nije nepromjenjiv kao i važnost i poredak navedenih projekata. Dokument se može mijenjati, obnavljati i održavati prilagođavajući se okruženju koje se stalno mijenja.

POREDAK PROJEKATA

(nakon «ocjenjivanja» faktorima i vrijednosti faktora)

Red broj	NAZIV PROJEKTA	Srednja ocjena
1.	Formiranje inkubatora (zanatsko-uslužni)	27,71
2.	Izrada Prostorno planske dokumentacije koja omogućava izgradnju MSP	27,67
3.	Eko kamp	27,20
4.	Implementacija industrijske zone Batvice i Majdanska polja	25,85
5.	Izgradnja puteva Zavidovići-Kamenica- Lužnica-Ponijeri-Kakanj	24,50
6.	Osnivanje Agencije za lokalni ekonomski razvoj	23,86
7.	One-stop shop jedinstveni šalter za proizvodne djelatnosti i poljoprivrednike	23,85
8.	Izrada LEAP-a	23,80
9.	Toplifikacija grada	23,80
10.	Organizovanje edukativnih seminara iz oblasti poljoprivredne proizvodnje	23,00
11.	Plastenički praktikum	23,00
12.	Izrada pogona za izradu peleta i briketa od otpadnog drveta	22,83
13.	Uređenje korita rijeka i uklanjanje «divljih» deponija	22,80
14.	Formiranje zanatskog centra	22,67
15.	Edukacija djece i ostalog stanovništva na temu ekologije	22,40
16.	Projekat analiza tržišta potreba za kvalitetnim i kvalifikovanim kadrovima za zapošljavanje kod privrednih subjekata	22,40
17.	Uspostava efikasnog sistema informisanja na općinskom nivou	22,17
18.	Organizovanje otkupa i prerade mlijeka	21,83
19.	Turistička karta	21,83
20.	Elektrifikacija Priluk-Stojanovići-Mitrovići	21,33
21.	Izgradnja puteva Stavci-G.Kovači	21,33
22.	Uređenje zelenih površina u gradskom i prigradskom području	21,33
23.	Projekat podsticanja ljudi na poduzetništvo i samoupošljavanje	21,20
24.	Izgradnja hladnjača i sušara	20,83
25.	Urbanizacija turističkih destinacija Kamenica, Mitrovići, Klek, Maoča	20,83
26.	Uspostava Parka prirode tajan	20,83
27.	Stvaranje preduslova za jačanje lovnog i ribilovnog turizma	20,80

28.	Reciklaža otpada	20,17
29.	Promjena namjene vodovodnih azbestnih cijevi i upotreba za kanalizaciju	20,00
30.	Izgradnja nove trase vodovoda Suha- grad Zavidovići	20,00
31.	Projekat «Sportom protiv droge»	19,83
32.	Štampa promotivnih materijala	19,00
33.	Promocija turističkih potencijala na štampanim i elektronskim medijima	19,00
34.	Promocija seoskog turizma	19,00
35.	Organizovano prikupljanje otpada na teritoriji cijele općine Zavidovići	19,00
36.	Formiranje koordinacionog tijela koje se sastoji od privatnog i javnog sektora	19,00
37.	Projekat prekvalifikacije radno sposobnog stanovništva u skladu sa potrebama tržišta	18,60
38.	Projekat istraživačkim i inovativnim projektima	18,60
39.	Osnivanje klastera jagodičastog voća	18,50
40.	Izgradnja puteva: ulica Ćumurana	18,50
41.	Izrada filterskih postrojenja na vodovodima	18,40
42.	Edukacija u cilju promovisanja potencijala općine	18,20
43.	Ekološko ostrvo (reciklažno dvorište)	17,60
44.	Jačanje postojećih zadruga i udruženja poljoprivrednika	17,50
45.	Organizovanje otkupa ljekobilja i šumskih plodova	17,50
46.	Planski razvoj proizvodnje pčelinjih proizvoda	17,50
47.	Sanacija i adaptacija prostora Doma kulture	17,50
48.	Osnivanje edukativnih centarasa neophodnim programima	17,40
49.	Ojačavanje (upošljavanje i edukacija) rada Službe za upravu ekonomskih poslova i poduzetništva	17,00
50.	Pakovanje i proizvodnja pitke vode bez ugrožavanja budućeg snabdjevanje vodom općine Zavidovići	17,00
51.	Sanacija postojeće sportske dvorane	17,00
52.	Info punktovi	16,67
53.	Didaktičke, biciklističke i planinarske staze	16,67
54.	Projekat cjeloživotnog učenja	16,40
55.	Uvezivanje postojećih smještajnih kapaciteta u smislu komercijalizacije	16,20
56.	Jačanje manifestacionog turizma (sajmovi,turniri,sinpoziji...)	16,20
57.	Uvezivanje lokalne turističke ponude sa širom regionalnom ponudom	16,20
58.	Lokalni razvojni fond za poljoprivredu	16,17
59.	Jačanje sistema za suzbijanje sive ekonomije	16,17
60.	Projekat podsticaja ino-ulagača-investitora kroz kontakte i obezbjeđivanje boljeg poslovnog ambijenta	16,17
61.	Izgradnja - prigradska naselja Vučjak-Dragovac i Alići-Dolina	16,17
62.	Osnivanje centra za boravak djece sa posebnim potrebama	16,17
63.	Uvezivanje poljoprivrednih proizvođača i prerađivača	16,00
64.	Sportsko rekreacioni tereni u Kamenici, Mitrovićima, Maoči i Kleku	15,83
65.	Sportsko rekreativno centri po kvartovima	15,33
66.	Izgradnja podhodnika na mjestu stara rampa	15,33
67.	Razvoj poslovne infrastrukture (voda, PTT,energija)	15,33
68.	Edukacija vijećnika (približavanje privrednicima, sportskim klubovima, nevladinim organizacijama i sl.)	15,33
69.	Sportske igre općine Zavidovići	15,33
70.	Izgradnja baze podataka o javnom,privatnom i nevladinom sektoru u stvaranju pozitivnog poslovnog ambijenta	15,33

71.	Program zaštite od poplava, erozije zemljišta i klizišta	15,20
72.	Izgradnja puteva Vozuća-Slivići- Crnjevo	15,00
73.	Izgradnja puteva Ribnica-G.Gosovica	15,00
74.	Izgradnja puteva Vozuća- Gare-Brdo-Zabrdo	15,00
75.	Projekat podrške nadarenih i talentovanim u obrazovnim ustanovama	14,00
76.	Izgradnja i priključak puta na koridor V-C	13,83
77.	Uspostavljanje programa podrške organizovanju kulturnih i sportskih događaja na selu	13,60
78.	Botanički park i eko bašte	13,60
79.	Kuća prirode u Kamenici ili u Mitrovićima	13,50
80.	Ski liftovi	13,50
81.	Infrastruktura: Most na rijeci Bosni (pješački)	13,00
82.	Kanalizacija sa kolektorima gradskih,prigradskih i ruralnih naselja	11,67
83.	Izgradnja puteva Vozuća-Osječani	11,33
84.	Park i pješačka staza prema Kleku	11,33
85.	Uspostava Geološkog parka u Zavidovićima	11,33
86.	Izrada suvenira općine	11,33
87.	Uspostavljanje subcentara na području općine Zavidovići	10,80
88.	Sportsko-rekreativni objekti	10,17
89.	Analiza stanja stećaka na općini Zavidovići i njihova valorizacija	10,17
90.	Izgradnja sportskog bazena	10,17
91.	TV signal za cijelo područje općine	9,83
92.	Zavičajni muzej	9,83
93.	Zaštita potrošača	9,33
94.	Izgradnja sportske dvorane	9,33
95.	Izgradnja šetališta sa biciklističkim stazama obalama rijeka	9,00
96.	Izgradnja puteva Pepelari-Trbušnica-Kamenica	8,67

VII OBRASCI «TOP» PROJEKATA

Projekat 1	Formiranje inkubatora (zanatsko-uslužni)				
Opis projekta	<p>Djelovanje inkubatora bi se odvijalo na dvije razine ili u dva smjera:</p> <p>A) Snimanje stanja uvoznih paleta proizvoda i aktivnosti na izradi proizvodnih programa s ciljem supstitucije tih proizvoda, pod uvjetom nepovređivanja bilo kojeg oblika industrijskog vlasništva, tehničko tehnološka razrada supstitucijskog proizvodnog procesa.</p> <p>B) Izrada potpuno novih, na tržištu nepostojećih proizvodnih programa, koji imaju svoje upotrebno mjesto na tržištu; izrada potrebne dokumentacije za zaštitu intelektualnog vlasništva, izrada i testiranje prototipova novih proizvoda; usklađivanje tih novih proizvoda sa standardizacijskom legislativom EU.</p>				
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> - stvaranje povoljnijih uvjeta za otpočinjanje biznisa - obezbjeđenje logističke, administrativne i savjetodavne usluge poduzetnicima 				
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> - formiran i funkcionalan inkubator, - odabrani MSP koji prihvataju ideju zajedničkog nastupa. - stvaranje povoljnijih uslova za otpočinjanje biznisa - logistička, administrativne i savjetodavne usluge poduzetnicima 				
Nužne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> - formiranje inkubatora, - sekcioniranje inkubatora, - ekipiranje tima u inkubatoru, - nabavka nužne startne opreme, - radno funkcioniranje inkubatora, - promotivne aktivnosti prema MSP-ima, - popularizacija inventivnog rada na polju tehnike i drugim oblastima. 				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
Procjena troškova	100.000,00 KM				50.000,00 €

Potencijalni finansijski izvori	
Međunarodna pomoć	USAID, EU RED, REZ
Državno/lokalno učešće	Općina, ZE-DO kanton

Projekat 2	Izrada prostorno-planske dokumentacije koja omogućava izgradnju MSP				
Opis projekta	Obzirom na nedovoljnu zastupljenost proizvodnih djelatnosti u ukupnoj strukturi privrednih subjekata koji egzistiraju na općini, na potrebu modernizacije prerađivačke industrije, povećanja broja uposlenih i podizanja životnog standarda, nužno je rpeduzeti aktivnosti za stvaranje potrebnog okruženja. Jedan od temeljnih koraka u tom pravcu jeste formiranje proizvodno-poduzetničkih zona, a osnovni preduslov za njegovu realizaciju je izrada prostorno-planske dokumentacije koja to omogućava.				
Ciljevi	- detaljnija razrada i prostorno definiranje planskih opredjeljenja				
Očekivani rezultati	- izrađeni i usvojeni regulacioni planovi koji definiraju proizvodno-poduzetničke zone - uređenje ciljanog područja općine prema savremenim metodama planiranja				
Nužne aktivnosti	- iniciranje pripreme regulacionih planova - odabir institucije za izradu planova, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama - izrada regulacionih planova koji definišu proizvodno-poduzetničke zone na području općine - usvajanje planova				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
Procjena troškova	60.000,00 KM				30.000,00 €
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna pomoć					
Državno/lokalno učešće	Općina				

Projekat 3	Eko kamp				
Opis projekta	Ovaj projekat bi, pored mladih općine Zavidovići, trebao obuhvatiti mlade iz cijele regije. Osnovni ciljevi su usmjereni na educiranje mladih iz oblasti ekologije, podizanje ekološke svijesti, te pružanje pomoći da postanu odgovorni članovi društva. Ovi eko-kampovi bi bili prilagođeni uzrastu, profilu slušalaca i mjestu gdje se vrši edukacija. Očekuje se da će eko-kampovi doprinijeti kreiranju nove ekološke kulture, prvenstveno među djecom.				
Ciljevi	- podizanje svjesnosti mladih o potrebi očuvanja životne okoline				
Očekivani rezultati	- formiran i funkcionalan eko –kamp - podignut nivo ekološke svijesti omladine				
Nužne aktivnosti	- identifikacija lokacije, opremanje i personalno ekipiranje rukovodstva eko-kampa - organizovanje kreativnih radionica radi profilisanja rada eko-kampa - izrada plana rada eko-kampa i programa edukacije po različitim profilima polaznika - promocija rada eko-kampa u sredstvima javnog informisanja izrada baze podataka o polaznicima				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
	Kontinuirano →				
Procjena troškova	2.000,00 KM / god.				1.000,00 € /god.
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna pomoć	Eko fondacije, EU RED, REZ				
Državno/lokalno učešće	Općina, ZE-DO kanton				

Projekat 4	Implementacija industrijske zone Batvice i Majdanska polja				
Opis projekta	Obzirom na nedovoljnu zastupljenost proizvodnog MSP u ukupnoj strukturi Privrednih subjekata općine, na potrebu povećanja broja uposlenih, potrebu podizanja životnog standarda i BDP-a, nužno je poduzeti aktivnosti za stvaranje potrebnog okruženja, odnosno uvjeta za brži rast proizvodnog MSP. Jedan od temeljnih koraka u tom pravcu jeste formiranje proizvodno-poduzetničkih zona na području općine, jer za to postoje prostorne mogućnosti.				
Ciljevi	- stvaranje povoljnijeg poslovnog okruženja i uvjeta za rad privrednih subjekata - privlačenje potencijalnih investitora				
Očekivani rezultati	- formirane proizvodno-poduzetničkih zone na općini, - izgrađeni proizvodni kapaciteti i popunjeni sa MSP, - povećanje konkurentnosti MSP, - povećanje stope zaposlenosti na općini.				
Nužne aktivnosti	- izrada projektne dokumentacije za zone koje to već nemaju, - izrada temeljne infrastrukture (dijelom ili u cijelosti) potrebne za start zona, odnosno izgradnju proizvodnih pogona i kapaciteta, - marketinške aktivnosti u cilju što bržeg popunjavanja zona.				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
Procjena troškova	1.000.000,00 KM				500.000,00 €
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna pomoć					
Državno/lokalno učešće	Općina, ZE-DO kanton				

Projekat 5	Izgradnja puteva Zavidovići-Kamenica-Lužnica-Ponijeri-Kakanj				
Opis projekta	Postojeće stanje putne infrastrukture je nezadovoljavajuće, a očituje se u zastarjelosti kapaciteta cestovne i željezničke infrastrukture, te je njeno poboljšanje, odnosno izgradnja jedan od glavnih prioriteta. Imlementiranjem ovog projekta će se poboljšati povezanost, odnosno komunikacija unutar općine, a takođe i otvorenost prema susjednim općinama i regijama, te omogućiti razvijanje Spomenika prirode «Tajan» i razvijanje turizma na tom području.				
Ciljevi	- puna implementacija projekta proglašenja Spomenika prirode «Tajan» - razvoj turizma na području Kamenice i Mitrovića				
Očekivani rezultati	- kvalitetno povezivanje naseljenih mjesta - demografsko oživljavanje seoskih područja - ekonomsko jačanje ruralnih područja - razvoj turizma				
Nužne aktivnosti	- uspostavljanje kontakata sa relevantnim akterima u finansiranju i izgradnji - prikupljanje potadataka na terenu - izrađeni projekti rekonstrukcije i sanacije - odabir izvođača, u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama - implementacija				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
Procjena troškova	5.000.000,00 KM 2.500.000,00 €				
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna pomoć					
Državno/lokalno učešće	ZE-DO kanton, Općina				

Projekat 6	Osnivanje Agencije za lokalni ekonomski razvoj				
Opis projekta	Prerađivačka industrija, malo i srednje poduzetništvo je glavni nositelj privrednih aktivnosti. Struktura privrede na općini je razvojno nepovoljna jer nedostaje proizvodno malo i srednje poduzetništvo, odnosno ono je nedovoljno razvijeno. U cilju podizanja BDP, podizanja životnog standarda, smanjenja velike stope nezaposlenosti, smanjenje uvoza, itd. neophodno je otpočeti aktivan i intenzivan proces razvitka proizvodnog MSP na općini, kao i sistematsko identificiranje potreba i strukture potrebne podrške privrednim subjektima u oblasti prerađivačke industrije, te organizirano pružanje potrebne pomoći.				
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> - povećanje broja MSP - smanjenje nezaposlenosti - povećanje standarada 				
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> - formirana i u funkciju stavljena Agencija za razvoj poduzetništva, prioritetno proizvodnog MSP, - unaprijeđeno poslovno okruženje na općini, - pružena pomoć postojećim i potencijalnim MSP za ostvarivanje njihovih poslovnih ciljeva, - povećana stopa zaposlenosti. 				
Nužne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> - pronalaženje lokaliteta na općini za smješataj agencije - administrativno-pravne aktivnosti za neophodne za registriranje - ekipiranje nadzorno-upravljačke strukture i vodstva agencija, - sačinjavanje detaljnog poslovnog plana agencije za minimalno petogodišnje plansko razdoblje, - sačinjavanje jasnog finansijskog plana ili budžeta agencije. 				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
	■	■	■	■	■
Procjena troškova	15.000,00 KM			7.500,00 €	
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna					

pomoć	
Državno/lokalno učešće	Općina

Projekat 7	One-stop shop jedinstveni šalter za proizvodne djelatnosti i poljoprivrednike				
Opis projekta	Da bi se pružila podrška MSP na efektivan način, potrebno je uspostaviti One-stop shop u Općini. Svrha ove kancelarije je da prikupi sve potrebne informacije i usluge za MSP na jednom mjestu, posebno u procesu registracije i svih administrativnih procedura. Ova kancelarija je sastavni dio općinske administracije.				
Ciljevi	- podizanje nivoa usluga općinske administracije - efikasna podrška osnivanju MSP				
Očekivani rezultati	- uspostavljen i funkcionalan One-stop-shop - brže i efikasnije udovoljavanje zahtjevima građana - učinkovitiji i organiziraniji rad općinske administracije - servisiranje po principu «sve na jednom mjestu»				
Nužne aktivnosti	- osnivanje One-stop-shopa - zaposleni i edukacija - umrežavanje sa sličnim kancelarijama i biznis centrima - opremanje				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
Procjena troškova	15.000,00 KM				7.500,00 €
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna pomoć					
Državno/lokalno učešće	Općina				

Projekat 8	Izrada LEAP-a				
Opis projekta	<p>Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) je proces i dokument u skladu sa međunarodnim propisima koji je primijenjen u mnogim lokalnim zajednicama. On predstavlja plan aktivnosti u oblasti životne sredine na lokalnom nivou. Ovaj plan identifikuje prioritete u oblasti životne sredine na nivou zajednice i uspostavlja i implementira planove upućene ovim prioritetima. Posljednjih godina ovaj proces se uspješno primjenjuje u zemljama centralne i istočne Evrope. Primjena ove metodologije prilikom utvrđivanja ekoloških problema i određivanja prioriternih akcija je preduslov međunarodne pomoći i saradnje. Proces Lokalnog ekološkog plana podrazumijeva informisanje i obrazovanje javnosti, uključivanje svih zainteresovanih strana (organi lokalne uprave, biznis sektor, stručne institucije, nevladine organizacije) u proces, uspostavljanje saradnje sa državnim i međunarodnim organizacijama i institucijama, iznalaženje fondova za ekološke programe i izradu plana. Lokalni ekološki akcioni plan je i dokument koji određuje strategiju, plan aktivnosti, nosioce zadataka, rokove i potrebna sredstva za njegovu realizaciju.</p>				
Ciljevi	- poboljšanje stanja zaštite čovjekove okoline na području općine				
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> - problemi u oblasti životne sredine u zajednici identifikovani, procijenjeni i rangirani - izrađen LEAP 				
Nužne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> - ekipiranje tima za realizaciju - uključivanje svih zainteresovanih u izradu LEAP-a - organizovanje radionica - izrada plana 				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
Procjena troškova	20.000,00 KM				10.000,00 €
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna pomoć					
Državno/lokalno učešće	Općina, ZE-DO kanton, visokoškolske obrazovne institucije				

Projekat 9	Toplifikacija grada				
Opis projekta	Problem toplifikacije grada je aktuelan već godinama, bez adekvatnog rješenja. Dio infrastrukture je izgrađen, ali nije u funkciji, a s druge strane iz godine u godinu sve je veći broj malih kotlovnica koje povećavaju stepen zagađenja zraka. Svrha projekta je da se, kroz iskorištenje kapaciteta energane IP «Krivaja» obezbijedi kvalitetno i ekonomskih prihvatljivo zagrijavanje stambenih i poslovnih prostora na području urbanog dijela općine.				
Ciljevi	- obezbijeđeno kvalitetno, ekonomično i ekološki prihvatljivo grijanje za cijelo urbano područje općine				
Očekivani rezultati	- utvrđen najracionalniji način grijanja na gradskom području - izrazio smanjenje zagađenja zraka - poboljšanje kvaliteta življenja gradskog stanovništva				
Nužne aktivnosti	- izrada projektne dokumentacije - obezbjeđenje potrebnih sredstava - realizacija projekta				
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
Procjena troškova	6.000.000,00 KM				3.000.000,00 €
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna pomoć	Međunarodne banke, udruženja, konzorciji međunarodnih banaka				
Državno/lokalno učešće	Općina, ZE-DO kanton				

Projekat 10	Organizovanje edukativnih seminara iz oblasti poljoprivredne proizvodnje				
Opis projekta	Investiranje u edukaciju je najbolji način za razvoj poljoprivredne proizvodnje i razvoju konkurentnosti. Stoga, potrebno je osmisliti širok spektar edukativnih seminara, različitih kurseva i sl. usklađenih sa stvarnim potrebama poljoprivrednih proizvođača. Broj, sadržaj i forma seminara, kurseva, predavanja i prezentacija će se zasnivati na ispitivanju potreba.				
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> - osnivanje MSP u oblasti poljoprivredne proizvodnje - osnivanje porodičnih biznisa u oblasti poljoprivredne proizvodnje 				
Očekivani rezultati	<ul style="list-style-type: none"> - povećano tehničko znanje poljoprivrednih proizvođača - savremenija, intenzivnija poljoprivredna proizvodnja 				
Nužne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> - ispitivanje potreba (analiza) - pripremanje seminara, kurseva, prezentacija - obezbjeđenje predavača - angažovanje učesnika - implementacija i praćenje (evaluacija) 				
Pretpostavke					
Vrijeme	2006	2007	2008	2009	2010
	Kontinuirano →				
Procjena troškova	5.000,00 KM / god.			2.500,00 € /god.	
Potencijalni finansijski izvori					
Međunarodna pomoć					
Državno/lokalno učešće	Općina, ZE-DO kanton				

- 778 -

VIII IMPLEMENTACIJA I KONTROLA PROVOĐENJA STRATEGIJE

Prihvatanjem vizije, njene misije i strateških ciljeva proizlazi da mora doći do promjena u organizacionoj strukturi lokalne uprave, u sistemu komunikacija i načina ponašanja, kadrovske osposobljavanja i primjene novih vještina kako bi se stvorila zajednička vrijednosna kultura svih učesnika društvenog života u cilju realizacije strateških ciljeva.

Za realizaciju Strategije razvoja općine Zavidovići odgovorni su:

- Načelnik općine Zavidovići za cjelokupnu Strategiju razvoja,
- Šefovi službi općinske uprave za dijelove Strategije koji se odnosi na njihove resore,
- Razvojna agencija Zavidovići «RAZ»

Pored ovoga načelnik općine Zavidovići donijeće uputstvo i procedure, rokove i način informisanja, prikupljanja informacija i njihove distribucije kao i načine na koji će Strategija i njena primjena i kontrola provođenja biti prezentirana javnosti.

Neophodno je formirati stručne timove za pojedine oblasti koji će doprinijeti implementaciji Strategije. U tom smislu potrebno je uključiti sve subjekte društvenog života, nevladin i vladin sektor.

U svrhu praćenja, odnosno kontrole realizacije Strategije primjenjivat će se slijedeći oblici kontrole:

- kontrola tekuće realizacije,
- kontrola promjena u lokalnoj upravi i u drugim subjektima koji učestvuju u implementaciji.

Pri izradi kontrolnih mehanizama treba utvrditi jasne vidove kontrole provođenja po nivoima odgovornosti za implementaciju kroz utvrđivanje odgovornosti.

Potrebno je istovremeno obezbijediti prikupljanje i selekciju informacija, njihovu obradu, identifikaciju, a posebno selekciju ključnih faktora koji su dominantni za uspješnu implementaciju ili za upoređivanje prijedloga za korektivne aktivnosti.

U procesu implementacije mora se jasno definisati razuman rok, naročito u oblasti investicija da bismo izbjegli varljiva mjerila u kontroli i negativne posljedice.

Svakodnevnu kontrolu vršit će implementatori, a načelnik općine će redovno vršiti ocjenu realizacije i o tome jednom godišnje izvještavati Općinsko vijeće općine Zavidovići.

Naravno najveći kontrolor će biti građani u različitim ulogama u okvirima lokalne zajednice.

IX MEDIJSKO PREDSTAVLJANJE I JAVNOST

U cilju podrške realizaciji Strategije razvoja općine Zavidovići neophodno je sačiniti plan medijskog predstavljanja Strategije i njene važnosti za ukupan razvoj općine Zavidovići. Time će se obezbjediti i javnost rada u provođenju zacrtanih projekata, odnosno implementacije cjelokupne Strategije.

U fazi neposredno nakon usvajanja Strategije razvoja općine Zavidovići neophodno je putem javnih rasprava i sredstava javnog informisanja omogućiti učešće građana u upoznavanju sa Strategijom.

U fazi implementacije stalno obaviještavati javnost o načinu realizacije Strategije.

Strateški plan predstaviti na općinskoj web stranici, sa ciljem da svi zainteresirani mogu davati svoje prijedloge, mišljenja i sugestije. Po mogućnosti izvršiti i prijevod Strategije na engleski jezik.

O svakom realizovanom programu i projektu iz Strategije, obavještavati građane općine Zavidovići o toku realizacije i eventualnim teškoćama.

Da bi se što uspješnije sprovela Strategija razvoja općine Zavidovići, neophodno je pronaći načine za motivisanje građana općine Zavidovići u procesu provođenja istog u prvom redu kroz programe popularizacije koji znače vidljive pomake u stvaranju sredine kvalitetnog, sigurnog i podsticajnog životnog okruženja.

Da bi se ubrzala implementacija Strategije i njeno medijsko predstavljanje neophodno je:

- izvještavati o aktuelnim događajima i isticati pozitivne primjere,
- promovisati potrebu razvoja privatnog poduzetništva u okviru lokalne zajednice.

Prilozi i emisije u medijima moraju biti aktuelni i dinamični, sistematični i raznovrsni. U tom smislu, priloge treba uređivati tako što bi se aktuelni događaji komentarisali, pokretale akcije, tražila rješenja za pojedine probleme, inicirale rasprave o razvoju i povezala dimenzija sadašnjosti i budućnosti.

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
OPĆINA ZAVIDOVIĆI
-OPĆINSKI NAČELNIK-

(M.P.)

OPĆINSKI NAČELNIK

Izet Bašić, dipl.ing.agr.,s.r.

Broj: 02-05-4470/06

Dana, 02.10.2006.godine

